

PROTESTÁNS KÖZLÖNY

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI SZÁLLÁS:

b.-farkas-utca 16. szám, hova a lap szellemi ügyeit illető küldemények a szerkesztő nevére címzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt, félévre 3 frt, évnegyedre 1 frt 50 kr.

HIRDETÉSI DIJ:

Egy négyszög centimetryni tér egyszeri hirdetésnél 3 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

KIADÓ HIVATAL:

„Magyar Polgár“ nyomdája, b.-közép-utca 4. sz., hova az előfizetések és hirdetési díjak küldendők.

FELELŐS SZERKESZTŐ: SÁNDOR JÓZSEF. — KIADÓ: AJTAI K. ALBERT.

Tartalom: Egyházunk a felsőházban. — Egy kis belmisió. — Berlíni levél. — Tárca: Téli ima. (Diénes Józseftől.) — Ellenség-e? (Bodor Jánostól.) — A párbér kérdéséhez. — Köszönet és elismerés. — Különfélék. — Püspöki körözvénnyek.

Egyházunk a felsőházban.

A főrendiházról szóló törvényjavaslat általánosságban elfogadtatván, a részletes tárgyalás folyamán szerdán, február 25-én ért a képviselőház a minket is érdeklő fontos tételhez, az 5. §-hoz. E pont egész sereget indítványt zúdított a házra, az összes pontok közt a legélénkebb vitára adott alkalmat.

Nem kevesebb, mint 30 szónok szólalt föl az e kikezésben foglalt kérdésnél — némelyik szónok személyes kérdésben többször is — úgy, hogy a tárgyalásnak a következő napokra is át kelle nyulni s csak pénteken lehetett a szavazást megejteni.

Különböző szempontból nézve a javaslat e pontját, összesen 10, mondd: *tíz* módosítványt nyújtottak be. Volt katolikus, volt antisemita, lokális érdekű és liberális, lutheránus és sémita, szabadkőműves és atheista, református felsőházas és nem felsőházas indítvány, meg beszéd, miknek vége együttvéve és egyenkint az lett, hogy a ház az összes módosítványokat elvetve, nagy szótöbbséggel az eredeti szöveget fogadta el.

Ennek következtében szószerint fog a főrendiház elé kerülni, hogy: 5. §. B) Ugyancsak hivataluknál fogva, egyházi tisztok tartama alatt, tagjai a felsőháznak: a) a római katolikus latin és görög szertartású egyház egyháznagyjai: a primás, a többi érsekek és a megyés püspökök, a pannonhalmi főapát, a jászói prépost és az auraniai perjel; b) a görög-keleti egyház egyháznagyjai: a szerb patriarcha, a román metropolita és a megyés püspökök; c) az evangelicus, reformatus és az ágostai hitvallású evangelicus egyháznak hivatalban legidősebb három püspöke; továbbá az evangelicus reformatus egyháznak hivatalban legidősebb három főgondnoka, a kiknek meghatározásánál, az erdélyi egyházkerületet illetőleg, annak csakis hivatalban legidősebb főgondnoka veendő figyelembe;

az ágostai hitvallású avangelicus egyháznak egyetemes főfelügyelője és hivatalban legidősebb két kerületi felügyelője; végre az unitárius egyháznak hivatalban idősebb egyik elnöke, azaz vagy püspöke, vagy főgondnoka; d) egy izraelita hitközségi egyházi vagy világi előljáró, kit ő felsége a király a minisztertanács felterjesztésére nevez ki.

Magyarország összes egyházainak történetére nézve igen fontos eme törvénycikk körül kifejtett vitát illetőleg lapunk keretéhez mértén álljon itt az alábbi összefoglalás

Rossival István volt az első szónok, ki a felekezetek közti féltékenységnak és bizalmatlanságnak még csak gyanuját, a gyanu látszatát is elkerülendő, a *címzetes püspököket* kívánta a felsőházi tagok közé fölvetetni.

Utánna Lükő Géza szólott. Nem tartja igazságosnak, hogy a püspökök által képviseltessék a református egyház, midőn ennek autonómikus életében minden választás által történik. Ezen nézetének megfelelőleg a következő módosítványt terjesztette be „Az evangelicus református és ágostai református felekezetűeknek általuk három évre *egyházkerületenként választandó* egy egyházi és egy világi tagja, ugyszintén az unitárius felekezetnek egy szintén 3 évre választandó tagja.“

Zichy Jenő gróf indítványozta, hogy a csornai prépost és a ciszterciák apátja vétessenek fel a felsőház tagjai közé; míg *Andrénszky* báró az ellen tiltakozott, hogy a zsidó felekezet is képviselve legyen a felsőházban, s különösen, hogy e képviselőt épen e § ban „a szentelt és keresztviz közvetlen szomszédságában“ hozassék be; módosítványa szerint e § utolsó pontját ki kellene hagyni.

Hámos László módosítványa valamennyi protestáns püspöknek és főgondnoknak, illetőleg főfelügyelőnek helyet akar a felsőházban adni. Módosítványa következőleg hangzott: „Az evangelicus református egyháznak mind az öt püspöke és főgondnoka, az ágostai egyháznak öt püspöke, egyetemes felügyelője és öt kerületi felügyelője és végre az unitárius egyház püspöke és felügyelője.“

Pulszky Ferencz erélyes hangon tiltakozott az antiszemita törekvései ellen. Támogatta őt *Szilágyi* Dezső, ki oktalannak és hiábavalónak mondá az antiszemitizmust a szóban levő reform e pontjánál.

Most *Kovács* Albert szólalt föl. Constatálja, hogy egyetlen katolikus hang sem emelkedett a protestáns hitfelekezetek képviseltetése ellen, s ez a tény tiszteletet ébreszt benne a kath. egyházférfiak politikai belátása iránt. Itt — ugymond — pusztán politikai tényről van szó. — Részletesen beszélt a protestáns egyházaknak az államhoz való viszonyáról s azok történelmi fejlődéséről. Fejtegette azt, hogy a felekezetek egyházfejeinek felsőházi tagsága állami érdekekkel van kapcsolatban, s ezért ezt a kérdést állami és nem felekezeti érdek szempontjából kell bírálni.

A törvényben — folytatá — a protestánsok régi egyenlőtlensége fenmarad. Kimutatta, hogy a protestánsok, létszámukhoz képest, csekélyebb számban vannak képviselve, mint a görög keletiek. Az arányosság kedvéért kész oly javaslatra szavazni, mely szerint a katolikusok a létszámuknak megfelelő számban képviseltetnének. A czimzetes püspököket kihagyná, de a *Zichy* Jenő gróf által ajánlott rendi főnököket elfogadja. — *Kovács* Albert nagy figyelemmel hallgatott s egyházpolitikai szempontból tanúságos beszédét végül oly értelmű javaslattal végezte: hogy „az egyházak képviseltetésére vonatkozó pont utasítsassék vissza a bizottsághoz, nevezetesen a *katholikusok és protestánsok arányosabb képviseltetése érdekében dolgoztassék át*.”

Utánna *Tisza* Kálmán vette sorba az indokolásokat és javaslatokat. A §. változatlan szövegét ajánlá. Egyházunk képviseltetésére nézve így szólott:

Hogy ne a püspökök és főgondnokok vétesenek számba, hanem az egyházak válasszanak specialiter főrendiházi tagokat három évre, erre nézve, bocsánatot kérek, épen mert azon nézetből indultam ki, hogy azért legyenek ott egyházi magas állásban levő egyének valálkülönbség nélkül, mert azok a *társadalmi életbe mélyen bevágó hatáskörrel bírnak*, mely hatáskörnek a törvényhozásban is képviseltetése helyes, én azt, hogy specialiter ezen célra felsőházi képviseletre választassanak, választassanak időhöz kötötten, magam részéről elfogadni nem tudom. (Helyeslés a jobb oldalon.)

Nem is látnék, még ha egy percze a protestáns álláspontra akarnék helyezkedni, semmi indokot rá, mert úgy a püspököket, mint a főgondnokokat az egyház maga szabadon választja és azt gondolom, hogy a kikre összes ügyeinek vezetését, kormányzatát bizza, *az lehet neki leghelyesebben képviselője a felsőházban is*. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)

A mi már a számot illeti, én indokolásomban is megmondtam, hogy szorosán számarányt követni nem lehet, de viszont egy bizonyos méltányossági tekinteteknek uralkodni kell. Ha az előttem szólott képviselő ur eszmemenetét követném, meg kellene hogy jegyezzem,

hogy ha arról van szó, történik e valakin, a szoros számarány szerint az evangelico-reformatus egyház tagjai vannak legkevésbé képviselve; de ez aránytalanság áll főleg a többi protestáns egyházakkal, az ágostai szászok és még inkább az unitáriusokkal szemben. De azt gondolom, hogy ezen egyházak, a két első szorosán vett Magyarországon, Erdélyben pedig mind a három, a történelmi fejlődés alapján, mondhatom, oly *egyenjogu factorokat* képezett, hogy nemcsak általános állami, de még protestáns szempontból is ezt bántani nem akarnám.

De ha ezt bántani nem akarom, akkor azért, mert az egyik egyháznál nagyobb mértékben van képviselve két más egyház, nem tehetem azt, hogy a három helyett a negyedikhez menjek és annak képviseltetésével szemben akarjam valamennyiét emelni, mert ez lehet felekezeti szempont, de nem állami, nem helyes, nem igazságos szempont. (Ugy van! jobbfelől.)

Tisza Kálmán után szerdán még csak *Göndöcs* Benedek szólott. Nem akarta, hogy a zsidóság a felsőházba jusson.

Csütörtökön az első szónok, az antiszemita *Vadnay* Andor után *Mocsáry* Lajos szólalt fel, kifejtván lapunkból is ismert nézeteit a protestáns hitfelekezetek képviselésére nézve.

Mocsáry így végzé beszédét: Szemben az előttünk fekvő törvényjavaslattal, kijelentem, hogy én ahhoz, hogy a protestáns felekezetek, mint olyanok, külön képviseletet nyerjenek a felsőházban, püspökeik főgondnokaik helyét foglaljanak felsőházban, semmi szín alatt nem járulok.

Kiss Albert csatlakozik a *Lükő* Géza indítványához. Ez új intézmény — mondá — nekünk nemcsak önkormányzati jogainkat érinti, hanem — bár közvetve — de érinti hiteiveinket is.

Érinti azért, mert a katolikus püspök nem felelős, a mi püspökeink pedig felelősek; a katolikus püspökök nem választatnak, ők egy bizonyos jogot hittételük szerint örökítnek, a mi püspökeink választatnak és választóiknak felelősek, jogkörük, hatalmi körük a kormányzat körül is csak addig terjed, a meddig és a mennyire saját választóiktól megbízatást nyertek. Már most kérdem, minő ellentétes állásba jönnek a mi püspökeink és főgondnokaink, ha e törvényjavaslat alapján a felsőházba meghivatnak. Én azt hiszem, hogy azon álláspont nemcsak új, de mint mondtam, sajátságos is, mert a jelenleg hivatalban levő püspökeink és főgondnokaink megválasztásuk alkalmával a felsőházi tagságra megbízatást nem nyertek. Igaz, hogy ezen helyzetet, ezen tényleg fennálló viszonyt jövőre az egyház megváltoztathatja, de jelenleg ezen helyzetnek lételet nem hogy tagadni, de kétségbevonni nem lehet. — Szóló ennek daczára sem zárkozhatik el az adott helyzet elől, úgy, mint *Mocsáry* képviselőtársa tette, csatlakozik *Lükő* indítványához. Ha már a felsőházban képviseltetnünk kell, válasszanak egyházaink. Ugy sem választhatnak és

választanak mást, mint püspökeinket és főgondnokainkat, de a jog mentve lesz.

Kiss után *Komlóssy* Ferencz a czimzetes püspökök érdekében szólott; *Chorin* Ferencz a zsidó hitfelekezet képviselőjére vonatkozó intézkedést védelmezte; *Gull* József pártolta Kovács Albert halasztási indítványát.

Több felszólalás után a vita péntekre is áthasztatván, aznap már nem történtek minket kiválóbban érdeklő beszédek.

A szavazás felállással ejtetett meg, csupán a zsidó hitfelekezetre vonatkozó pontnál történt névszerinti szavazás. A ház 214 szóval 43 ellenében, tehát 171 szó többséggel elfogadta a d) pontot is. Távol volt 195 képviselő. E számokból könnyű hozzávetni, hogy körülbelül hány szavazatunk lett volna, ha a Mocsáry indítványa szavazás alá került volna.

Egy kis belmissió.

(Folytatás.)

Itthon, itt e földön, mely Magyarország nevet visel: itt kell legeslegelőször segíteni a bajon; itt kell nemcsak könyörületből, hanem kötelességből megmenteni és megtartani minden magyart, mely a miénk testestől, lelkestől, vagyonostól; itt kell áldozatot hozni, fáradságot és pénzt nem kimélve, ugy az egyháznak, mint a társadalomnak, hogy tényleg magyar lakja és bírja e hont, mely a magyar nevet viseli. S ha itt aztán semmi kívánni való, semmi az enyészettől féltendő nem lesz, sem vallási, sem nemzetiségi tekintetben: akkor fordulhatunk azok felé is, kiknek csak neve a miénk, a kik élők, tehetségeiket más honnak áldozzák, a kik mégis segélyért kiáltoznak a szegény anyához, ki most édes, vele tűrő és szenvedő gyermekeit sem képes a kipusztulástól eléggé megvédeni.

Addig azonban tegyünk itthon; ne iparkodjunk a mezőn elhullott kalászkokat felszedgetni nagy szorgalommal az égi madarak elől, míg csűrünkben kéveszámra pusztít a penész s örli az egér vékánkint a szemet; ne gyomláljuk a más földébe által ugrott buzaszemekből ki hajtott vetést, míg a tulajdon földünkben tengődöket előli a gyom. Első sorban itthon legyen magyar a nép és miénk a magyar föld! Mert mit ér nekünk, ha megtarthatók a világ minden zugában is honfitársainkat, ha ide haza pusztulásnak engedjük azokat; mit ér, ha magyarul dicséri kivándorolt népünk idegen országban Istent, ha itthon nem értik hiveink, a mit nekikiek prédikálunk?! Bizonyára semit!

Nagy és örök igazságot mondott ki a költő eme fölséges soraiban:

„A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon, vagy verjen sorskeze:
Itt élned, halnod kell!“

Maradjon tehát mindenki első sorban *itt e helyen*; itt tegyen, itt áldozzon mindenki a vallás és nemzet megújulásáért: a gazdag vagyonával, a szegény fillérével, a kézműves kezével és gondolkozó eszével. „*E helyen és e helyért*“ legyen a vezérszó a létért és egy szebb jövőért való küzdelemben; mely szebb jövőt egyaránt adja meg Isten egyházunknak, mint nemzetünknek!!!

Ezen szebb jövő megteremtésének munkájához lelkesülten fogott az egyház, midőn az egyesülés nagy napját megteremtette; midőn a vállvetés által az erősebb a gyöngébb támogatására sietett, midőn a létrehozott közpénztár által oly hatalmas anyagi eszközt teremtett magának, melylyel pusztuló egyházainkat phoenixként új testbe öltöztetheti.

A társadalom nem késik leróni a magáét. Miután a magyar államnak épen liberális törvényei kötik meg a legerősebben, hogy a magyarság érdekében mindent ne tehessen, mint azt elég érthetően megmondta a mi vérünk-ből való vér — a miniszterelnök ur egyik multkori beszédében — a társadalom vette kezébe a magyarság ügyét. Nem ugyan a vallásért is, de mert — mint már említettem — a mi vallás-felekezetünk és a magyarság ügyei igen sokban összevágóak, ennek emelkedésével vallásunk szebb virágzását is méltán remélhetjük. Hadd alakuljanak tehát a magyar közművelődési egyesületek minél hamarább, sok szép reménnyel nézünk feljűk. Karolja fel azokat minden magyar és hozza meg áldozatát ki-ki annak oltárán, mert a mit az anyagilag és szellemileg hat — hogy a mai világ nyelvén szólják — óriási hasznunkra van. Ha szellemével egy lelket új életre hoz, ha filléreivel egy elsatynulót megment: mind az szép, nagy nyereség nekünk!

(Folyt. köv.)

Berlini levél.

Berlin, 1885 febr. 9.

Tekintetes Szerkesztő ur!

Nem lesz talán érdektelen a „Prot. Közlöny“ olvasói előtt, ha a szerkesztő ur szives engedelméből egyet-mást a berlini vallásos életviszonyokról elmondogatok. Rövid pár havi ittlétem alatt szerzett tapasztalataim természetesen, nem engedik meg, hogy kimerítő tudósítást közöljek a nagy birodalmi főváros egyházi és egyházas viszonyairól, hanem jövőre ígérem, minél több és több tapasztalat birtokába juthatok, jelen tudósításomat azokkal örömet kiegészítem.

Berlin is, mint minden nagy város, fészke és gyűpontja minden szépnek, nemesnek és — rossznak. Eaynyiben hasonlít a többi világvárosokhoz. A mi mégis megkülönbözteti a más hasonló nagy városoktól az az, hogy — német. Németország a protestantismus bölcsője; Luther fáklyafénye itt világolt fel először a sötét éjszakából, s így a protestantismus iránt, mint saját szülőtte iránt, különös és feltétlen bizalommal viseltetik a német nemzet. Keresztyénség és protestantismus eszméjét anynyira azonosította, hogy előtte minden egyéb vallás, mely mely nem keresztyén és nem protestáns — esztelenségnek látszik.

Berlin legszebb részén, — a császári palota tőszomszédságában — egyike a legszebb katolikus templomoknak diszeleg ugyan (*Hedwig-Kirche*) s mézes ajku szónokának (*Assmann*, apátkanonok) sikerül is teljesen lekötöni hallgatói figyelmét, de azért protestáns ember nem nagy hajlandóságot mutat a kath. istentisztelet iránt. Mi ugyan, kik a vallásos életviszonyok tanulmányozása végett időzünk Berlinben, gyakran meghallgatjuk, de éppen ugy eljárnak a *hernhuti testvérek*, az *anabaptisták* vagy a *methodisták* istentiszteletére is.

Németországon — s így Berlinben is természetesen

— miként politikai tekintetben a legszebb patriotismus, de másfelől egyeseknél a legszélsőbb anarchismus az irányadó, ugy vallásos tekintetben is meg kell különböztetnünk azokat, kik keresztyéneknek és protestánsoknak büszkén mondják magokat, azoktól, kik a materialismus zászlója alá szegődtek. Mindkét rész eszméi ápolgatására talál hatalmas vezetőket. Az universitások egyik tantermében a theol. professor ugyancsak fárad a krisztusi tanok magyarázatában, míg az éppen mellette levő tanteremben az „*Alles Natur!*“ hirdetőjét éberül hallgatják figyelmes növendékek s tapsolják, mint az új tudomány apostolát.

Nem csekély azonban azoknak a száma, kik itt a fővárosban melegen ápolják és gondozzák az evangyeliumi eszméket. A templomba járók száma általánosan nagy, s ha olykor, egyházi lapok vagy egyházi szónokok közönytől panaszkodnak is, ugy tetszik mégis, hogy általánosságban élénk *vallásos közszellem* uralkodik.

A berlini istentisztelet legmeghatóbb része ennek zenei része, mely rendszeren két csoportra osztható: a gyülekezet éneke és a karének. A gyülekezet éneke annyira közös, hogy azt kicsiny és nagy, ifju és öreg, férfi és nő, szegény és gazdag kivétel nélkül, teljes áhitattal énekl, s annyira a gyülekezeté, hogy maga az orgonán játszó csak vezeti. Ima- és énekeskönyvvel siet mindenki templomba s nem restelli senki, — mint nálunk igen gyakran — énekelni s a közös ének valami magasztos harmoniában olvad össze, szívet és lelket áhitattal töltve el s elszakasztva a külvilág, — a nagy város nyomasztó zajától.

A kardalok rendszeren az iskolás gyermekekből állítatnak ki, kivéve az *udvari Domot*, melynek rendszeren ochestruma van (60—70 tagból álló) s melynek zenéje az opera zenéjét is felülmulja s igen jellemző, mit egy embertől hallottam, hogy ő operaszínházba azért nem jár, mert a Domban szebb zenét hall, s meg aztán imádkozhatik is. Maga az udvar is minden kiváló ünnep alkalmával jelen van, s az ősz császárt csaknem minden vasárnap ott lehet látni áhitatosan imádkozva s a gyülekezettel együtt énekelve.

A berlini vallásos viszonyok igen kedvezők s nekünk igen sok tanulni való anyagot nyújt, hogy aztán, ha Isten segítend, ha mi jót, szépet és nemest eltanulunk, honi egyházi életünk talajába is átültessük. Iskolás növendékeink kebeléből alakított karok által, nálunk is előnyösen és áldásosan lehetne egyházi zenénket elevenebbé és belsőbbé tenni, ha a közöny vaskérge be nem zárna az emberek jó szívet s meg nem törné a legkészségesebb akaratot is.

Az ősz, gyökeres bibliai vallásosság gyúpontja az u. n. „*Ev. egyesület*“, melynek külön helyisége s missiói berendezése van. Vallásos iratok mesés olcsó ároni terjesztése mellett, közvetlen gyakorlati téren is hiven katonáskodik az evangyeliumi eszmék terjesztésé. Saját külön helyiségében (Oranienstrasse 105—106) templom van berendezve orgonával és szószékkal. Az egyesületjellegi missiói papja *Hülle*. Itt tart minden szerdán este az egyesület *missiói estélyt*, melynek éltető lelke az udvari dóm nagytudományu papja, a német birodalmi országgyűlés egyik vezérférfa, az u. n. *crístlich-social* párt hatalmas szónoka *Stöcker Adolf*.

E helyiségben igen sokféle — az ev. egyesülettel kapcsolatban levő — egyesületek tartják üléseiket a hét különböző napjain. Vasárnap az *ifjusági egyesület*, hétfőn az „*öreges*“ társalgó ülése, kedden *tudományos felolvasás*, szerdán *missioestély* és az u. n. *Oberlin-Verein*, csütörtökön a *vasárnapi-iskola-egyesület*. pénteken az *ev. nő-egylet*,

s ugyancsak itt tartatik minden vasárnap délutánján a *vasárnapi iskola*, mikor 3—400 gyermek van jelen.

Szívesen gyülekezünk igen gyakran e helyre s szívünk, lelkünk mindannyiszor örömtől repes, ha látjuk az eleven krisztusi szellemet, de ugyanakkor szívünk, lelkünk fájdalomtól szorul, ha arra gondolunk, hogy nálunk mennyire hiányzik az *általános* vallásos közszellem, a mely itt Németországon családot és társadalmat oly nagy mértékben áthat.

Fennebb említett egyesületek — mint evangyeliumi egyesületek — azt hiszem, e sorok olvasói előtt nem lennének egészen érdektelenek, s ha a szerkesztő ur szíves lesz helyet adni tudósításomnak, legközelebről ez egyesületek célját, a gyűlések mibenlétét, alakját stb. röviden ismertetni fogom. Nemkülönben — a nálunk már évek óta szönyegen forgó, de mindeddig meg nem valószínűsített — *vasárnapi iskolákról* is — milyeneket minden vasárnap van alkalmunk látni — örömet közlendek egyet-mást.

Az a szép és meglepő itt Németországon, hogy a vallásos érdekeket különösen és elő sorban az ifjuság karolta fel s ennek jótékony hatása leginkább itt a fővárosban tapasztalható, hol az egyesületi szellem iránti érdeklődés egyfelől legélénkebb, de másfelől legszükségesebb is. Mindenki örvend azon, ha a nagy város különben hideg égőve alól egy barátságos és szent czélú örszejevetel melegebb éghajlata alá menekülhet. A rajna-westphaliai ifjuság elnöke *Krummacher* lelkész, lelkesezéssel van a német ev. ifjusági egyesületek iránt, s Berlin legtekintélyesebb papja, *Stöcker*, ugy egyházi, mint parlamenti beszédeiben gyakran megemlékezik ezeknek intenciójáról és missiói hivatásáról és gyűléseiken maga is gyakran olvas fel.

Mindezekről azonban, közelebről terjedelmesebben kívánván szólni, be is zárom levelem, még csak azt említve meg-röviden, hogy Berlin egyik tekintélyes papja *Stechov*, milyen előzékenységgel fogadott minket, s milyen kiváló vonzalommal viseltetik a magyar theologusok iránt. Többször fordultunk meg házánál, maga is meghívott családi körében töltendő estélyre s nekünk igen jól esett mind közvetlen irántunk tanusított szíves jóakarata, mind pedig általán a magyarok iránt tanusított élénk érdeklődése.

Maradok a szerkesztő urnak atyafiságos tisztelettel és üdvözlettel

alázatos szolgája:
CSEKME FERENCZ,
papjelölt.

TÁRCZA.

Tél végén.

Minden világ ura, hatalmas Isten!
Hálás kebelled téged tisztelünk;
Neked köszönjük — a te jószágodnak,
Hogy látjuk még napod s örülhetünk!
Kicsiny s nagy műveid összhangzatában
Imádjuk csodás bölcseségedet,
De mi leginkább vonz imádásodra:
Az irántunk a jószág, szeretet.

Imára nyitjuk hát föl ajkainkat —
S most is, midőn oly pusztá a világ,

Lelkünk nem pusztá: hitének virányin
Még egyre zöldel s nyílik a virág
Most is betöltjük hajlékát nevednek —
És fennen zengjük dicséretedet:
Mert láttassék bár minden elhagyottnak,
Te gyermekidet most sem feleded!

Imádunk jó atyánk! ki teremtményid
Örömré hivatad — semmiből elő:
Mégis az ember volt választott tárgya
Jóságodnak, mióta az idő,
Kinek, mely boldogság után epedjen —
Szívébe nemcsak vágyat alkotál:
De okossága és szent igéd által
Elérni azt utat is mutatál.

S legyen rideg bár s pusztá most világod,
Mi boldogok vagyunk, oh jó atyánk!
Hiszen közelléted s örömeinket
Az évszakok nem korlátozhatják:
A hit szövétneke hozzád vezérel,
Kétséginkben megnyugtát a remény;
S az élet harcán nyert sebünk megenyhül
Egy jó tündér — a szeretet ölében !

És mégis, mégis sokszor kell szenvednünk,
Mert tévedünk, erőtlenek vagyunk:
Segíts atyánk Te! hogy a földi jók közt
Hozzád és hozzánk méltón válasszunk!
S így tiszta szívben s a közjó művében
Keressük és találjuk a gyönyört:
Mely siron innen, túl mindig jutalmaz —
De magbánással senkit nem gyötört

S mivel kívánod, hogy küzdjünk, munkáljunk,
Ne hagyj szunnyadni lelkünk erejét:
Sőt add, hogy törje mindig a nemesnek
És a jósnak rögös ösvényét.
S ha mégis elfárad tán a munkában
S pihennie kell bágyadság ölében:
Engedd atyánk! engedd, hogy úgy ébredjen —
Mint ébred a föld tavasz reggelén !

De ne engedd, miként most a patakcsát —
Soha-soha befagyani kebelünk:
Legyen az szép érzelmek forrása —
És ez kísérje végig életünk
S midőn eléri majd a pálya végét —
S mulandóság árjába szakadott:
Találja meg abból fölszálló lelkünk,
Hol Te lakol — a legszebb csillagot .

DIÉNES JÓZSEF,
ev. ref. lelkész.

Ellenség-e?

(Vége.)

Attól sem szabad visszaretennünk, ha a tisztultabb gondolkodás világánál vallásos képzeink is változnak. Hisz ennek folytonos változását mutatja fel szent könyvünk. Hasonlítsuk csak össze az ó-szövetség különböző tanításait és könnyen meggyőződünk erről. Míg a korábbi felfogás isten közellétét, kijelentését meghatározott helyekhez, kijelölt időhöz és gyakran kiválasztott egyénekhez köti, addig a magasztos CIV. zs. már isten dicséretét hallja az egész világban, minden időben és

minden teremtménytől. És nézzük a decalogus egyik szövegének indokolását: „én vagyok a te Jahve istened erős, boszuálló, ki megbüntetem az atyáknak vétkeit a fiakban harmad és negyed iziglen“ (exod 20, 5.), hasonlítsuk össze Ezekiel felfogásával, kinél azt mondja az ur: „Mí dolog ez, hogy ezt a közbeszédet szoktátok mondani az Izrael földéről mondván: az atyák ették meg az egrest és a fiak foga vásik meg bele. Élek én, azt mondja az ur isten, hogy többé helye nem lesz köztetek e közbeszédnek“. „A mely lélek vétkezik, annak kell meghalnia: a fiu nem viseli atyjának álnokságát, sem az atya nem viseli a fiu álnokságát, az igaznak magában leszen igazsága, a hitetlennek hitetlensége.“ (Ezek. XVIII. 2, 3. és 20.). Vagy nézzük a papi törvénynek szigorú áldozati utasításait (Lévitikus I—X.) és hasonlítsuk össze a VIII. század prófétájának nyilatkozatával: „áldozataitokat utádom! könyörületet kívánok és nem áldozatot!“ És ha átmegyünk az új szövetségre, épen Jézus nyilatkozatai mutatnak legtöbb példát a vallásos felfogás tisztulására és változására ez által. Bár a Máté-féle evangelium zsidós szellemű átdolgozója e szavakat adja a mester szájába: „nem azért jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem hogy azt betöltsém.“ (Mát. V 17.), azért látjuk, mennyire tisztult és igazsága által soha el nem avulható formában nyilatkozott a törvényt szemben a szeretetről: „hallottátok, megmondatott: szeressed felebarátodat, gyűlöljéd ellenségedet, én pedig azt mondom: szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, kik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, a kik titeket gyűlölnék, és imádkozzatok azokért, kik titeket háborgatnak és üldöznek“ (Máté V. 43, 44.); a boszuállásról a törvény thalio elvével — szemet szemért, fogat fogért — szemben: „a ki téged jobb felől arczul üt, fordítsd a másik arczadat is“ (Máté V. 38, 39.), „a ki téged kövel dob, dobd vissza kenyérrel“; a zsidó étkezési és tisztasági törvényekkel szemben „nem az fertőzteti meg az embert, a mi a szájon bemegy, hanem az, a mi kijön azon, az fertőzteti meg az embert.“ (Máté XV. 11.)

És miért folytassam tovább. Könnyű a mindenki előtt tárva levő „Könyvek könyvéből“ bárkinek meggyőződni a folytonos változásról, sőt az is kilátszik, hogy mindenkor megvoltak e változásoknak ellenzői is, azonban azt alig hiszem, hogy a mai változások ellenzői amazok mellé tudnának csatlakozni. Mért kárhoztatják tehát oly határozottan a mostani — tán ép oly üdvös mozgalmakat?

Jól ismerem a feleletet. Eléggé meg van az adva a mindenfelől felhangzó panaszban a vallásos élet hanyatlása felett. Szószéken és gyűléseken ez foglalkoztatja az egyház szolgálóit. E panasz hangzik a közelebbi időkben e lap hasábjaiiban is, a mi nagyrészen indita engemet is a fennebbiek felett elmélkedni. És ez általános panasz az életet már ismerők ajkáról hangzik és oly tapasztalatok alapján, melyeket bármily csengő szavakkal is eldisputálni nem lehet. A modern világnézet napról-napra szélesebb körben terjed, és ép oly mértékben üresednek a templomok, kihalni látszanak az emberből a szív nemes, őszinte, ártatlan érzelmei és ezek helyett az ész hideg, fagyos, száraz okoskodásai lépnek fel. Tehát így tisztítja a modern világnézet a vallásos hitet?! Így vezeti az embert isten bölcseségének helyesebb megismerésére és mélyebb tiszteletére?! Valóban jogosultaknak látszanak e keserű felkiáltások és én mégis, a mint a fennebbiekben kifejtettem, meggyőződéssel állítom, hogy a modern világnézet a keresztyénségnek nem ellensége, sőt merném mondani: támasza. Hogy hivei között a valláskicsinylésnek számos apostola van — és ebben tűnik fel épen ellenségesnek — azt tagadni nem lehet.

De vajjon honnan származik ez? Azt hiszem, nem csalódom, ha az egészet a *munkafelosztás elvének* tulajdonítom. E sokat magasztalt elv is, mely az egyes tudományok fejlődésének oly hihetetlen gyorsaságot adott, meggyőző másfelől, hogy semmi sem lehet tökéletes a nap alatt. A ki a tudományok mezejére lép, annak a tudományt, a ki az iparral foglalkozik, annak az ipart, a ki a művészetet kedveli, annak a művészetet teszi ez elv istenévé. Ad is a társadalomnak egyes tudományokban nagy tudósokat, jeles nemzetgazdászokat, csodálatra méltó művészeket szép számmal, de annál kevesebb olyan tagot, ki ne szenvedne az egyoldalúság boldogtalanságában. Ez egyoldalúság kirí még az ugyanazon mezők művelőinél is. A természetben buvárkodó önhittent tagadja meg a philosophiától a tudomány nevet, mint a mely tulmegy azon, a mit szemmel láthat, kézzel megfoghat és csak elvontan okoskodik, a philosophus ellenben mesterségnek gonyolja a természettudományt, mint a mely csak szétbont és vegyt csupán csak a szemmel láthatókat konstatálja; a kereskedő kicsinyli a földmivest, a földmives a kereskedőt, a festő csak a festészetet, a szobrász csak a szobrászatot, a zenész csak a zenét stb. tartja igazi művészetnek, és a mi a legfőbb, még sem megelegedett egyik sem. A vallással a munkafelosztás nem törődik, nem ellensége, nem barátja, *de annál több tennivalót hagy fenn számára.* Az első teendője a keresztyénségnek, hogy a modern világnézetet, mely ma még üres, az embernek csak eszéhez szól, de nem egyszerűszívéhez is, *vallásossá, keresztyénné* tegye. Es ez koránt sem lehetetlen, — ugyan mindenestre nehéz feladat — mert a modern világnézet nem ellenség. Az egyedüli eszköz pedig, melylyel a keresztyénség a munkafelosztás által részére fenhagyott teendőket megoldhatja, és a mely által a modern világnézetből a társadalomba bevilágító hideg fényt a vallás melegével élte-töve teheti a *helyes irányu vallásos nevelés.*

BODOR JÁNOS.

A párbér kérdéséhez.

(Vége.)

Igaz ugyan, mint a panaszos felirat mondja, hogy az egyházi látogatási okmány a földnek vallást nem adhat, a hívő vallásával járó terhet birtokokkal járó teherre át nem változtathatja; csakhogya a mondottaknál fogva ily esetekben nem a hívő vallásával járó teherrel van szó, hanem oly birtok terhével, melyet a hívő egykor papi szolgálmányok fejében terhelt s a mely teher alól e birtokot egyoldalulag az által, hogy azt más vallásnak eladja, nem mentesítheti. — Van erre jogtörténelmünkben nagyon analog eset. 1848 ik évig a magyar nemes személye és vagyonára adómentes volt; de ha az adómentes nemes a fundus contributionis alá tartozó birtokot szerzett, akkor annak személyes adómentessége ez adóköteles birtok tekintetében mitsem használt, hanem az 1836: 11. t.-cz. értelmében attól, más jobbágyhoz hasonlólag, adózni tartozott. — Ily eset forog fenn a szőnyegen levő ügyben is. Nem a más vallásu fizet a róm. kath. lelkésznek, tehát az 1790/1: 26. t. cz. megsértéséről ily esetben szó sem lehet, hanem szolgálmányt teljesít a telek, mely az 1790/1: 25. t. cz. által ily szolgálmány teljesítésének terhétől fel nem mentetett és mely a megvásárlás által a katolikus lelkész irányában szolgálmánymentes „protestáns“ földde nem változott, a mint-hogy azelőtt sem volt „katolikus“ föld, hanem katolikus lelkész részére szolgálmánnyal terhelt föld. A meny-nyiben tehát az egyházi látogatási okmány egy bizonyos

telek irányában magánjogi kötelezettségeket megállapító kétoldalú szerződés, ennyiben bizony ilyen telek megvásárlóját — legyen az reformált vagy bárminő vallásu — egyenlően kötelezi a magánjog elveinél fogva. A szőnyegen forgó contentiosus ügyek, tiszteletteljes nézetem szerint, nem is oldhatók meg oly könnyen, mint azt a főgondnok és főfelügyelők vélik: mert ha például a zsidókékre került jobbágytelek, mely azelőtt katolikus jobbágyé volt, már az egyszerű adásvevési jogcselekvény által a rajta fekvő lelkészi és kántortanítói szolgálmányok teljesítésének kötelezettsége alól mentesülne: akkor ugyan-azon jogalapon azt is követelhetné a zsidó, vagy bármi más vallásu egyén, hogy ha földesuri birtokot megvásárol, melylyel a kegyuri kötelezettség kapcsolatos volt, e kötelezettség alól is szabaduljon, mert ő nem katolikus vallásu, tehát katolikus kegyuri terheket sem tartozik viselni. A miből aztán nem csekély zavarok támadnának. Azért már az udvari kancellária kijelentette azt, hogy a kegyuri terhekkal kapcsolatos birtokok tulajdonosai, bárminő vallásuak legyenek is azok; ezen terheket viselni tartoznak; tehát ehhez hasonlólag nem mentesíttetnek a papi szolgálmányok teljesítése alól a más vallásuak sem, ha ily szolgálmánynak egyházlátogatásilag lekötött birtokot megvásárolnak. Mindenkinek joga van azt megvenni, a mi neki tetszik, de nem lehet joga azt mondani, hogy ő azon terhet vallása miatt át nem vállalja. Egyébiránt bátor vagyok azt is megjegyezni, hogy a fentebb felhozott megkülönböztetések s azokból leszarmaztatott elvek nem egyedül a katolikus szempontnak kedvezésére állítatnak fel, hanem, — mint a vezetésem alatt álló miniszterium irattárában feltalálható esetek igazolják, — ugyanezen jogi szempontok érvényesítettek akkor is, ha hasonló ügyek a protestánsoknak voltak; pedig az erdélyi kepeszolgáltatási kérdések teljesen azonosak a katolikus congrua-kérdésekkel és hasonlólag mint ezek, a felekezeti minden kizárásával intéztettek el. Mindezekkel, ugy hiszem, eléggé ki van mutatva, hogy a főgondnok és főfelügyelő előterjesztésében foglalt panasz teljesen alaptalan, és hogy annak minden argumentuma nemcsak a százados gyakorlat, hanem a magánjog tételeivel is megczáfoltatik.

Az 1790/1. 26. t.-czikknek megsértéséről pedig egyáltalában nincs szó. — mi a nmltgu belügyminiszterium fentisztelt átiratában említett 2847/832. számú miniszteri tanácsi határozatot illeti, — annak közhírré tétele ellen nézetem szerint észrevétel fenn nem foroghat, de a közhírré tétellel ez ügyek tisztázva nem lesznek, mert ama minisztertanácsi határozat csak azt mondja ki, hogy ily esetekben, midőn kétes az, hogy vajjon birtokhoz vagy személyhez kötött-e a kötelezettség? ez esetben a contentiosus ügy eldöntése a polgári rendes bíróságok hatásköréhez tartozik. Intézkvényeimben eme minisztertanácsi határozathoz ragaszkodtam is, azonban a királyi kuria eme minisztertanácsi határozatot nem vette figyelembe, hanem ily ügyeket minden alakzataiban közgazgatási intézkedés alá tartozóknak jelentette ki; s ugyanazért a kuriai határozat után a közzététel mitsem használna, sőt talán az eddiginél nagyobb zavart idézne elő, mert a kuria magát ama minisztertanácsi határozathoz nem alkalmazná. Egyébiránt szabadjon még a congruák ügyében tiszteletteljesen előterjesztem, miszerint a lelkészi és kántortanítói congruák kir. rendeletek folytán állapítottak meg és irattak össze; ez összeírásokhoz alkalmazottan jöttek létre időnkint az egyházi látogatási okmányok legnagyobb részben: — ha már az akkor megállapított congrua mennyiség a mostani értékviszonyokhoz képest alig egy harmad értékű, s ha e con-

gruák még az által is csonkítottatni fognak, hogy az egyházi látogatásokban foglalt kikötmények egy része a birtokváltozások folytán elesnek: akkor számos lelkesnek egzisztenciája, hitfelekezeti különbség nélkül, lehetlenné lesz téve; megélhetés hiányában el fog pusztulni a lelkesedés is, hogy pedig a lelkes hiánya minő káros hatással lesz egyes községek erkölcsi neveltetésére és érzületére, s hogy ez által az állam alapjai minő károsan fognának aláásatni, azt nem szükséges bővebben fejtegetnem.

Midőn az eddigieket nagyméltóságod bölcs figyelmébe s megfontolásába ajánlanám, fogadja stb. Kelt Budapestén, 1884. évi jun. 9-én stb.

KÖSZÖNET ÉS ELŐSMERÉS.

(Folytatás.)

B. e. Nagy Péter püspök ur emlékére ujabbán adakoztak:

26. A kolozsvári collegium által beküldetett 12 frt, ebből adtak: Sárkány Ferencz 3 frtot, dr. Hegedüs István 2 frtot, Szathmári Ákos 2 frtot, Geréb Márton, Török István, Graf Jakab és dr. Csernátoni Gyula 1—1 frtot, dr. Székely Bendeguz és Bakcsi Gergely 50—50 krt.

27. Mlgs. Lészay Ferencz ig. tanácsos ur ivén: Lészay Ferencz 40 frt, Gaál Elekné 5 frt, összesen 45 frt.

28. Tkts. Deák József egyházkerületi pénztárnok ur ivén: Domokos Antal és Kiszely Endre 5—5 frt, Deák József 2 frt 50 kr, Deák Gábor és Gaál Elek 2—2 frt, Barla Domokos, Kilyén Sámuel, H. Veres Károly, Szabó Lajos, Anderkó Sándor, Bakcsi Ferencz, Kilyén Károly, dr. Bernát Albert, Deák Albert 1—1 frt, Gaál Jenő és Gaál Péter 50—50 kr, Deák Sándor és Deák Margit 25—25 kr, együtt 27 frt.

29. Kassay Ignác főgondnok ur ivén: Kassay Ignác 5 frt, sz.-udvarhelyi „Első szeszgyár-társulat“ 2 frt, dr. Mezei Ödön, dr. Nagy Sámuel, Márton János, Ugron Gáborné, Wass György, Riemer Ede, dr. Török Albert, Szakács Károly, Koncz András, Koncz Ármin, Solymossy János, Miskolczi Károly és Gyarmathy Ferencz 1—1 frt, apróbb adományokban 3 frt 20 kr, együtt 23 frt 20 kr.

30. Ngos. Réthy Lajos kir. tanácsos és tanfelügyelő ur ivén: Réthy Lajos 2 frt, Lengyel Samu, Bartha Győző, Lengyel Gergely, Bruz László, Szöllőssy Lajosné, szül. Tömösváry Vilma, Kibédi Lajos, Heteyi Gábor, Soós Antal 1—1 frt, Szitás János 50 kr, együtt 10 frt 50 kr,

31. Dr. Szőcs Emil főgondnok ur ivén: dr. Szőcs Emil 10 frt.

32. Parády Kálmán kolozsvári tanár ur ivén: Parády Kálmán 2 frt, Daday Jenő 1 frt, Székely János, Olasz Gyula, Fogarasi Béla, Pap Lajos, Mező Dániel 50—50 kr, együtt 5 frt 50 kr.

33. Kinisy Mihály algondnok ur ivén: Kinisy Mihály 2 frt.

34. Veress Ákos algondnok ur ivén: Veress Ákos 3 frt, Módi Elek és özv. Veress Józsefné 1—1 frt, összesen 5 frt.

35. Gyarmathy Zsigmond algondnok ur ivén: Gyarmathy Zsigmond 5 frt.

36. Apáthy Péter e. kerületi képviselő ur ivén: Apáthy Péter 5 frt.

37. Szentpáli Ignác algondnok ur ivén: Szentpáli Ignác 5 frt.

38. Br. Kemény György e. ker. képviselő ur ivén: Br. Kemény György 5 frt.

39. A sz.-udvarhelyi egyházközségből gyűlt 9 frt, ebből adtak: Tolvaly Zsigmond, dr. Solymossy Lajos és Pál Adolf 1—1 frtot, apróbb adományokból begyűlt 6 frt.

40. A sepsii egyházmegye 28 községéből apróbb adományokban gyűlt 74 frt 21 kr.

41. Az udvarhelyi egyházmegye 15 egyházközségéből apróbb adományokban gyűlt 44 frt 60 kr.

42. A vajda hunyad-zarándi egyházmegyéből 14 egyházközség lelkésze által gyűjtetett 97 frt 50 kr.

43. Az enyedi egyházmegyéből az egerbegyi és csucskoppándi lelkészek által beküldetett együtt 5 frt 32 kr.

44. A küküllői egyházmegyéből: a szőkefalvi lelkész által beküldetett 2 frt, melyből 1 frt a lelkész adománya.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1885. febr. 28.

— A marosvásárhelyi püspöki vizsgálat alatt álló ref. második papi állomásra pályázati folyamodványukat a kitűzött határnapig (f. hó 23-ig) összesen tizen nyújtották be, név szerint: Bartalus János bukaresti pap, Gönczi János koronkai pap, Molnár Albert m.-sámsondi pap, Szalay Károly papjelölt, Szentkirályi Sándor m.-madarasi pap, Szőcs Sándor dévai pap, Tavasz József vajai pap, Zsigmond Károly brassói segéd-pap, s Ugrai Gyula a pályázat alatti állomás id. helyettes-papja.

— A kézdi egyházmegyébe keblezett alcsernátoni első osztályu papi állomásra a 11 folyamodó közül kijelöltettek: Bodor Géza püspöki titkár, Bodor János akademitai papjelölt, Kertész István bagosi, Zajzon Károly ozdi pap és Zsigmond Károly brassói segéd-pap.

— Az országos ref. egyházi közalapra, a püspöki vizsgálat alatt álló 9 egyházközség által, a jelen ciklusra, összesen 1218 frt ajánlatott föl; mely összegből az 1883-ik évre, 1884. jun. 30-ig, mint a pénztári év utolsó napjáig 1071 frt 10 kr. fizettetett be. Megjegyzendő, hogy a felajánlott összegből 476 frt a m.-vásárhelyi egyházközségre esik.

— Fülöp Géza szászvárosi ref. második pap, esküvőjét márcz. 2-án szándékozik Hegedüs János nagyenyedi theol. professor bájos leányával Katinkával megtartani. Az ég áldása kísérje a boldog frigyet.

— Baló Sándor kolozsvári lelkész afia.-nak „Zwingli Ulrik munkássága és hatása“ czim alatt kiadott egyházi beszédét, melyet a múlt évi egyházkerületi emlékünnepeken mondott el, igen melegen ismerteti a „Debreczeni protestáns lap.“ „A beszéd szelleme, ugymond, nemes, positiv alapon mozgó s az új orthodoxia egészséges színvonalán áll, mert a hitszilárdság mellett a szeretetműveknek is megadja a párhuzamos kidomborítást. Az irány szép s csak egy-két helyen használ az ünnepélyes hangulathoz nem illő köznapi kifejezéseket. A jeles alkalmi beszéd az olvasó lelkiületére építő hatást gyakorol, az ünnepélyi czélt sikerrel oldja meg s a magyar felfogást szépen tükrözteti.“

— A Mártonok. *Czelder* Márton „Vasárnap“-ja legutóbbi számában olvassuk a következő „apróság“ ot: Egy falusi papnál történt. Az apa óraláncza mellett visel egy reformációi emlék-érmet Luther képével. A kis Dezső ismeri, sokszor szokott vele játszani s meg van neki ígérve, hogy ha nagy lesz, övé lesz a „Luttej Májton.“ Egy este olvassa e lap derék szerkesztőjének levelező-lapját, melyen „a már tizennégy napos esztendőben“ boldog újvetet kíván neki. Dezső kérdezi: „ki írta?“ A felelet megadatik: „Czelder Márton!“ A fiu egy percze elhallgat, de akkor ismét atyjához fordul, megfogja az emlék-érmet s mondja: „Apám! mikor adod nekem azt a — Czelder Májton?“ — A két Márton neki

egy. Bizony, ha az a négyszáz év előtti nagy Márton most élne, talán nem volna külön úgynevezett „magyar“ és „tót vallás“; hanem egészen egygyek lennének a Jézus Krisztusban, mint a hogy azt óhajtja ezen mostani Mártonunk.

— A tiszántuli ev. ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése folyó évi ápril hó 23-án veszi kezdetét. Az előző két nap lelkész-képességi vizsgák tartatnak.

— Paoli Ignác bukaresti kath. püspök halálát jelentette a héten egyik nagyobb lap. A püspök Bécsben mult ki. Olasz születésű volt, ki nagy tevékenységet fejtett ki Romániában, de a magyar ajku katolikusok lelki és iskolai szükségéről magyar nyelvű papok és tanítók által nem igen gondoskodott.

— A vallás- és közoktatásügyi miniszter f. évi febr. 13 án 2189. sz. a. utasítatni kéri az egyházi főhatóságok útján az anyakönyvvezető lelkészeket, hogy ezután minden alkalommal, midőn belügy-miniszteri engedély mellett névváltoztatások eszközöltetnek az anyakönyvekben a kiigazított anyakönyv észrevételi rovatának szószerinti hű másolatát az illető másodpéldány vezetésére hivatott törvényhatóságoknak hiteles alakban haladék nélkül küldjék meg, hogy így ezen másodpéldányokban is azon változtatások bejegyeztesenek.

— A Szent-László-társulat a lefolyt héten 240 frtot szavazott meg a krajovai magyar tanító állandó javadalmazására, Nagy Ádám brailai tanítónak segélyadományképen 50 frkot, továbbá Bocányi Dénes ploesti missinnáriusnak 50 frtot.

— A spiritismus Rómában. IX. Pius pápa a leghatározottabban elítélte a spiritismust. Érdekes megemlíteni, hogy közelebbről a pápai „Civiltà Cattolica“ védelmébe fogadta a János főherczeg által megtámadott tant.

— Holttestégetés. A lefolyt évben Olaszország összes városaiban 113 holttestet égettek el. Többek közt Milanóban egy papét. A költségek esetenként 20—40 lirára rugtak. Németországban, Gothában az elégetőház felépítése óta 215 holttestet égettek el. Bécsben már 1879-ben alakult egy holttestégetési egyesület, melynek már 500 tagja van.

— A mormonokról. A különös felekezetről e legujabb adatokat olvassuk: Utahban, a kinek csak módjában áll, több nőt vesz el; hisz ez az egyház azt tanítja, hogy csak a soknejű ember válhatik a tulvilágban „királylyá“ és hogy a nő csak férje folytán üdvözülhet. Ez a tan a mormon theológiának a magva. Hazugság továbbá, hogy a soknejűség önkéntes. A csupán soknejűekből álló papságnak hatalma korlátlan. Ha egy püspök egy mormonnak azt mondja, hogy vegyen még egy második feleséget, úgy ez nem jó tanács, hanem parancs, melynek be nem tartása örökös kárhozatot von maga után. A soknejűség nincs apadóban, sőt ellenkezőleg, a hivek száma napról-napra nő. Mihelyt egy bevándorló Utahba érkezik, nyomban száz meg száz mormon kapaszkodik a leányaiha, hogy ezeket háremükbe kebelezzék. A legtöbb leány, ki ily módon lépre megy, a nélkül, hogy sejtene, az erkölcsi és anyagi nyomor elé megy. Erkölcsileg azért, mert a soknejűség, különösen a szegényebb mormonoknál, baromi dolog. Ezt mindenki elképzelheti, ha meggondolja, hogy sokszor három-négy mormon asszony a gyermekekkel és a férjjel egyetlen szűk szobában lakik. Aztán a mormon mindig a legutoljára elvett asszonyt kedveli legjobban, míg az idősebbeket rendesen elhanya-

golja, sőt sokszor bántalmazza is. Anyagilag azért nagy a nyomor, mert csak a legkevesebb mormon képes egy-nél több feleséget eltartani. A térítők, kik európát beutazzák, a bibliával a kezökben állítanak be és Utaht a föld paradicsomának mondják, a hol csak egyfélértés és szeretet uralkodik. Ha a bevándorlók egyszer ott vannak, csakhamar érzik, hogy nem egyebek, mint egy szivattyuzó gépnek némán és akarat nélküli tagjai, melyet Arigham Young a Sóstó partján felállított. A férfiak későn látják be, hogy az egyház rabjai és a nők, hogy férjeik rabjai. Az óvilágba nem térhetnek vissza, mert sok pénzbe kerül. Forradalmat se csinálhatnak, mert az egyház mindenható és a ki ellenáll vagy elpártol, azt tönkreteszik, vagy „vérboszu“ útján kiteszik az élők sorából.

Püspöki körözvénnyek.

Nagyf. Szász Domokos helyettes püspök a következő körözvénnyeket bocsátotta ki:

Köröztetnek:

219—1885. *A sepsi egyházmegyében az angyalosi énekvezér-tanítói állomás.* Javadalma: minden egész kepefizetőtől (48) 1 kal. buza, 1 kal. zab; fél kepefizetőtől (9) $\frac{1}{2}$ kal. buza, $\frac{1}{2}$ kal. zab; 12 szekér fa és a közerdőből szabad erdőlési jog; 8—9 frt oszpora; mindentankötelestől (70—80) 40 kr. tandij; 3 hold szántó haszonélvezete; temetésért 50 kr; tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és veteményes kerttel. Az egész jövedelem pénzértéke 236 frtra tehető. *Pályázati határnap:* f. évi márcz. hó vége. Folyamodványok nt. *Csiszér Gábor* esperes afiához Egerpatakra (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

244—1885. *A marosi egyházmegyében a bere-kereszturi kántor-tanítói állomás.* Javadalma: tisztességes lakhely, gazdasági épületek, gyümölcsös és veteményes kerten kívül 46 gazdától 1—1 kal. (25 kéve) buza és $\frac{1}{2}$ kal. zab, felesektől (9) $\frac{1}{2}$ annyi, 21 egyháztágtól 90—90 liter (4 kis véka) csős törökbuza, felesektől (11) $\frac{1}{2}$ annyi; 2 öl hasogatott tűzifa; 13 hold szántó és kaszáló haszonélvezete, melyből 1 h. szántó minden munkáját végezni s ez összes fekvők terményeit hazaszállítani az egyháztágtok kötelesek. Folyamodványok *Rákosi Lajos* esp. afiához Lukafalvára (u. p. Nyárádtő) küldendők.

Ugyanezen egyházmegyében a nyárádtői l. e. lévitanítói állomás. Javadalma: 7 kl. (25 kévés) buza; 2 kal. zab; 47 kis véka csős törökbuza; 10 napszám; 8 frt fapénz; 2 frt tandij; 10 hold tagosított szántó és kaszáló haszonélvezete, melyből a szántókat az egyház megműveli s termésüket betakarítja. Az összes fizetés pénzértéke a tisztességes lakhely, gazdasági épületek és kerten kívül hivatalos felszámítás szerint 125 o. é. frt. *Pályázati határnap mindkét állomásra márcz. 31.*

288—1885. *A szilágy-szolnoki egyházmegyében a lecsméri papi állomás.* Az állomással egybekötött javadalom, mely áll buzából, mustból, fából szénából és 6 h. 181 öl szántó, 2 h. 1387 öl kaszáló haszonélvezetéből: egyházhatóságilag 376 frt 44 krban van megállapítva. Ezenkívül 3 szoba, konyha és kamarából álló új lakház és kert. *Pályázati határnap:* márcz. 31-ike. Folyamodványok nt. *Nagy László* esp. afiához Sz.-Somlyóra küldendők.

Kolozsvártt. 1885. febr. 27.

SZÁSZ DOMOKOS,
erdélyi ev. ref. h.-püspök.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.
SZERKESZTŐSÉGI SZÁLLÁS:

b.-farkas-utca 16. szám, hova a lap szellemi ügyeit illető küldemények a szerkesztő nevére címzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt, félévre 3 frt, évnegyedre 1 frt 50 kr.

HIRDETÉSI DIJ:

Egy négyszög centiméternyi tér egyszeri hirdetésnél 3 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

KIADÓ HIVATAL:

„Magyar Polgár“ nyomdája, b.-közép-utca 4. sz., hova az előfizetések és hirdetési díjak küldendők.

FELELŐS SZERKESZTŐ: SÁNDOR JÓZSEF. — KIADÓ: AJTAI K. ALBERT.

Tartalom: Örömhír a magyar protestáns egyházi irodalomnak. (Szász Károlytól.) — Az országos közalap. (Bodor Antaltól.) — Egy kis belmissió. — Ev. ifjúsági egyesületek Németországban. (Csekme Ferencztől.) — T á r c z a: Örtüzek. (Szalay Károlytól.) — Irodalom. — Az áll. igazg.-tanács üléséből. — Különfélék. — Püspöki körözvénnyek.

Örömhír

a magyar protestáns egyházi irodalomnak.

„Hirdetek nektek örömet, mely az egész népnek öröme leszén“ — az evangyéliumi üdvözlét e szavait szentségtörés nélkül vehetem ajkaimra, mikor magyar protestáns egyházunk egész népének azt az örömet hirdetem, hogy ősz patriárchánk, kitűnő egyházi szónokunk Dobos János eddig kiadatlan egyházi művei legközelebb megkezdendő kiadásban, meg fognak jelenni.

Előttünk fekszik Dobos László, a nagy Dobos derék fiának előfizetési felhívása, melyben a fiui kegyelet hangján, de tartózkodó igénytelenséggel szól apja műveiről. Megvallom, némileg én is a fiui kegyelet érzetével s elfogultságával hirdetem tovább az örömet, mert papi hivatalomnak csaknem legkezdetétől fogva, az öreg Dobos apai szeretetében részesülve, (bár sokszor érezve a „pater, quem amat, castigat“ igazságát is), őt az egyházi szónoklatban méltó példányul ismerve el, mintegy szellemi fiaság érzetével viseltetni iránta, harmincz év alatt, megszoktam.

Példányról szólván, mindenekelőtt ki kell jelentenem, hogy e szót nem abban az értelemben veszem, a melyben pl. a rajzolni tanuló gyermeknek elejébe teszik a példányt, s azt mondják: ezt másold, ilyent próbálj csinálni. Dobost másolni, utánozni lehetetlen, azt próbálni is boldogság. Ő, a maga nemében, egy igazi unicum; ha kidől, olyan több nem lesz. Ezt minden igazi eredetiségről, minden valódi egyéniségről el lehet mondani. S éppen ebben vallom őt példá-

nyul, hogy egyéniségét, a sajátját érvényesíteni tudta. S minél feltétlenebbül jogosult minden művészetben, így a szónoki művészetben is az egyéniség és sajátosság, annál inkább kell törekednünk annak érvényesítésére s azoktól, a kiknek az különös mértékben sikerült, nem az ő saját egyéniségük mázát kell eltanulnunk, — hanem a műdot, melylyel ők a maguk egyéniségét kifejtették, határozott modor alakjába öntötték, s szilárd alakba domborították, úgy, hogy a ki műveiket névtelenül látja is, ráismer s felkiált: ez ő. Így ismeri meg a műértő, ha épen azt a képet vagy példányt nem látta is még, — ez Rafael, ez Tizian, ez Rubens; így egy néhány sornyi idézetből: ez Shakspere, ez Milton, ez Goethe, ez Schiller, ez Arany, ez Petőfi. Így van saját bélyege Jánosnak, Pálnak az apostolok közt. Így Dobosnak a magyar egyházi szónokok közt, talán mindenik felett.

Eredetiségének ereje abban mutatkozik, hogy ő minden kérdést különös, sajátosságos szempontból fog fel, saját világításban állít a szemlélő (hallgató) elé: és abban éri tetőpontját, hogy ugyanezt teszi még átvételeiben és másoktól való kölcsönzéseiben is. Kétségbevonhatlan eredetisége tudatában nem vonakodott jeles idegen szónokok műveiből egyes részeket, sőt azokat egészben is átvenni. De keze alatt az idegen művek önkénytelenül átalakultak s eredetiékké váltak. Mint a mythologia-beli király, a ki a mit érintett, minden aranynyá változott, Dobos is, ha az utszéli kavicsot vette is a kezébe, aranynyá változtatta; ha pedig arany volt, a mit kezébe vett, becsét nem vesztette, mivelta meg nem változott, de legalább új szint játszott nála, oly sajátosságosan tudta azt a tény és világosság felé fordítani. Az a kötet, melyet „A földműves stb.“ cím alatt adott ki, valamint Homiliái nagy része is, francia egyházi szóno-

kok után van dolgozva, és mégis mind eredeti, a szó legjobb értelmében. Eredetisége nem a felosztásban és a tárgyalás rendében áll, hanem a kidolgozásban, a tárgy kezelésében s az egyéniség azon zománczában, a melyet az egészen elönteni tudott. S fi ne ismerné el, hogy ez a legjobb módja az eredetiségnek.

Dobos egyházi műveinek ez az egy tulajdonsága biztosítja azok irodalmi értékét s igazolja összegyűjtésüket és kiadásukat; mert egy eredeti szellem műveinek nem szabad elveszni, elkallódnia, fiókban maradni; ez az emberiség szellemi kincs-összegének megrövidítése, valódi megrablása volna. Más kérdés, vajjon az irodalmi értéken kívül, mely Dobos egyházi műveit oly magas érdeküekké teszi s méltó tárgyaivá a tanulmányozásnak, van-e gyakorlati, hogy úgy mondjam, katedrai értékük is, vagy más szóval, használhatja-e azokat más is?

Azt hiszem, igenlőleg felelhetek erre a kérdésre is. Fia, műveinek természetes örököse s most összegyűjtője és kiadója, előfizetési felhívásában már igenlőleg felel e kérdésre, mondván: „e drága kincs, melynek édességét már 25 év óta élvezem, igazán könnyüvé és édessé tette nekem a Krisztus nehéz igáját, midőn ezen kincscsel megrakodtan léptem és lépek fel a szószékre, hirdetni az Isten igéjét.“ Azonban a fi bizonyágtételével nem elégedhetünk meg, ő elfogult is lehet, meg a természeti öröklésnél fogva hasonlóbb egyéniségű is az apával. De én, a ki Dobos sokszor hallottam beszélni — és soha sem a nélkül, hogy varázsa alatt ne álltam volna, — a ki kéziratban is sok művét olvastam és soha sem gyönyör s tanulság nélkül: mondhatom, hogy egyházi beszédei mindenki által és mindenütt használhatók. Mivel a nemes értelemben vett egyszerűség és népszerűség jellemzi előadását még ott is, a hol eszméi a felhők közt járnak, vagy a a tenger (az emberi szív és az élet) mélyeire bocsátkoznak alá, annál fogva eredetiségök önkéntelenül sajátjává válik mindenkinek, a ki hallgatja. Épen abban áll legfőbb ereje, hogy az ujat, a sajátját, az eredetit, a mi benne van, oly természetessé s közkeletüvé tudja tenni, hogy mindenki a magáénak érzi és sajátjának vallja.

Nem azt mondom, hogy a Dobos beszédeit szóról-szóra betanulva felvihetjük akármelyik egyházi szószékbe. Ezt nem is óhajtom, sem Dobossal, sem más még oly jeles egyházi szónokkal is hogy tegyünk; hanem azt, hogy olvasva s ismét olvasva, magunkba szívjuk a bibliai szellemet, mely az ő legkisebb művét is áthatja; elsajátítjuk egyszerűségének és eredetiségének magyaros zamatát s műveit az ő szellemében és az ő módján vigyük a gyülekezet elé. Az ő módján, mondom;

mert Dobos maga sem mondta el soha egy művét sem úgy, a mint megírta. Azt mondta, de mindig máskép. Az egyházi szónoknak nem szabad betanulniuk lenni, sem a maga munkáját, sem a másét nem szabad gépiesen elmondania. Kell, hogy az egyházi szószék, a gyülekezet jelenléte és kölcsönhatása, mindenekfelett pedig az Istennel való szembenlét, az átgondolt beszédhez adja hozzá a percz ihletét is, ezt a valódi hatóerejét minden szónoklatnak, különösen pedig az egyházi szónoklatnak. Minden jó beszéd rögtönzött bizonyos határig. Nem a mit úgy mondanak, hogy „hasból beszélés“, — hanem szívből, ésből — nem könyvből, nem betanulásból. S ilyen használatra alig ismerek a magyarban alkalmasabbat a Dobos beszédeinél. Piperétlensége, irtózása minden frázistól, a szó minden csinált virágától: ez a mi az ő beszédeit erre oly igen alkalmasokká teszi. Még szakadozott, rhapsodisticus modora is előnyére válik e tekintetben; mint ő maga az elmondáskor, úgy mindenki, saját egyénisége, vagy a hely és alkalom szükségai szerint töltheti be — a mintegy vázlatul szolgáló beszéd hézagait.

De megvallom, ennyit sem akartam mondani, mikor leültem, hogy a Dobos beszédeinek előfizetési felhívását bevezessem. Csak az örömet akartam hirdetni, melyről, azt hiszem, öröme lesz az egész magyar református népnek: a leviták nemzetségének úgy, mint a többinek, a lelkipásztoroknak és a hallgatóknak.

Az iránt semmi kétségem, hogy Dobos László barátom kegyeletes vállalata a közügy és hideg fogadtatás közzikláján vagy zátonyán hajótörést szenvedni nem fog; ezt a szégyent nem hagyhatnók magunkon, ezt a felelősséget a jövő nemzedékek irányában nem vehetnők magunkra. S ezzel a bizonyos hittel üdvözlöm a vállalatot, óhajtva annak először anyagi, de aztán mindeknélfelett szellemi és erkölcsi sikerét.

SZÁSZ KÁROLY.

Az országos közalap.

Barabás József lelkész ur által e lap idei 8-ik számában „A domestica“ czim alatt közzétett cikkére, nevezett cikkirő felvilágosítása s a tisztelt olvasók előtt a valódi tényállás felfejtése végett mindeneelőtt meg kívánom jegyezni, hogy „domestica“-nak az egyházkerületi házi pénztár neveztetett ei, mely alap létesítésére megkezdett adakozások gyűjtése majdnem két éve hogy be- szüntettetett, s az aláírott évi okmányok nem a „domestica“, vagyis egyházkerületi házi pénztár-alapra vétetnek fel a hivatkozó, hanem az országos közalapra.

Szomorú, de kétségbevonhatlan tapasztalati tény az, hogy minden adózás keresztülvitele, még ha az az adózóknak önkéntes ajánlatain alapulna is, s azonfelül még meg is vannak győződve az adózó által előmozdítandó

czél üdvösségéről, sok küzdelemmel jár. És hogy fárasztó küzdelemre kénytelenek elszánni önmagukat az egyház-községi előjáróknak, az egyházkerületi házi pénztári évi járulékos-szegek felvételénél: azt annyival inkább elismerem, mert tudom, hogy egyházközseink legnagyobb részben, csekély népességüknel s a hivek szegénységénél fogva, nagy mértékben kell, hogy igénybe vegyék hallgatóik anyagi áldozatait, s a jóakaratot és áldozatkészséget sok helyt megbénítja az anyagi tehetetlenség.

Üdvösnek látom ez okból magam is annak megvitatását, hogy miképen lehetne ezen teher hordozásának könnyítésére módot találni.

Czikkiró gúnyosan megjegyzi „de hát nálunk Erdélyben könnyű, mert *felelős a pap.*“ Én ellenkezőleg, azt mondom, hogy egyházkerületünkben nehezebb a felhajtás, mint más egyházkerületekben, mert itt kénytelen az egyházhatóság a papot tenni felelőssé a czél létesítése érdekében.

Hiszen nézzünk körül egy pár székelyföldi egyházmegyét, kivéve egyházközseinkben, s hasonlítsuk össze azok presbiteriumait a magyarországi, általában véve aránytalanul népesebb, gazdagabb, s legfőképp épen ezen okokból sokkal magasabb értelmi fokon álló presbiteriumokkal. Minő különbség! Már hány egyházközseget ismerek itten, hol még a számadó gondnok sem tud írni, hát a többi presbiterek? Mit gondol czikkiró, nem az volna-e gúny a közalap magasztos czéljával szemben, ha ily presbiteriumok tételnének felelősökké, hogy legyenek a felebaráti szeretet, a még nagyobb nyomorban élő hitrokainak gyámolítása s a protestáns áldozatkészség lelkes apostolai és a kibocsátott rovatos íveket pontosan föltsék be s a díjak beszédését s beszámolását eszközöljék.

A jóakarát és buzgóság még nem elégséges ily teendő elvégzésére, s ha e tekintetben minden egyházközségünk presbiteriuma megállaná is helyét, sok egyházunk hallgatói vagy nem járulnának épen semmivel a közalaphoz, vagy — mi még rosszabb — oly zavarok előidézése készítenék elő képesség hiánya miatt, minők-höz a mostani helyesebb intézkedés mellett tapasztaltak számításba sem jöhetnek.

Felhozza czikkiró azt, hogy a szászmátéi egyházközségben a hivek avertálni akartak, mivel a pap komolyan fogta a dolgot a közalaphoz való járulást megtagadó hivekkel szemben, minek eredménye az lett, hogy a pap megrovatot s a hivek lecsendesültek, a mltszgs. igazgató-tanács 100 frtot utalványozott azon egyháznak.

A szászmátéi egyházközségben felmerült zavar épen arra szolgáló élő példa, hogy még a papok között is vannak olyanok, kik bár a veit utasításokat el tudták olvasni, meg is érthették, még sem teljesítették kötelességüket. Épen a szászmátéi pap nem is hívta egybe hiveit, hogy a közalap czélját, mint hanyatló egyházainknak, s ezzel karöltve a magyar nemzetiségnek és protestáns egyházi életnek gyámolítására nélkülözhetlen életfeltételt, megismertesse; hanem brevi manu reá róttá a hivekre az ő belátása és tetszése szerint kigondolt összeget, de mert a hivek az ily szabályellenes s önkényes adóztatást nem fogadták el, a hiveket hibáztató pap esperesi uton, aratás idejében, mikor a köznép rendesen legkevésbé képes fizetni, kirendeltette a kirótt összeg felhajtása végett a szolgabíró.

Ítélje meg czikkiró: egy ily pap nem érdemelte meg a megróvást és ily meggondolatlan eljárással nem felzaklattatott volna száz, meg száz egyházközség békéje?

De a mi ellenszenvet szított a közalap iránt egy

pap tapintatlansága egy félév alatt, s a mi elkeseredést keltett egy szolgabíró épen az aratáskor foganatosított executióval, egy jó pap*) egy nap alatt mind legyőzte azt, s lelkes szavaira készséggel hozták meg a hivek áldozataikat az addig gyűlölt közalaphoz. Ez a különbség pap és pap között!

A 100 frt. összeg nem a közalap-tartozás kifizetésére lett kiutalva, hanem a tanítói állomás betölthetése érdekében a tanítói fizetés emelésére; a nyert felvilágosításra azon kicsiny egyház buzgó hivei is átlátták azt, hogy tévedésük s helytelen eljárásuk oka részben értelmük fejletlensége volt, a nagy áldozattal felépített szép iskolaház csak azon esetben felelvén meg rendeltetésének, ha egy képesített tanító alkalmaztatik.

Kolozsvárt a közalaphoz alírott összegek felhajtása csakugyan késedelmet szenvedett. Minden kezdet nehéz, de a hol a hivek száma a 9000 et meghaladja s egy része lakását gyakran változtatja, ma a nagy város egyik, holnap másik utcájában lakik, ott minden egyes családhoz bekopogtatni, még pedig — a mi gyakran megtörténik — a családfő honn nem találása miatt nagyon sok helyt kétszer, háromszor is, nem kicsiny munka; mindamellett már 600 frton felül gyűjtetett össze ez alaphoz, s legyen meggyőződve czikkiró, hogy aránylag több leendő az évi adomány, mint saját egyházában; pedig egyházunk tagjainak tulnyomó nagy része földművelő.

Nem tartom helyesnek sem a közalap-tartozásnál, sem más egyházi rovatnál a községi adószedő által való felhajtását s nem óhajtom a czikkiró figyelmeztetésére a görög nemegyesült egyházat e tekintetben kövessük. Magyar ember természetében fekszik, hogy ha szépen s értelmesen beszélnek vele, jó célra a kabátját is oda adja. Hála Istennek, megvan a mi népünkben a jóakarát, a nemes célra való törekvés és áldozatkészség, csak bántani kell tudni vele. Ezt tapasztalatból állítom, mennyiben Kolozsvár egyik külvárosi tizedében, mint csaknem teljesen ismeretlen egyén kopogtattam be házról-házra 11 fél napon át, de nemcsak hogy nem kergettek ki egy helyről sem, a mivel némelyek ijesztigetnek, hanem még durva szókkal sem illették; ellenben számos helyen a legmelegebb egyházi buzgóságot, meleg érdeklődést s áldozatkészséget tapasztaltam.

Ha átérezzük az ügy szentségét s tevékenységünket ébren tartja az a tudat, hogy hazánk és anyaszent-egyházunknak bár egy porszemnyire is, de javát és fejlődését mozdítjuk elő: örömmel s melegséggel szólalunk fel annak érdekében s áthat annak melege a kevésbé érdeklődőre is s szükség feletti, sőt ügyrontó ott a rideg adóexecutor közönyös képe.

Korántsem azt kívánom ezzel mondani, hogy felesleges a közalap-adózás terhének könnyebb hordozásáról gondolkozni. Mert bizony, a hol egyházi adózás czímen papbér, tanítóbér, egyházi közrovtal stb. annyiszor kopogtatnak be szegény hiveink ajtaján, ott, ha csak lehetséges, a rovtal-iv felmutatását ne szaporítsuk.

Ennek elkerülése végett legczélszerűbbnek tartom a közalap járulék megváltására a hivek önkéntes közmunkája által, vagy adakozása útján, kamatozó alap létesítését.

BODOR ANTAL.

(Folyt. köv.)

*) Nt. Szász Domokos h. püspök ur személyesen szállott ki a helyszínére, Fehérvári Károly főgondnok urral, kiknek sikeres működésük folytán az egyházi nyugalom teljesen helyreállott.

Egy kis belmissió.

(Folytatás.)

A nagy, magasztos munkában igen szép munka-kör jutott nekünk *református lelkészeknek* is. Vajha kötelességünk teljesítésében ahhoz méltó nagy, fáradhatatlan volna buzgalmunk. — Ti vagytok a földnek savai — mondja az idvezítő tanítványainak, ha a só is megízeltlenül: mivel sózatik meg az étel. Ti vagytok a világnak világosságai; nem azért gyújtják meg a gyergyát, hogy véka alá rejtsek. Fényeljék tehát a mi világosságunk a vallás-erkölcsi-nemzeti ujászületés nagy munkájában résztvevők előtt, hogy méltán neveztesse a Mester tanítványainak; legyünk az íz-adó, megtartó só, poshadásnak és pusztulásnak indult népünk életében.

S ha dicsőült elődeink nem rettegtek börtöntől, üldöztetéstől, kinpadtól és gálya-rabságtól vallásunk s vele együtt a legtöbbször nemzetünk jogainak védelmében: szabad-e nekünk visszarettenni a mai világ gunyja, lenézése mérges nyilai előtt? — szabad-e felhagyni a buzgalommal, ha munkáink jelenben való látszólagos sikerrelensége miatt oktalan dolgok úzó-fűzőinek, elavult tanok összetákolóinak tartanak; szabad-e szemlesütve félreállni a megkezdett utból, midőn a kötelesség lekiismeretes, önfeláldozó teljesítéséért bolondnak nevez a világ?! Mi lett volna keresztyén vallásunkból, azaz meg is alapulhatott volna-e, ha Jézus azon perczben, midőn rokonai eszelősnek mondják, visszalép égi pályájáról s azok fogalmai szerint való eszes ember leszen; vagy megremülve az akkori felvilágosult, törvénytudó hitfelek gúnyjaitól és üldöztetéseitől: a nazareti szerény lakba vonul, s ott lemondva magasztos törekvéseiről, csak a mindennapi megszerzésére gondol?! Előttünk áll az ő magasztos példája! Igaz ugyan, hogy a mi munkánk sikere össze sem hasonlítható az övével: de vallásunk és nemzetünk új templomának fölépítésére egy csöpp vizet vagy egy homokszemet bár megszerezhetünk, nem leszünk haszontalan szolgák. Sok kicsi sokra megy, s ha hosszabb idő folytán is a mű, melynek létesítésén fáradoztunk, a maga nagyszerűségében fog kiépülni.

Ez az én kecsgetető reményem!

Munkánknak mindenekelőtt a fiatal nemzedékre kell kiterjedni. Ezt kell szorosan magunkhoz kapcsolni. Hint-sük korán szívébe a vallás magasztos eszméivel együtt a faj és hazaszeretet áldásos magvait.

Olyan helyeken, hol rendes falusi vagy városi, ismétlő és vasárnapi iskolák vannak, s a melyekben a pap köteles a vallás tanítását gyakorolni, bőséges alkalomnyilik egy buzgó lekipásztor előtt a növendékeknek mindkét irányban való kellő nevelésére. Az ilyenek bünt követnek el, ha lelkiismeretesen és öntudatosan nem vezetnek ama kettős megújulás felé népünk ifjúságát.

Nehezebb azon kartársaim helyzete, kiknek szét-szórta, iskolázatlan ifjúsággal kell bajlódniok. Eléggé érzem ezt magam is, ki egyházkerületünk megtisztelő bizalma folytán e tekintetben meglehetősen elhanyagolt egyházközségek élére állítottam. Hanem én a dolgon úgy segíték, hogy fáradságot veszek magamnak minden templomozás után, melyet valamely egyházamban tartok, egy kis vasárnapi iskola-félet rögtönözni, hol a visszatartott gyerek és ifju sereget a vallás alapfogalmaiban tanítgatom, erősítetem. S bizony a szülők és idősebbek is örömet hallgatják végig az efféle iskolázást, mely alatt oly dolgokat is szoktam az oktató beszélgetésbe szőni, melyekből rájuk is haszon háramlik.

(Folyt. köv.)

Ev. ifjusági egyesületek Németországon.

Berlin, 1885, febr. 25-én.

Mélyen tisztelt szerkesztő ur!

A németországi ev. ifjusági egyesületek a keresztyén társadalom oly alakulásai, melyeknek célja és szerepe, valamint létjoga is, még itt saját hazájokban is vitatott s pro és contra gyakran foglalkoztatja az illető érdeklődő közönséget. Azt hiszem, nekünk is komolyan számolnunk kell a keresztyén társadalmi alakulás ez irányával, mielőtt talán megkísértenők hazánk talajába is átültetni. A mozgalom már meg is indult s így idő- és tárgyszerűnek tartom, a szerkesztő urnak szives engedelméből, egy pár szót elmondani nevezett egyesületekről, céljáról, mibenlétéről, alakjáról, eszközeiről stb. És hogy ne csak subjectiv tapasztalatomra támaszkodjam, igyekezni fogok a kezemen levő alapszabályzatok, ifjusági folyóiratok, értekezések és felolvasásokra támaszkodni s így lehetőleg ez egyesületek objectiv képét nyújtani.

Az egyesületek mottója: *Nem keresem a titeket, hanem titeket.* Hogy az általános egyházi közösség mellett ifju emberek még külön ev. egyesületeket alkotnak a „Berliner Jünglingsblatt“ és a „Flugblatt“ következőleg indokolja: Mindenki panaszkodik az emberi erény magára hagyatottságán. Az ifju gonosztevők száma ijesztő mérvben szaporodik. Tanítók és lekipásztorok fájdalmas tapasztalatokat kénytelenek szerezni olyanokról, kik egykor, mint szeretett és reményteljes tanítványok kezeik alatt voltak. A csábítások hatalmához, melyek az ifju embereket általánosan fogva tartják, csatlakoznak még, sajnos, szocialis viszonyok, melyek a közérkölciséget nagy mértékben veszélyeztetik, midőn pl. igen sok ifju ember csaknem szükségkép vendéglőben kénytelen tanyázni. Itt kezdődik az ev. ifjusági egyesületek szerepe, midőn otthont adnak az ifjunak, hol jobban eltöltheti idejét, mint a sivár korcsmában, melyből kimondhatatlan sok nyomoruság és baj származik a keresztyénségre. Egy hézagot töltenek be keresztyén népeletünkben s nem kelene sehol hiányozniok, hol tisztán látják az idő szükségleteit és a legkomolyabb akarattal segíteni akarnak a jelen idő hiányain.

Mit akarnak tehát az ev. ifjusági egyesületek? A társadalom veszélyes áramlatával szemben valódi keresztyén kegyességre törekednek, hiven ragaszkodva a bibliához s az ebben foglalt örök, isteni igazságokhoz: „*Vajjon mi módon jobbitja meg az ifju ő utát, ha nem a te beszédednek megtartásával.*“ (Zsolt. 119. 9.) E célból hetenként (lehet mondani naponként) hasznos összejöveteleket rendeznek, hova tagok és barátok barátságosan meghívattak. Résztvételre való kényszerítés nem szokásos, mindazáltal örvendetes, hogy ezen órák, az egyesületi élet tűzpontjai, az ifjak előtt mindenekfelett kedvesek és becsesek. A vallásos kegyesség mellett arra törekednek, hogy ezen időt élvezetessé tegyék tagok és vendégek részére s általán vidám ifjusági életet óhajtanak teremteni — isten félelmében. Az egyesületi élet nem állhat azonban csak ünnepélyekben; *ünnepélyes órákra* van szüksége, hogy megfélelhessen nemes hivatásának s ezek nem is hiányoznak sehol s mindannyiszor a tagokat új és vidám munkára serkentik.

Ez egyesületek arra is törekednek másfelől, hogy a vallásos érzés ápolása mellett a tagok szellemi kiképzését is előmozdítsák. Az ifju életének oly szakában van, hol fejlődése még nincs bezárva, tekintettel arra, hogy az ember soha sem elég idős arra, hogy többet

ne tanulhatna. Minden egyletben arra törekednek, hogy könyvtárt teremtsenek első sorban, melyet a tagoknak ingyen bocsátanak rendelkezésére. Olykor mindenki által megérthető előadások tartatnak a tudomány különböző ágaiból, valamint nyilvános oktatások, hogy az iskolában elsajátított ismeretek megerősítsenek és megörökítsenek, részben oly tárgyakról, melyek a népiskola tananyagán kívül esnek. A hol az ajánlkozók száma megenyedi, tanítanak könyvvezetést, francia nyelvtant, stenographiát, s más egyebet. Mindenekfelett azonban célja az egyletnek: táplálni a baráti érzelmeket, rossz társaságtól távol tartani az egyeseket s a rossz és gonosz helyére jó és áldásos viszonyt akarnak legelső sorban teremteni. Az ifjukur alá van vetve bizonyos erkölcsi veszélyeknek, mivel itt ugy a gyermekkor szigorú örize, mint a férfikor érettsége és önállósága hiányzik. Ezen veszélyeknek óhajtják az ev. ifjusági egyesületek elejét venni, midőn vallásos érzelmeket és életet sürgetnek. E kérdésre: *Valjon mi módon jobbitja meg az ifju az ő utát; egyetlen felelet lehetőség: ha nem a te beszédednek megtartásával!*

Keresztyén vallásos élet — ezt sürgetik első sorban; őszinte baráti kötelék, mely a tagokat összefűz s végre könyvek terjesztése, felolvasások, oktatások által bizonyos általános mivelttség eszközlése — ezek képezik röviden az egyesületek *célját*. A statutumok szerint: Az egyesületek célja keresztyén érzelmeket kelteni fel isten szavának előterjesztése s az ebbe való bevezetés által; ellene küzdeni lehetőleg mind azon veszélyeknek, melyek a rendes vendéglő látogatás s a nagyvárosi élet egyéb csábításaiban kínálkoznak; keresztyén társalgás és barátság által egyesülni; ismereteik szélesítése által magukat hivatásuk ügyes véghezvitelére képessé tenni. Tagja lehet az egyesületnek minden fiatal ember, ki legalább 17 éves s kötelezi magát rossz társaságok kerülésére, tisztességes keresztyéni élet folytatására, hivatásában hűségre és szorgalomra s a gyűlések szorgalmas látogatására. Ha valaki az egyesületbe óhajt lépni, először egy látogatási kártyát kap; harmadik látogatásnál jelentkeznie kell a felvételre. Ellenőrzés végett a látogatási kártyát a felvétetésig a vasárnapi estélyeken egy tag által aláírattja. A felvétel az elnök, vagy ennek helyettese által nyilvános ülésben történik, és pedig minden hó első vasárnapján. A felvétetendők a jegyző közvetítésével jelentkeznek az előljárásnál s miután felvétettek és „igen“ jök és kézáadásuk által hűséget fogadtak, megkapják a tagsági kártyát. Nevök, állásuk, lakásuk, születés-helyük és napjuk beíratik az egylet anyakönyvébe.

A különböző egyesületek egymással szövetségben állanak s így ha bármely idegen tag magát egy könyv előmutatása által igazolja, a jegyző által rögtön bevezethető az anyakönyvbe s az új tag a legközelebbi gyűlés alkalmával bemutatattik az egyesületnek. Eppenigy minden tag, míg csak a gyűléseket hűségesen és szorgalmasan látogatja, távozáskor egy könyvet kap, hogy bárhol magát, mint ifjusági egyesületi tag legitimálhassa. Ha egy tag, az előljárásság háromszori figyelmeztetésére is, egyesületi fogadalmainak eleget nem tesz, az előljárásság által kizártható, legközelebbi alkalommal tudomására hozván az egyesületnek. Kizárt tag csak akkor vehető újból fel, ha komoly megbánással hibáját beismeri s javulást fogad. Az elnök mellett segédek vannak s együtt képezik az ifjusági egyesület előljárásságát. A segédek segédkeznek a könyvtár és pénztár kezelésében, a rend fentartásában, a vasárnapi iskolákban, mint diakonusok a vallásoktatásnál, stb. Havonként legalább egyszer összegyűlnek az egyleti ügyek megbeszélgetése végett. Se-

gédékül csak olyanok választhatók, kik isten szavát, mint a hitnek egyetlen szabályát és zsinormértékét ismerik el s eleven érdekeltséget tanusítanak az egyesületi élet iránt. Évenként azok, kik két évig segédek voltak, kiválasztatnak. Ezek azonban újból megválaszthatók. Az egyesületi helyiségben legelőbb egyesületnél van társalgó-, olvasó-terem, imaház a naponkénti imádkozásokra, templom orgonával és szószékkel, hol előadások, felolvasások, missiói estélyek, vasárnapi gyermek-istentiszteletek, vasárnapi iskolák, katekisasiók stb. tartatnak. Van továbbá gimnastika-terem s a hol a helyiség tágasabb, külön nagy terem családias thea-estélyek helyül. Az egyesületi helyiség egész este 10—11 óráig nyitva s így a tagok bármikor otthont találhatnak ott. Folyóiratok és könyvek csak a helyiségben használhatók.

CSEKME FERENCZ.

(Vége köv.)

TÁRCSA.

ÖRTÜZEK.

XI.

„Költészet lehet mythologia, valás babona, morál remény, féltlem, jutalom, büntetés, előleges bölcsészeti szórakozás nélkül is.“
Frauenstädt.

A természettudományok nagy, folyvást növekvő jelentősége, győzelmes előhaladásai, új felfedezései, tanulmányai, eddig még csaknem teljesen ismeretlen természeti erőkhöz való folyamodásai, azokra való felebbelése mutatkoztaival, közeli érdekében áll minden keresztyénnek tisztában lenni azon kérdéssel, hogy: vajjon — mint ezt sokan akarnák — az élet, az előrehaladó idő ezen jelenségeivel szemben közönyös álláspontot foglaljunk-e el s talán figyelmen kívül hagyjuk azokat, vagy éppen ellenkezőleg, örvendő fogadjuk azokat s az általok nyert eredményeket, mint az emberiség folytonos előhaladásának legbiztosabb zálogait tekintsük-e? A helyes viszony, a méltányos magatartás számos hívőre nézve nagyon meg van nehezítve az által, hogy a természet országa s a kegyelem a szellem világa között való szoros összefüggés mainapság nagyon kis mértékben vétetik elfogulatlan vizsgálat alá. Az ó és új-szövetségi korban s az ebből ránk maradt iratokban egészen másképp állott a dolog. Az isten választott népe, Izrael fiai az ó-szövetségi korban sokkal közelebb állottak a természethez, mint mi keresztyének ma. Izrael főünnepei, a páska, pünköst, sátorok ünnepei egyszersmind természeti ünnepek is valának s határozott vonatkozással bírtak p. az aratáshoz, a természeti évszakokhoz. Avagy üssük fel csak a zoltárokat, hány helyen találkozunk elragadóan szép természet-leírásokkal, a teremtő nagyságának teremtményeiben felismert emelkedett szellemü dicsőítésével; az ó-testamentomi próféták mily gyakran használnak természeti képeket, symbolumokat Isten örök igazságának feltüntetése végett s Jézusunk is mily 'előszeretettel beszél a természet alkotásairól, a mezők liliomairól, melyek

szebbek, mint Salamon teljes királyi diszében; a mezők fűvéről, melyek ma még virágoznak, s holnap már a tűzre vettetnek. Épen így a természet országából veszi az Isten országáról szóló legtöbb példázatait is, beszélve a magvait különféle földbe vető szántóvetőről; a konkolyról s tiszta buzáról; a mustármagról és kovászról; a szőlőhegyről s szőlővesszőről, sőt maga-magát is jó pástorhoz hasonlítja s övéit az ő juhainak nevezi, mely jelképei Jézusnak kétségkívül nem pusztán természeti képek, hanem egyszersmind azon belső valóságos összefüggésre is figyelmeztetnek, mely Jézusnak belső életünket illető üdvintézményei s Isten külső alkotásai a kegyelem és természet országa között fennáll.

Meg kell vallanunk, miszerint a századunkat mozgató összes szellemi hatalmak közt egyik sem ejtett az egyház testén oly mély sebet, mint a természettudományok. Avagy ki ne látná, hogy az egyház legbensőbb életében is mily mély meghasonlás üt fel fejét, mely a legtöbb helyen teljesen elsöpri annak békéjét s az iszonyu „vagy — vagy“-hoz vezet, melylyel sokan a természettudományok nevében a modern és keresztyén világnézetet szembeállítják. S a mily könnyelműség volna korunk e nagy hatalmát gyermeki fel nem vevéssel fitymálni, avagy tulbecsülve jelentőségét, netalán a vallás helyére állítani akarni: ép oly elfogultság lenne el nem ismerni, miszerint az a boldogító valami, a mit vallásnak nevezünk, értem a jelenleg létező vallásfelekezetek hittételeken felépült vallásos nézeteit szemben e nagy s rettegett hatalommal, sok tekintetben tarthatatlanná s tisztult értelmünkkel ellentmondóvá lettek s mihamarabb a feledés lomtárába kell kerülniök, helyet adva egy jobb, tisztán értelmi s nem tulnyomólag érzelmi alapokon nyugvó világnézetnek. Ki tagadhatná, hogy a mainapság oly gyakran ismétlődő vallási és társadalmi zavaroknak egyik legfőbb oka a vallás régi formáiban rejlik. A vallás régi tételei mind azon előfeltételből indulnak ki, hogy a természet élete s vele együtt az emberé is, egy oly hatalomtól ered, ki hasonlóan az emberhez érez, akar, gondolkodik, sőt az ember kérései p. ima által elhatározásaiban meg is változtatható, mely fölvetelnek hogy mily ingattag alapja van, azt ma már tudja mindenki s hogy a „Consensus gentium“ mily kevésbé bizható meg, rég eldöntötte a századok tapasztalata s épen ez ezredeket átél hit igazolja leginkább. S e téves nézet talán soha is szűnt volna meg, ha a közönséges u. n. laicus tapasztalás helyére a tudományos észlelés, tapasztalás nem lép, a mely nem elégszik meg a pusztán szemmértékkel s a látszólagos eredményekkel, melyet kiki hajlama szerint mérlegelhet, hanem mindenütt a lehető legnagyobb bizonyosságra törekszik s adott határain belül mindent mérlegel, fontol, nyomoz, s nem nyugszik addig, míg a tünetmények szabatosan formulázott, változhatlan törvényeit föl nem fedezte. A tudomány, mely ma már a természetnek csaknem minden országát kikutatta, mindenütt azon biztos eredményre jutott, miszerint a természetben minden változhatlan törvények szerint történik, oly tör-

vények szerint, melyeknek alapja a dolgok anyagi mi-voltában rejlik. Ma már a régi hit utolsó védsánczát képező, az organicus életre vonatkozó feltétel, mint a melyet pusztán physikai és vegyi törvények alapján nem lehet kimagyarázni: jórészen szintén lerontott a Darwin féle elmélet által, mely hogy teljesen bebizonyított-e vagy nem, nem jöhet számításba a régi hit mellett; mivel első sorban is tény az, hogy miként a szervetlen, úgy a szerves életben sincs egy önkényesen uralkodó princípiumnak semmi nyoma s hogy itt is minden szigorú törvényszerűséggel történik az elemek physikai s vegyi ereje alapján. Ma már a természetben Isten kijelentését látni, vagy Isten alatt egy öntudatosan működő a teljes tökéletesség eszményér, vagy a mi legközönségesebb, mindkettőt érteni: sokakra nézve merő lehetetlenség. Ezen visszás helyzet okozta aztán azt, hogy miután a természettudományok a vallásos hitet sok ember öntudatában megingatták: el is foglalták a vallás helyét, de a mely csere egyáltalán nem látszik kielégítőnek azokra nézve, kik nem a pusztán felületen uszkálnak, hanem a dolgok lényegére akarva hatni, igazi lelki megnyugvás után óhajtoznak. A természettudományok által a lét kérdéseire adott felelet nagyon hézagos, mondhatni semmitmondó. Mert azzal, hogy a tüneteményeket előidéző physikai okokat felismerték, távolról sincs adva magoknak e physikai okoknak előállításai „miként“-je, az ezen physikai törvényszerűséget szülő u. n. causa finalis; hanem a kérdések, mondhatni, hogy csak egy ujjal szaporodtak, egy sokkal nehezebb, talán örökre megfejtethetlen talánnyal bővültek. Mert hogy több példát ne említek, pl. a legújabb élettant azt állítja, hogy az ember testileg, csontjával, agyvelejével, hússával, vérével, bőrrel együtt nem egyéb, mint saját megemésztett s átalakult tápláléka: vajjon közelebb vitt e bennünket az ember előállításának örök talányához, s nem csupán egy alakulási pro-czesszusát fedezte-e fel egy oly organismusnak, melynek előállításában, élettartamában amaz élettani átalakulási folyamatok egyik legfontosabb szereppel bírnak; a nélkül, hogy e vegyi folyamatokra alkalmat szolgáltató szervek tulajdonképi előállításának felderítésére csak valamicskével is segédkezet nyújtott volna? S én nem vagyok ugyan hajlandó valamit már pusztán azért igaznak tartani, mert érzéki alapokon gyűjtött tapasztalatok s kísérletek szólanak igazvolta mellett; de épen úgy nem akarom kétségbe se vonni jogosultságát sem az enemű kutatásoknak s az ezekből elvont feltevéseknek; s különösen nem ismerhetem el jogosultnak egyik vallást sem az enemű kérdésekre való feleletadásra, mely felelet netalán általános kötelező erővel bírhatna milliókra nézve.

SZALAY KÁROLY,
papjelölt.

IRODALOM.

Dobos János eddigi kiadatlan egyházi műveire előfizetési felhívást veitünk. A beküldött felhívóról jelen szá-

munkban a legmértőbb ajánlatot adjuk. Magát, a fiu *Dobos* László felhívóját jövő számunkban adjuk.

Gyermekhangra 32 chorált állított össze *Buczek* Tódor, krakói evang. vezértanító. A két vagy három hangra irt énekek az ismert régiek. *Vulpius* (1609), *Decius* (1524), *Herrmann* (1600), *Luther* (1524), *Alberti* (1640) stb. után valók. Kár, hogy a szöveg német. Mindazáltal mégis megemlítjük, hogy az érdemes füzetke ára 15 kr, mely összeg magához a szerzőhöz *Krakóba* küldendő.

Haza és külföld czime a *The w r e w k* Árpád tudományos és szépirodalmi folyóiratának, mely márczius 1-én a 7 ik számot érte meg. A lapot könnyű modor, majdnem láz jellemzi, a mellett, hogy komoly tárgyakal foglalkozik. Egy számára 20 kr. Megjelenik minden hó elsején.

„**Szólóművelési káté**“ című népszerűen — kérdések és feleletekben — irt s rajzokkal ellátott szövezesi szakkönyvre hirdet előfizetést *Molnár István*, a „*Borászati Lapok*“ szerkesztője. A 4 nyomott iv tartalommal bíró s ábrákkal ellátott könyv előfizetési ára 40 kr. Megrendelések és az előfizetési pénzek lehetőleg márczius hó elejéig a szerzőhöz *Budapestre*, (vizvárosi-posta), küldendők.

Keresztyén Magvető. Protestáns lap. Magyarzsidó szemle. Tanáregyesületi közlöny stb. — ismertetését következő számunkban hozzuk.

A „**Zenetanárok országos egylete**“ az ez évi országos kiállítás alkalmával egy egytemes kongresszus megtartására hívja fel a magyar hazában élő és működő zenetanárokat. A kongresszus négy napra fog terjedni, e programmal: Egy zenetanárképző országos intézet életbeléptetési ügyének megvitatása; egy Magyarhonban élő s zeneoktatással foglalkozók nyugdíjintézete életbeléptetési kérdése s módosztatának megvitatása; az általános, különösen pedig a hazai zenei viszonyokra vonatkozó minden irányu felolvasások és értekezések tartása. Résztvenni szándékozók bejelentéseiket f. év márczius hó végeig az egylet elnökségénél (*Bodzafa-utca 21.*) sziveskedjenek megtenni.

Jogász-csárdást szerzett zongorára ifj. *Rácz Pál*. A mű *Táborszky* és *Parschnál* jelent meg s e czég már kezesség a mű jósága mellett. Ára 1 frt.

AZ ÁLL. IGAZGATÓTANÁCS ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvártt, 1885. febr. 22.

Elnökölt br. *Bánffy Albert* e-kerületi főgondnok ur ő mltga. Jelen voltak dr. *Kolozsvári Sándor*, dr. *Szász Béla*, dr. *Jenei Viktor* igazgató tanácsosok, *Szabó Ádám* számvető, *Deák József*, pénztárnok, nt. *Szász Domokos* h. püspök, *Balog György* ügyvéd és *Bodor Antal* titkár.

Az időközben ellátott ügydarabok bejelentése és helybenhagyó tudomásul vétele után az egyházmegyék felhivatnak, hogy az országos segélyalaphól részesülni kívánók kérvényeit a bizottság által kibocsátott minta betöltésével s a jelzett okmányokkal felszerelve és az egyházmegyei közgyűlés által tárgyalva, folyó évi május hó 1-ig küldjék fel az igazgató tanácshoz.

Az egyházmegyék esperesei felhivatnak, hogy szerezzenek tudomást arról, hogy mely egyházközségek nem tettek eleget azon kötelezettségüknek, mely szerint tartoznak az egyházi hivatalnokok részére díjlevelet kiállítani s a mely egyházközségben akár a papnak, akár a

tanítónak nem volna kezüknel a díjlevél, azok szabályszerű és haladéktalan kiállítása iránt intézkedjenek.

Az udvarhelyi egyházmegye felterjesztésére megengedett, hogy a csekély népességű és szegény tagokból álló *bikfalvi* egyházközség felekezeti iskolája — a kerületi közgyűlés jóváhagyása fenntartásával — megszüntetessék, a községi iskolában a tanítás megkezdéséig a tanítás folytatandó.

A nagy-sajói káptalan gyűlése felterjesztésére a tacsai egyházközség által évenként az ottani állami iskola részére elvált 100 frt fedezésének alapja rendeztetett, a tanítói canonica portiók évi jövedelmét a hívek köteleztetvén ezen összegre kiegészíteni. A pap köteleztetett a galaczi leány-egyházközség canonica portiójából használat alatt álló földek adójának fizetésére az 1870. évi k. sz. zsinat 18. pont alatt kelt határozata alapján.

Az *Óralya-bolgofalvi* egyházközség papi lakja helyreállítására kimutatott szükséglet-összeg a *Kendeffy*-alapítványból kiutaltatott, megtétek az intézkedések a templom s azt körítő kőfalazat kijavítására előirányzat készítésére.

Számvető és pénztárnok megbizattak, a jövő nagy gyűlésre számadatokkal indokolt jelentéstételre, hogy a bérzei árfolyammal a névértéken felül emelkedett magyar vasuti kötvények minő kötvényekkel convertálhatók legelőnyösebben tőke- és kamatszaporulat mellett s lehetőleg biztosnak tartható más értékpapirokkal?

Ezeket kivül még ellátatott kevésbé közérdektű számos ügydarab.

r. l.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1885. márcz. 8.

— **Egyházkerületünk** összes espereseit igen megleghanngu levélben kereste meg a mai napon az alakuló erdélyrészi magyar közmívelődési egyesület előkészítő bizottsága. Kéri esperes aa-it, hogy az *ápril 12-én* tartandó alakuló közgyűlés érdekében működni sziveskedjenek. Hogy mily joggal fordul az egyesület lelkészeinkhez, arról az alapszabály-tervezet 3. §-a szólhat, mely így hangzik: Az egyesület eszközei: kisedóvók, nép- és polgári oskolák, *egyházak* segélyezése, esetleg felállítása.

— **Szász Domokosné**, szül. *Nagy Ilka*, saját, *Szász Domokos* és fiok *Károly*, testvérei: *Nagy Miklós* és gyermekei; nagynénje: *Simon Anna*; valamint a közelebbi és távolabbi rokonok nevében szomoruan jelenti, hogy unokabátyja, az illetőknek unokatestvére, bátyja *Kovácsnai Vajna Miklós* köz- és váltó-ügyvéd, 1849-ben hadbíró, százados és zászlóaljparancsnok viszontagságos élete 72-ik évében, hosszas szenvedés után elhunyt. Hült tetemei f. hó 2-án, d. u. 1/4 órakor az ev. ref. vallás szertartása szerint — felettök tartandó rövid ima után — az országos „*Károly*“ kórházból *Magyaróker*re szállítottak s ott f. hó 3-án délután 3 órakor a családi sirböltben örök nyugalomra helyeztetek. Béke porain!

— **Marosi egyházmegyénk** hiányos fölszelelésű és szűkös anyagi helyzetben levő ref. felekezeti iskolái számára a vallás- és közoktatási miniszter ur ő nagyméltósága, az egyházmegyei tanács indokolt fölterjesztésére, 830 frtnyi tanszert ajándékozott.

— **A m.-vásárhelyi 2-ik papi állomásra** a kijelölő gyűlés főt. *Szász Domokos* h. püspök aa. elnökelete alatt, f. hó 15-én tartatik meg.

— **A dunamelléki ref. egyházkerület** szavazatszedő bizottsága, hétfőn d. u. 4 órakor gr. Tisza Lajos főgondnok elnöklete alatt tartott ülésén felbontotta az egyházi főjegyzőségre beérkezett, az egyes szavazatokat tartalmazó leveleket. Constatáltatott, hogy a beadott 240 érvényes szavazatból, Szilády Áronra 142, Baksay Sándora 48, Pap Károlyra 29, Farkas Józsefre 10; a többi 11 szavazat egyesek közt oszlott szét. E szerint Szilády Áron, abszolút többséggel választatott meg a dunamelléki ref. egyház főjegyzőjévé.

— **Gyászjelentés.** *Albert János* magyarói ev. ref. lelkész és a görgényi ev. ref. egyházmegye közügyigazgatója, életének 51-ik, papságának 25-dik évében hosszas szenvedés után folyó hó 21-dikén este 7 órakor meghalt. Földi részeit folyó hó 24-dikén d. u. 8 órakor adták a magyarói ev. református temetőnek. — Gyászoló özvegy, gyermekek és testvérek álltak körül a negyedszázadig szolgált férfit koporsóját: neje Vályi Zsófi, mostoha fia Bartalus István, gyermekei: György, János, Emma, anyja özv. Albert Györgyné, sz. Kissely Rakhel, testvérei: Özv. Böjte Lászlóné, sz. Albert Terézia, özv. Günter Józsefné, sz. Albert Károlina, gyermekeikkel együtt. Béke lengjen a hű munkás hamvai fölött.

— **Egyházkerületünk f. évi közgyűlése** alkalmával, az ifju papok kibocsátási ünnepén, az ünnepi szónok tisztének elvállalására nt. *Nagy László* szilágy-szolnoki esperes és sz.-somlyói pap kéretett fel; ki e fölkérést készséggel elfogadta.

— **A n.-enyedi deákok sirja.** A Nagy-Enyeden ügyesen szerkesztett „Közérdek“ mozgalomra hívja föl a collegium ifjuságát, hogy illő emlékekkel jelölje meg a Kápolna-dombon nyugvó ama deákok sirhelyét, kik az 1704-ik év virágvasárnapján segítségére siettek a nejeiket és gyermekeiket védő városi polgároknak s kik hagyomány szerint a mondott domb alatt nyugosznak. A nagyenyedi takarékpénztárban különben is már 300 frt gyűlt össze, mint kamatja annak a tőkének, melyet a 60 as évek tanulói gyűjtöttek össze épen a nevezett célra. A kegyeletes cél a legmelegebb pártolást érdemli.

— **Nagy ünnepélylyel** lett megnyitva folyó hó 1-én Perecsenben az állami iskola. A harangok hívó szavára zsufolásig megtelt az ev. ref. templom a közönség különböző ajku és vallásu hiveivel. A XC ik zsolttár elzengése után tiszteletes Gáspár János aa. alkalmi ima után amaz alap-igékre: „Elvesz az én népem, mivel hogy tudomány nélkül való“ — meleg hangu alkalmi beszédet tartott. Isteni tisztelet után az ujonnan felszerelt leány-iskolába vonult a gyermek-sereg, hol a megnyitás után a szilágyi ref. esperes zárta be az ünnepélyt. Hivatkozott a különböző ajku és vallásu magyar polgárookra s beszédét azzal fejezte be: „a Haza mindenek előtt.“

— **Egy tanító nagylelkű hagyományozása.** Sággy Lajos kabai ref. tanító közelebb végrendeletet tett, s nem lévén gyermekei, egész vagyonát, a mely 30.000 frtra rug, népnevelési célokra hagyományozta.

— **A különféle felekezetek papságának száma.** Az országos statisztikai hivatal által szerkesztett évkönyvnek, 1883. évről szóló, most megjelent IX. füzetéből vesszük a következő számadatokat. A 20 római katolikus egyházmegyében van 22 káptalanság, 215 valóságos és 117 czimzetes kanonokság, 180 valóságos és 33 kiváltságos apátság, 138 valóságos, 27 kiváltságos prépostság, 91 fő- és 323 alesperesség, 3253 plébánia és 1162 káplánság, az iskolák száma 5639, tanító 7516, 709784 tanuló. — A 6 görög katolikus főhatóság

körében van 6 káptalan, 41 valóságos és 25 czimzetes kanonokság, 19 valóságos apátság, 2 valóságos prépostság, 48 fő- és 151 alesperesség, 2101 plébánia, 109 káplánság; 2314 iskola, 2332 tanító, 152.451 tanuló. — A 8 görög keleti főhatóságban van 20 valóságos apátság, 3 valóságos prépostság, 81 fő- és 1 alesperesség, 2407 plébánia, 125 káplánság; az iskolák száma 1942, a tanítóké 2061, a tanulóké 166.100. Az 5 ágostai főhatóságban 46 fő- és 5 alesperesség, 881 plébánia, 271 káplánság van; az iskolák száma 1627, a tanítóké 2388, a tanulóké 147.690. Az 5 ev. ref. egyházkerületben van 45 fősperesség, 2916 rendes papi állomás, 277 káplánság, 2640 iskola 2929 tanítóval és 198.631 tanulóval. — Egy unitárius főhatóságban van 8 fősperesség, 108 plébániával és 1 káplánsággal; iskola van 6265 tanítóval és 2953 tanulóval. — Végre a 3 izraelita főhatóságban van 740 lelkészi állomás; az iskolák száma 750,816 tanítóval és 73,893 tanulóval.

— **Az erdélyrészi gör. kath. lelkészek** egyesületet alkotnak, melynek célja önmivelés és önszegély. Az alapszabályok már megjelentek s csak megerősítésre várnak.

Püspöki körözüvények.

Nagyf. Szász Domokos helyettes püspök a következő körözüvényeket bocsátotta ki:

Köröztetnek:

307—1885, *A külküllői egyházmegyében a sz.-dányáni kántor-tanítói állomás.* Javadalma 27 kal. (25 kérés) buza; 27 véka szemes törökbuza, 10 szekér fa, 3 forint, 18 veder must; tandij minden gyermektől (30) 1 véka szemes-buza; temetésért 20 kr; 56 □ öl I. oszt. 1 hold, 746 □ öl II. oszt. szántó, 161 □ öl I. oszt.; 2 h. 828 □ öl II. oszt. 503 □ öl III. osztályu kaszáló — és 201 □ öl I. oszt. szőlő haszonélvezete. Az összes fizetés a gazdasági épületekkel ellátott tisztességes szálláson kívül, 160 frt pénzértékre van számítva. A megválasztott az özv. árvai gyámintézetnek köteles tagja.

Ugyanazon egyházmegyében a gogányi kántortanítói állomás. Javadalma: 10 kal. buza; 10 frt 55 kr, 12 szekér fa; tandij minden gyermektől (25) 20 kr; 1 hold 848 □ öl II-od. 2 h. 333 □ öl III. osztályu szántó, 510 □ öl I. oszt. kaszáló és 122 □ öl I. oszt. szőlő haszonélvezete; 2 eke-, és 2 kasza napszám; tisztességes lakhely gazdasági épületekkel. Az összes fizetés pénzértéke 100 forint. A megválasztott az egyházmegyei özv. árva gyámintézetnek köteles tagja. *Pályázati határnap mindkét állomásra f. évi ápril 5-ike.* Folyamodványok nt. *Benedek Ferencz* esperes aa-hoz Haranglábira (u. p. D.-Szt.-Márton) küldendők.

323—1885. *A sz.-szolnoki egyházmegyében az egres-pataki kántortanítói állomás.* Javadalma: 50 véka (1500) liter) elegybuza, 50 veder (553 liter) bor, 50 szekér fa, 100 frt készpénz; 1 h. 1430 □ öl szántó haszonélvezete. Az összes fizetés pénzértéke 203 frt 44 kr. *Pályázati határnap:* f. évi ápril 5-ike. Folyamodványok nt. *Nagy László* esp. aához Sz.-Somlyóra küldendők.

Kolozsvártt. 1885. febr. 27.

SZÁSZ DOMOKOS,
erdélyi ev. ref. h.-püspök.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

<p>MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP. SZERKESZTŐSÉGI SZÁLLÁS: b.-farkas-utca 16. szám, hova a lap szellemi ügyeit illető küldemények a szerkesztő nevére czimzendők.</p>	<p>ELŐFIZETÉSI ÁR: Egész évre 6 frt, félévre 3 frt, évnegyedre 1 frt 50 kr. HIRDETÉSI DIJ: Egy négyszög centiméternyi tér egyszeri hirdetésnél 3 kr.</p>	<p>KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA. KIADÓ HIVATAL: „Magyar Polgár“ nyomdája, b.-közép-utca 1. sz., hova az előfizetések és hirdetési díjak küldendők.</p>
---	--	--

FELELŐS SZERKESZTŐ: SÁNDOR JÓZSEF. — KIADÓ: AJTAI K. ALBERT.

Tartalom: A „vadházasság“ kérdéséhez. (Révay Páltól.) — Az országos közalap. (Bodor Antaltól.) — Egy kis belmissió. Ev. ifjusági egyesületek Németországon. (Csekme Ferencztől.) — Irodalom. — A radnóthi új harang. — Nyilvános számadás [és köszönet — Különfélék. — Szerkesztő postája.

A „vad-házasság“ kérdéséhez.

I.

E lap idei 4-ik számában „az erdővidéki ev. ref. egyházmegyéből“ küldött és közreadott tudósítást gyüdi — baranyamegyei — ref. lelkész tiszt. Kálmán Farkas kolléga ur becses figyelmére méltatván, e lap ez évi 7. és 8-dik számaiban kezében vesszővel jött hozzánk s mi türes, tagadás: kissé kiporozta a hátunkat.

A mi engemet — a tudósítót illet: valahogy csak kiheverem, de egyházmegyénk reputatiója érdekében, az ezt is ért ütések ellen tiltakozom.

Egyházmegyénkre vonatkozólag azt mondja K. F. igen tisztelt kollega ur: „a t. egyházmegye — tudósító szerint — nem nagy kedvvel fogadta (t. i. Udvarhelymegyének a vadházasságok ügyében hozott intézkedését) mert. és mert a mint ott le van írva.“

A mint ott — e lap 4-ik számában — le van írva, egy árva szó sincs arról, hogy a t. egyházmegye miként fogadta Udvarhelymegye intézkedését?

Abban a tudósításban beszélek én, a tudósító és nem az egyházmegye; mondom, a saját tapasztalataimra fektetett nézeteimet és nem az egyházmegyéét, melylyel szemben — tudósításomnak figyelmesebb átolvasása után bizonyára nem lehet élni ez erős kifejezéssel: „ha Udvarhelymegye nem találta a szegyet a fején, az erdővidéki t. egyházmegye se sopánkodjék azon. hanem iparkodjék ő eltalálni.“

Beismerem, hogy tudósításom hiányos volt, a meny nyiben sem a szolgabírói átiratot, sem egyházmegyénk erre hozott határozatát — ugy, a mint alább szószerint olvasható — nem közöltem; de azért jó lélekkel merem állítani, hogy tudósításom mégis elég világosan volt írva.

A dolog historikumáért legyen szabad — szósze-

rint — ide igtatnom Udvarhelymegye homoród-oklándi járás-szolgabirájának esperes aához intézett átiratát és egyházmegyénknék erre hozott határozatát.

Sz. 112—1885.

„Tiszteletes Esperes ur!

A vadházasságok meggátolása, illetve megszüntetése tekintetéből, m. évi 6650. sz. alatt, a vármegye Alispánjától utasítást vettem.

Ezen utasítás szerint az illetékes lelkészi hivatal teendője, hogy a feleket előidézvén, a vadházasság tényét és a szétválasztás kötelezettségét kimondja és őket egymástól ítéletesen és záros határidő alatt eltiltsa és ha nem engedelmeskednek, átirja a politikai hatósághoz végrehajtás végett és akkor kötelessége a politikai hatóságnak a szétválasztást rendőri segélylyel eszközölni.“

Nem kétlem, hogy Tisztelendőséged erről már értesítve van,* ezért csak arra vagyok bátor felkérni, hogy méltóztasson lelkészeit (!) oly értelemben utasítani, miszerint hozzám intézendő megkeresésük mellett a szétválasztó ítéletet is küldjék meg. Oklánd, 1885. jan. 3.

Jakab Gyula,
szolgabíró.“

Egyházmegyénk ezen átiratot tárgyalván, hozta a következő határozatot:

„Esperes aa. felkéretik, hogy ezen átiratot, az egyházközségek előljáróságai és lelkészeivel, ahoz alkalmazkodás és jegyzőkönyvre vétel végett közölje és egyszersmind hozza tudomására a t. szolgabírói hivatalnak, hogy egyházmegyénk egy nagy része a háromszékmegyei törvényhatósághoz tartozván, ugy lehet egyházmegyénkben sikeres eredményt várni, ha ott is ezen ügyben az eljárás hasonló leszen; mire nézve Háromszékmegye is hivatalosan felszólítandó lenne Udvarhelymegye törvényhatósága által.“

Baróth, 1885. január 17-én tartott rendkívüli egyházm. közgyűlésben jegyzett:

Zajzon Mihály,
jegyző.

*) Az esperesnek a közgyűlés előtt tett nyilatkozata szerint, ezen átiraton kívül semmi más értesülése nem volt. Révay P.

Ezen intézkedés szerint tehát egyházmegyénket nem érhetvén a sopánkodás vádja, egyenesen reám — a tudósítóra hárul; de hogy jogosan-e? az egyéni felfogás dolga.

Én ama tudósításomban, mely alkalmat szolgáltatott e lap idei 7. és 8-ik számaiban „Vad-házasság“ cz. alatt irt cikkekre, világosan kijelentettem: hogy a fent szóról-szóra közölt szolgabírói átiratban foglalt intézkedést, a vadházasságok megszüntetése és meggátlására, valamint az azokból származó, az államot és egyházat egyaránt érdeklő bajok gyökeres orvoslására nem tartom célhoz vezető intézkedésnek.

A mennyire egy rövid tudósítás keretében lehetett, indokoltam is, hogy miért nem tartom célra vezetőnek. Azért, mert példák vannak, hogy az intézkedés kijátszható nem egy, de többféle módon; jeleztem a módot is, mely szerint a bajt orvosolhatónak tartom t. i. nem helyhatósági szabályrendeletek és alispáni intézkedések, hanem országos törvény által.

RÉVAY PÁL.

Az országos közalap.

(Vége.)

Egyházközségeink fennállásának s jövő fejlődésüknek kevés áldozattal mily biztos alapja vehető meg magtárak felállítására s kisebb tőke-összegek kamatos kamatainak folytonos tőkésítése által, azt igen könnyű kiszámítani. Ugyanis a magtári tőkét kölcsönvevők rendszeren 30 liter gabnakölcsön után 40 liter gabonát fizetnek vissza, vagyis egy negyeddel, sőt sokhelyt egy harmaddal többet a kölcsön vett mennyiségnél. Addig, míg a magtárban kevés gabnamennyiség van, a számadó gondnok vagy a választott magtárkezelő minden díj nélkül gondolja s így leszámítva a száradás által keletkező csökkenést évenként egy ötödrészszel emelkedik a magtári tőke. Ha egy magtár 10 hectoval alapított, husz, ha 5 hectoval kezdetett meg, akkor huszonöt év múlva 160 hectoliterre emelkedik azontul az emelkedés még szembevetőbb, még azon esetben is, ha magtárépítésre s a kezelő díjazására kiadások válnak is szükségessé.

Igaz másfelől az is, hogy magtári kezelés alatt nagy mennyiségű gabona nem tartható, s ez okból ily gyors növekvésre csak egy ideig számíthatni, egyfelől azért, mert nagy mennyiségű gabonára nem lenne elég kikölcsönző, másfelől ha volna is kölcsönvevő, a gabona-kölcsönzéshez nagyon hozzá szoktatott községi lakosokra s azok közötti hűveinkre is tetemesebb kölcsönök kamatai nagyon súlyosan nehezedenek és vagy a lakosoknak elszegényedését eredményezné, vagy az egyházközség volna kénytelen az eladósodott egyeseknek követelését elengedni, mely esetben a magtár-alap szenvedne.

Legcélszerűbb, ha a község népességéhez képest 100—300 hecto kezeltek természetben s az évi magtári termény-szaporulat eladatik s mint készpénz-tőke takarékpénztárilag kezeltek, vagy egyházi szabályainknak megfelelően zálogjogi biztosíték mellett kölcsön

Ha a 750 hectoliter magtári gabona évi jövedelméből évenként 30 hecto tavasszal eladatik, s a szállítási költség levonásával hectonként átlag csak 4 frtot számítva, éven át 120 frt. készpénz vételár tőkésítetik, a készpénz tőke-kamatai tőkésítése mellett: pár évtíz alatt csak a készpénz-tőke meg fogja haladni a 3000 frtot.

Jóllehet egyházkerületünkben a magtárak keletkezése nagyobbára csak a hatvanas évek elejére vihető vissza: mindamellett számos példát sorolhatnánk fel annak igazolásul, hogy a fennebbi számítás nemcsak elméletileg helyes, hanem gondos kezelés mellett gyakorlatilag is kivihető.

Zágoni egyházközségünk magtára és magtári tőkéje jelenben már meghaladja a 25,000 forint értékét, vagyis oly összegre emelkedett, hogy az egyházi hivatalnokok megélhetését teljesen biztosító fizetés megváltására elégséges s a tartalék-tőke még más szükségek fedezésének is forrásul szolgáland.

De nemcsak a hűvek egyesített erejével és évi hozzájárulásaikkal létesített magtárak mutatnak fel ily kedvező eredményt, hanem egyesek által önerejükön, csekély tőke-vagyonnal kezdett s csakis a jövedelmek tőkésítése által szaporított alapok szép emelkedése azt is igazolják, hogy nemcsak a nagy alapra fektetett kezdet hozza meg a várt eredményt. Ez esetre is hozok fel egy pár példát:

A bonczhidai egyházközség papja, kinek évi fizetése még 350 frtra sem becsülhető, s így még a calvinista fizetések mértéke szerint is szerénynek mondható, a saját erejéből alapított magtárt 100 hecto törökbuza egyházkerületi kezelés alá beküldött 111 frt. készpénz-összegre növelte fel. Tacsai egyháztag n. Lajos János azon egyházközség orgona-alapjára adományozott egy kas méhet, az alapító és hasonnevű utóda buzgó s gondos kezelésük mellett oly szép sikerrel gyümölcsözötték, hogy ez alap 314 frt. készpénz-tőkéből és kilencz anyakasból áll.

Ezen példák szolgáljanak buzdításul arra, hogy az országos közalapra fizetendő járulékok megváltására szorgalmi jövedelemből, adományokból, ha elején kicsiny kezdettel is, de minél előbb váltság tőkék létesítésére, mert bár csak számos év lefolytával élvezhetik annak áldásait maguk az alapítók, de addig is könnyeb szívvél fizetik az évi járulékokat azon tudatban, hogy ezen adózás nem fogja őket és utódaikat örök időre terhelni.

Ily váltságtőkék létesítése különösen ajánlatos oly egyházközségekben, hol hűveink ezen adózástól nagyon idegenkednek s a pap súlyosnak tartja a felhajtással járó felelősség terhét; mert mindkét részről megvan az indító ok és akarat oly módozat megállapítására, mely mellett ezen adózás mielőbb megszüntethető legyen

BODOR ANTAL.

Egy kis belmissió.

(Folytatás.)

Az efféle vasárnapi tanítgatások által czélom az, hogy kisdedeimet a konfirmatoria való oktatásig megismertessem vallásunk főbb fogalmaival, hogy aztán a tulajdonképeni előkészítésnél már bővebben magyarázhasak a szükséges tudnivalókról; másfelől pedig az, hogy a már konfirmáltak elméjében újra felelevenítsem a szerzett vallásos ismereteket és végül, hogy mind a két nembeli ifjúságot magamhoz édesgessem s bennök a nemzeti érzületet ébren tartsam, erősítsem.

A konfirmatio fordulván elé, elmondom e helyen ide vonatkozó nézeteimet, annyival is inkább, minthogy ennek kérdése nálunk épen napirenden van. Több cikket olvastam már e becses lapok hasábjain, melyek e kérdést fejtegetik, de úgy találtam, hogy azt még egészen ki nem meritették. A legtöbbje inkább csak az oktatandó növendékek korának maximumát, vagy a tanítá-

si idő tartamát, rövidebbségét, vagy hosszabbságát vitatja és ajánlja, de azon kérdésbe: hogy miféle módszerrel volna a legsikeresebb az oktatás? nem megyen bele. A pusztá „Káté“ emléztetése az írni és olvasni tudóknál s egy pár vallásos fogalom durva, hamaros bevésése néhány rövid imádsággal együtt a nem iskolázott növendékek eszébe és szívébe, — vagy pedig mind a kétféle elemre nézve valami egyéb: arról nem sokat beszélnek. Pedig az én nézetem szerint ez sokkal főbb dolog az évszám meghatározásánál. Mert hiszen a rendesnél kisebb korot egy határozott „nem“ felelettel könnyen visszatart hatjuk az urvacsorára való előkészülettől; de egy, a valóságfogalmakban tájékozatlan, tudatlan, vagy legjobb esetben serdülő ifju lélekhez hogy miképen találjuk meg a leghelyesebb módszert, mely által hussá és vérré változtathatjuk nála, életszükségletté tehetjük a vallásos érzületet, termékenynyé idvezítőnk magasztos tanának vallásos és erkölcsi magvait; de nem elég a felvevő „igen“, valamint nem elég sem hat, sem nyolcz hét, melyen talán nem is a legnagyobb buzgalommal járnak.

Ugy gondolom, hogy kellő sikerre a konfirmációnál csak akkor jutunk, ha a vallástanítást, mihelyt csak a gyermek templomba vagy iskolába járhat, a lelkész, mint szakember, kezdi meg és ő is fejezi be a konfirmációval, sőt azután is ő gondoskodik a rendes isteni üszteleten kívül oly eszközökről, melyek által az ifjuságban újra, meg újra felelevenitheti a már régebben halottakat. Már a theologiai tanfolyam alatt többször lelkünkre kötik tanáraink ezt; külföldön való tartózkodásom alatt pedig Németországon, de különösen Helvetiában tapasztaltam az effélének áldásos hatását; de ha nem is lett volna szerencsém amaz oktatásokat hallani és ama tapasztalatokat érezni, eléggé meggyőződhettem rövid lelkési működésem alatt is, hogy a vallásos oktatást nem a konfirmációra való előkészítésnél kell kezdeni a papnak, a mi kivált faluhelyen, hol iskola nincs maig is, ugy van. Ilyen helyt az a hat, vagy tíz hét kevés idő arra, hogy állandó sikert érhessünk el. Hiszen a kertész sem akkor kezdi nyesegetni, öntözgetni oltványait, melyekből majdani gyümölcsöse áll elé, mikor már megnöve, megtelve fattyu-hajtásokkal, koronát hajtának, virágot fakasztanak, hanem már kis korától fogva nyesegeti, karóhoz köti, ápolgatja a nemes hajtásokat s ezekből képeztet koronát, mely lombot is hajt, virágot is fakaszt, gyümölcsöt is jót terem. És hány hosszú éven át kell így mellettük állani, míg az első termést megkaphatja. A kép szerint, mint az ur gyümölcsös kertjébe állított kertészek, járjunk mi is jó elejétől fogva utánna az egyház gyümölcsfa-iskolájában levő csemetéknek. Az iskolában, ha van, vezesse minden lelkész szorgalmasan a vallástanítást; ha nincsen: teremtsen magának templomozás utáni vasárnapi iskolát, ebben végezze a nyesegetés, termékenyítés, öntözgetés, karóhoz kötés szép munkáját az evangélium elvei szerint úgy, hogy a tulajdanképeni konfirmációra való oktatás ne csak egyszerű eltanítása, hanem ismétlése és kibővítése is legyen a már szívbe és elmébe vésett vallásos és erkölcsi fogalmaknak; feleleveutése és élénkítése a vallásos és erkölcsi érzelmeknek.

Ilyen jóelőre való tanítgatás mellett nem lényeges, akár hat, akár nyolcz hétig járassuk fel a növendékeket; mert ha előre megvetettük a jó alapot, felépítettük a falakat: akkor a tetőzet felrakása kevés fáradságba kerül.

De menjünk tovább.

Az iskolázottabb növendékeknél első tekintetre elégnek látszik az előkészítés alatt a pusztá Káté tanítás. De csak látszik, mert valósággal nem elég. Az igaz, hogy

szorgalmas ifjak rendszeren betanulván felkapott leczkéiket, kerekded, csinos feleleteket adnak ugy a fel-, mint a kikérdezés alkalmával s így szép sikert mutatnak — külsőleg; mert kérdés: ha vajjon a kézikönyvben szépen és rövid, velős tartalommal összeirt, vallásos és erkölcsi eszmékkel vagy szenttérténeti tényekkel gazdag kérdések egyszerű megtanulás által állandó birtokává válik-e belsőleg is a tartalom növendékeinknek? Nem történik-e meg a legtöbbször, hogy felel ugyan a könyvszerint folyékonyan, de ha csak egy mellék kérdést is kockáztatni merünk — bár a legrokonabb nemű tárgyról is — annyira kizökken a már megszokott kerékvágásból, hogy a legtöbb esetben nem hogy felelni tudna kitérő, de tárgyszerű kérdéseinkre, hanem még a jól betanult feleletben is sántikál. Nézetem szerint a kérdések és feleletekben való előkészítés hátránnyal jár az értelmesség-re nézve egyszer azért, mert a növendék hajlandó a szavak betanulására s ha ez megvan, hogy érti-e, vagy nem azok tartalmát, azzal nem sokat törődik; másfelől pedig azért, hogy az így betanult leczke, mint az ültető növendékek elméjébe csak futólag bevésődött rész, nem assimilálódván, ennek eléggé meg nem értett tartalma, a már szerzett fogalmakkal, a konfirmáció után hamar feledekenységbe megy s így a szókkal együtt a lényeg is elenyészik.

(Vége köv.)

Ev. ifjusági egyesületek Németországon.

Berlin, 1885, febr. 25-én.

(Vége.)

Az ugyanazon épülethez tartozó mellék- és főok- egyesületek a hét különböző napjain tartják gyűléseiket. Minden tag tagsági jegyét magával kell hordozza és azt kívánatra bármikor előmutatni tartozik. A betegsegélyző pénztárból segélyeztetnek a beteg tagok, e pénztár kezelése egy segédre van bízva, kinek a betegek meglátogatása is kötelességévé van téve. Saját takarékpénztárunk alkalmat ad a tagoknak hetenkénti befizetések által magoknak tőkét teremteni.

Ilyen, vagy ehez hasonló a németországi ev. ifjusági egyesületek szervezete. Itt, Berlinben, mint fővárosban különösen sok és sokféle egyesület van — rendszeren a város-kerületek vagy egyházi hatóságok szerint, mindannyian azonban ugy a berliniek, mint általában a birodalom többi részéből valók, bizonyos szövetségben vannak együtt, négy nagyobb központot képezve: nyugat-, észak-, kelet-birodalmi u. n. *ifjusági szövetséget*.

Az ima-órák rendszeren ilyenformák: közö énekelnek zsoltárt vagy dicséretet, melynek szövegét egy mindig előre mondatolja. Ezt ima követi, melyet valamilyen tag tart, nem vettem észre, ha vajjon előre kijelölt, vagy csak a pillanat által ihletett egyéne az. Azután ezeknek megint. Ekkor egy újból mond egy rövid imát, mely az elsőtől abban különbözik, hogy míg az első egyenesen Isten nevéhez van kötve, a második kizárólag Jézus magasztalásából, iránta tanusított végtelen szeretetök tolmácsolásából áll.

Éz egy sajátos szokásuk, hogy külön imádkoznak Istenhez és külön Jézushoz. A ur-imát fennhangon és közösen mondják el. Az u. n. „Bibelstunde“ alkalmával ugyanezek ismétlődnek, csak hogy akkor az egyesület papja is jelen van, s egy rövid bevezető imát ő tart, a következő evangéliumot vagy epistolát kijelölt, ezt az if

jak elolvassák, még pedig úgy, hogy mindenik olvas egy verset. Ezen órák rendszeren szombaton tartatnak, s a biblia-magyarító lelkész magyarázatában különösen arra van tekintettel, hogy a kéznél levő fejezetet a holnapi vasárnap-i iskola növendékei is megérthessék, mint a hol az ifjak, mint diákonok a vallásos oktatást vezetik.

Ezen egyesületek tehát a vasárnapi iskolával szoros kapcsolatban vannak, miután ezek vezetik s mondhatni ezek is teremtették azt. A kerületi egylethez több iskola tartozik, így a szombati Bibelstunde után ajánlkozhatnak, kik melyik iskolához mennek a következő vasárnap. A vasárnapi iskola következőleg foly le: Előbb a növendékek beszámolnak a megelőző héten megtakarított filléreikkel a „Hausvater“-nek. Minden gyermeknek van egy kis könyve, ebbe a Hausvater beírja a megtakarított összeget, s a gyermek könyvét visszakapja, mely mintegy nyugtául szolgál az átadott pénzről. Ez a pénz takarékpénztárilag kezeltetik év végéig, mikor aztán ki-ki visszakapja kamatostól, vagy pedig még továbbra is bennhagyhatja. A szülő engedelmeivel kiveheti pénzét időközben is bármelyik. A mint egyik pap mondá, ez rendszeren akkor gyakoribb, mikor a házbér-fizetés idejéközeleg, ekkor magok a szülők vannak igen gyakran a megtakarított fillérekre utalva.

A gyermekek tehát először beszámolnak egy heti gazdálkodásukkal. Ezután helyet foglalnak négyesögbe rakott székeken, melynek közepén ülnek a diákonok. A pap diktál egy éneket, mely után imádkozik s kihagyja a lezékét, felolvassa előtők az illető bibliai fejezet szövegét. Ekkor kezdődik a tanítás. Minden tanító magyarázza az ő kis csoportjának a felolvasott részt. A leánygyermekeket tanítónék — a kik az ifjusági egyesület női tagjai — oktatják. Mikor a magyarázattal készen vannak, az illető lelkész ünnepélyesen kikérdzi a tanítványokat, imára hívja fel őket, még egyszer énekelnek, s az egésztest bezárja a lelkész intése és imája.

Az ifjusági egyesületek nemcsak kizárólag a tagok lelki gondozásával foglalatosa, hanem — így vasárnapi iskolák alakjában — a kisebbeket is már korán bevezetik az evangéliumi eszmék ismeretébe; másfelől az úgynevezett „öreges egyesülete“ is egyik fiók-egyesületök, s így minden kora és rangú egyének helyet foglalhatnak ott. A különböző fiók-egyletek időnként közös ünnepélyt tartanak *Familien-Abend* név alatt, mi-lyen például itt Berlinben folyó hó 15-én volt a „Jünglings-Verein von St. Jakobi“ diszes termében. A program igen változatos, érdekes volt, három szakaszban: 1. *Bárátság*. 2. *Haza* és 3. *Hit*. Minden szakaszban több pontja, magán- és karénekkal, szavalattal, zenével és előadással. Igen ügyesen úgy osztva be a program, hogy maga a közönség se legyen csupán tétlen szemlélő és hallgató; minden egyes szakasz egyik pontja a gyülekezet éneke volt, melynek szövegét a közönség kedvéért mindig a programba is kinyomatják.

Három lelkész tartott előadást: *Schrader* a barátságáról. *Griesemann* a hazáról és *Disselhoff* a hitről, a sorrend három pontjának megfelelően. *Griesemann* előadása után felhangzott a gyülekezet éneke: „Deutschland, Deutschland über Alles“ s nem tudom, valjon nem valami hazaellenes dolgot cselekedtünk, mikor mi is — itt levő magyar theologusok — olyan lelkesedéssel énekeltünk a közönséggel!

Krummacher 1883. május 29 én Darmstadtban tartott értekezésében*) kifejti az ev. egyesületek célját s

*) „Ueber die Bedeutung und Aufgabe der evangelischen Jünglingsvereine in der Gegenwart.“

különösen védelmezi ezeknek vasárnapi iskoláját a *gyakorló-iskolákkal* szemben. „A gyakorló-iskolák sok jót nyujtanak a növendékeknek — mondja — de evangéliumi alapokon nem látszik valami kívánatosnak. Az által, hogy a gyakorló-iskola agitátora a felekezetenélküliséghez csatlakoztak, bebizonyították, hogy az ev. egyház hitjával szemben meglehetősen közönyös álláspontot foglaltak el. Sokan minden üdvöt a gyakorló-iskolától várnak. Nem vagyok ellensége.

Mindenesetre szükséges és üdvös, hogy az iskolában elsajátított ismeretek megerősítsenek és bővítsenek. De gondoskodik-e a vallástalan gyakorló-iskola a gyermekek vallás-erkölcsi neveléséről? Tagadom, mert mindig igaz marad, hogy a keresztyénség az erkölcsiség alapja; isten félelme, a bölcsesség kezdete. Ha a gyakorló-iskola vasárnap reggelre tétetett, ez még egy további eszköz az ifjakat rossz utra vezetni. Ha a növendék vasárnap délelőtt rajzolásban vagy számolásban kifáradott, nem nagy kedve lesz ez nap délután még vasárnapi iskolába is elmenni. A vasárnap délelőttel való visszaélés — az iskolai munka által, legtöbb esetben a vasárnap délutánnal való visszaélés. Ha meg is engendjük, hogy a gyakorló iskolába hetenként egy vallásóra is felvétessék, a mint azt ujabban *Todt* ajánlja, ezzel a dolgon még nem nagyon lenne segítve. Nem vallásos oktatás, hanem vallásos élet szükséges ifjainknak és ez közös gyakorló iskolában alig ápolható eléggé. A gyakorló iskola alig terjedhet túl a 18 éven, holott éppen akkor kezdődnek a legveszélyesebb évek.“

Mások sürgetik a templomi katechismust konfirmáltak számára. *Garon*, ennek egyik pártolója, azt mondja: „Hogy ilyen, egykor létezett bizonyos s itt-ott egyes maradványait most is láthatjuk főképp vidéken. Ezen hiányt egyházi életünk legsajnálatraméltóbb szegényének tartom.“ Ezekből és hasonlókból látszik, hogy még teljes bizalommal nem viseltetnek az ifjusági egyesületek iránt s bár az alapon — a vallásos nevelésben — mindenki osztozik, alakot mást és mást ajánlgatnak. Az ellenfél az ifjusági egyesületeket elnevezte „*Institut zur Erziehung geistlicher Aerzte*“-nek, pietistáknak, álszenteskedőknek tartva őket, minek természetesen van is némi alapja, mert valóban tulságos orthodoxus szellem uralkodik ezen egyletekben; legnagyobb kedvvel magyarázzák a bibliának legelrejtettebb értelmű helyeit s hogy csak egyet említsék, egyik egyesületi pap következő témáról tartott az ifjaknak vallásos oktatást: *A keresztyéni szeretet hosszúsága, szélessége, mélysége és magassága*. (!) Az „evangélikus“ jelző pozitív és negatív értelemben veendő, a minthogy egyfelől jelzi a bibliai alapot, másfelől pedig a kath. „legény-egyesületek“-kel való ellentétöket fejezi ki, sokkal inkább pedig a zsidókérdéssel szemben jelzi — antiszemitizmusukat. Az antiszemitizmust különösen *Stöcker* berlini udvari pap szítja s e nemü parlamenti és egyházi beszédei az ifjusági egyesületekben nagyon el vannak terjedve. A kath. egyesületekben különösen kárhóztatják, hogy ezek színelőadásokat is tartanak. Ez valóban nem is valami üdvös dolog, a mint a karácsoni ünnepek alkalmával volt szerencsém tapasztalni. Bibliai tárgyú szindarabokat produkálnak mindig. Karácson egyik ünnepén magam is jelen voltam egy ilyen előadáson. *Hasert Rudolf* „*József és fiai*“ című kiencz felvonásos színművét adták végtelen émelgősen, úgy, hogy az a közönség vallásos áhitatának nem nagyon kedvezett. A mint hallom, sokszor játszanak olyan darabot is, hol maga isten is — gyakran nem valami isteni — szerepet játszik. Ez mindenesetre a bibliával való visszaélés. — Ez ellen méltán szólaltak fel az ev. egye-

sületek. Méltán mondják: „Ev. keresztyéneknek lehetetlen kívánniok, hogy sarjadzó tagjai azon levegőt leheljék be, mely a szigoruan pápailag szervezett kath. egyesületekben fű.“ Sokan az ev. ifjúsági egyesületek jelen szervezetével sincsenek megelégedve s alapos reorganizációt sürgetnek, hogy feladatuknak megfelelhessenek; a mit azonban — olvassuk a Jünglingsblattban — e tekintetben tanácsolnak, t. i. hogy egyesületeinket munkás-egyletté alakítsuk át, vagy pedig nemzeti álláspontra helyezkedjünk, annyira nem practikus s egyesületeink céljának annyira meg nem felelő, hogy mi egy hasonló gyökeres — an Haupt und Gliedern — reformációban semmi üdvöt nem látunk.

Vannak, kik a bibliai órákat is kiakarják zárni innen, mert azzal megfosztatik az egyház attól, a mi az egyházhoz tartozik. Ezzel természetesen úgy áll a dolog, hogy a ki ezt akarja, az voltaképpen az egyesületek feloszlását kívánja, mert az, a mi őket mint testületet fenntartja, éppen a — *bibliai szövetség*. Röviden itt még megemlíthetem a berlini „Domkandidatenstift“-et, melynek célja szintén olyanforma, mint az ifjúsági egyesületeké, csak hogy míg ez inkább a belmissióval, amiz a külmiszióval foglalatoskodik; itt képeznek ifju embereket, kik, mint missionáriusok küldetnek Amerikába, Afrikába. A mult vasárnap volt éppen egy megható kibocsátási ünnep, mikor a stift ifju lelkészét — *Schlicht* — a jerusálemi prot. egyház papjául küldötték ki, miután a megelőző Wittenbergbe hivatott háza professornak. Az ünnepélyes ordinációt dr. *Kögel* generalsuperintendens végezte dr. *Strauss* és *Lic. Weser* segédlete mellett.

A németországi ev. ifjúsági egyesületekről ennyi, a mit röviden összeállíthattam. A bibliai szövetség megalakítása a pesti theologusok indítványozása folytán nálunk is szóba jött épen a közel multban. A „Prot. egyházi és iskolai lap“ 2 dik számában Antal Géza „Valami az imahétről“ czimű czikke, ugyane lap 4-dik számában Zwilusnak a sáróspataki theologusokhoz intézett ezen kérdése: „Melyik igaz? valamint e lapok hasábjain megjelent válaszirata a Bethlen főtanoda theologiai ifjúságának — valami ehhez hasonló egyesületről szólnak. Idő-és tárgyszerűnek tartottam tehát a német ifjúsági egyesületeket röviden ismertetni. Mindenesetre számolnunk kell e dologgal. A vallásos élet hanyatlik. Valamiképp utját kell állani. A német ifjúság felismerte az idő szükségleteit. Kérdés: „megvizsgált-e mindeneket“, hogy „a mi jó, azt“ — és csakis azt! — „megtartsa“?

CSEKME FERENCZ.

IRODALOM.

Dobos János egyházi művei.

— Előfizetési fölhívás. —

Volt Némethonban egy hires theologiai tanár, egyik gazdagság hírében állott ember, ki végrendeletében akkép intézkedett, hogy összes világi javai essenek egyik fia részére, kiadatlan kéziratait pedig örökölte másik fia. És ime a sok ezernyi gazdag örökség daczára, mit az első fiu nyert, az egész közvélemény szerencsésebbnek s nyertesebbnek tartá a másik fiut, ki csupán apjának kéziratait öröklé. És a következmény, az eredmény megmutatá, hogy a közvélménynek igaza volt, a mennyiben a másik fiu apjának reá hagyott irataiból gazdagabb örökséget gyűjtött az első fiura hagyott sok ezreknél.

Ezen rövid előzmény után azt hihetné a tisztelt olvasó hogy én, kinek az én jó apám összes még eddig kiadatlan munkáit örökségképp szabad rendelkezésem alá bocsátá, s ki ezeket sajtó alá rendezni s közhaszonra bocsátani szándékozom, ez által világi kincset akarnék gyűjteni? vagy hogy talán többi testvéreim apám halála után dus örökségnek lesznek részesei? Korántsem! Ők is érzendik majdan a törzs kidöltével a prot. papi árvák szomorú helyzetét, én sem kecsegtetem magam azzal, hogy ezen munkák kiadásával nagyon is szerény anyagi helyzetemből kibontakozva, megkönnyebbülve felsohajthatok majd az evangéliombeli gazdaggal: egyél, igyál én lelkem, mert sok esztendőkre eltett javaid vagynak tenéked.“ Nem! világi kincs és vagyon gyűjtése engem ezen munkák kiadására nem ösztönöz. Hanem igenis annyit megvallok és elismerek, hogy ezen tulajdonomná vált kéziratokban egy kincset bírok, egy drága kincset, melynek édességét élvezem immár 25 év óta, mely igazán könnyűvé és édessé tette szám nézve a Krisztus nehéz igáját, midőn ezen kincsesel megrakodottan léptem és lépek fel a szószerkebe hirdetni az Isten igéjét. Ezt a rám bizott kincset akarom én a magyarhoni prot. egyház közös kincsévé tenni. És hogy talán nem tulságoskodom, midőn kincsről beszélek, elég legyen nekem most apámnak már kiadott és országszerte ismeretes munkáira hivatkozva és utalva, csak annyit mondanom, hogy a kezeim közt levő munkák mind hasonló szellemben és modorban írvák. A legnemesebb értelemben vett népszerűség, páratlan zamatu magyarság, meglepő hasonlatok, fordulatok teszik ezen munkákat becsessé. De számolok immár, hogy mi felett rendelkeztem. Előre bocsátva, hogy a már kiadott munkákhoz, mint „Homiliák“, „Földmívelő házána és házána kívül“, „Imák“ stb. jogom nincs. A még hátralevő munkák a következők: 1. Országgyűlési beszédek, melyeket mint országgyűlési pap amaz örökké nevezetes 1847/8 utolsó pozsonyi országgyűlés alatt mondott 20 beszéd, mint megannyi remekei az egyházi szónoklatnak. 2. Közönséges vasárnapi beszédek régiebbek 1848-ig, nagyon népszerűek és főképp kisebb gyülekezetekben használhatók 130. Ujabbak 1883-ig 95, tehát összesen 225 közönséges tanítás. 3. Innepiek, böjti, farsangi, uj kenyér, uj bori, penitentialis beszéd 190. — 4. Vegyes alkalmiak 26. 5. Halottiak 65. Tehát teljesen kidolgozott prédikációk száma 526. Ezenkívül káté-magyarázat 52. Bölcsészeti munkák s más egyes érdekes apróságok mintegy két kötetre való. Ima, szertartási beszéd nagyon kevés van kezeim között, pedig tudom, hogy volt sok, de ezek elpárologtak, ki tudná hová, de egy kötet talán kikerül a meglevőkből. Ezenkívül eltévedt még igen sok munka, melyeknek egykori létezéséről kézirataim nyomán biztos tudomásom van. Ime itt vannak tehát előszámlálva csak ezen a téren egy szakadatlan munkásságban töltött hosszú életnek gyümölcsei. Első egyházi beszédét — mint apám feljegyzé — papfővel 1829-ben írta, az utolsót pedig 1883 ban; ötvennégy év folytonos munkálkodásban töltötte! A nyomdász előleges számítása szerint mintegy 30 prédikációt számítva egy 15—16 ives kötetre, csak a prédikációk többet kiadnának 12 kötetnél. Ily nagy tömeget természetesen egyszerre felkarolnom nem lehet, hanem ciklusonként szándékozom a munkákat közrebocsátani. Előfizetést nyitok tehát most az első ciklusra, 4 kötetre, kötetenkint mint említém 15 vagy szükség szerint 16 ivet adva, 240 octáv lapról 256-ig. A legtöbb e nemű kötetek többnyire 200 lapból állanak. I-ső kötetben közlök közönséges vasárnapi tanításokat az újabb időből. II-ik kötetben ünnepeket, III-ik kötetben közönségeseket a

régibb időből. IV-ikben közlöm az 1847/8 évi országgyűlési beszédek, s a mennyiben ezekből egy kötet ki nem tellenek, különös alkalmiakat. Előfizetési ár kötetenkint 1 frt 50 kr., mely összegért minden előfizető postán díjmentesen kapja meg a köteteket. Bolti ára magasabb lenend. Az előfizetés mind a négy kötetre kötelező következő könnyebbitéssel. Egyelőre csak az első kötet előfizetési ára küldendő be. Az első kötet vétele után a második köteté, a 2 ik kötet vétele után a 3 ik köteté, a 3-ik kötet vétele után a 4-ik köteté. A kötetek 3 havi időközben, de lehetőleg hamarabb is jelenendnek meg, diszes kiállításban ugynevezett satinirozott papiron. Előfizetési véghatáridőül ápril hó 30-ikát tűzöm ki. Ha ezen idő alatt annyi előfizető vagy aláíró jelentkezik, hogy a vállalatot jelentékeny veszteség nélkül megindíthatom, megindítom, ha nem, minthogy szegény létemre s családom iránti tekintetből anyagi áldozatokat hoznom lehetetlen, tervezett szándékom abban marad, mely nem várt esetben azonban a hozzám beküldött előfizetési pénzek visszaszolgáltatásáért kezeskedem. No de én reménylek, reménylem, hogy különösen tisztelt lelkész társaim nem engedik, hogy Dobos János munkái végkép elveszzenek a magyar prot. egyházra nézve, sőt kecséget a remény, hogy ezen első cyklust még több is követendi. Az előfizetési pénzek egyesek részéről legcélszerűbben postai utalvánnyal hozzám küldendők, a czim világosan olvasható kiírásával. Gyűjtőknek minden 10 előfizető után egy tiszteletpéldánnyal kedveskedem. Czímem: Dobos László ref. lelkész Szalk Sz.-Márton Pestmegye. — Posta helyben. Kelt Szalk-Sz.-Márton, 1885 február 20-án. Dobos László, helyv. hitv. lelkész, mint kiadó.

*

Keresztény Magvető. Az unitáriusok két-két hónapos füzetéről megszoktuk szépet és jót mondani. Gonddal szerkesztik s a munkatársak nagy sora segít a változatossá tételben. A legutóbbi füzet is sok érdekes olvasni valót hoz. *Boros* György a Pentateuchról bibliai tanulmányt, *Albert* János pályája emlékezetére imát és egyházi beszédet hoznak; *Benczély* Gérgely Kolozsvár multjáról, gr. *Kun* Géza Bölöni Farkas Sándor leveleiből közöl érdekes dolgokat; *Kovács* János Bixby nézetét ismerteti hazánkról stb. De legérdekesebb Sz. cikke, mely „Unitárius egyház és szervezkedés“ czim alatt kimutatja, hogy 55,791 unitáriusból hazánkban mintegy 2000 hívő nincs egyházzá alakulva. Oly kicsiny egyházra nézve, mint az unitárius, ez jelentékeny szám. S hozzá eszámából nagyobb csoportok laknak egy helyen. Így Brassóban 405, Fogarason 102 az unitáriusok száma. A Magvető most biztatja a hiveket, hogy magánházakba, vagy a prot. testvérek szívesességéből átengedett templomban imádkozzanak. A teljes szétszórtságban levők pedig egy vándor-papság felállításáról gondoskodjanak! Mondanunk sem kell, hogy *hazafias* szempontból is pártoljuk Sz. felszólalását s kárhoytatásunkkal kell illetnünk, kivált azon unit. espereseket, kik a nem-magyar vidékeken nem birnak kötelességek tudatára ébredni.

Az „országos középiskolai tanáregyesületi közlöny“ márcz havi számában *Császár* Károly a reálisokai utasítások tervezetéről, *Havaszi* Gyula a francia-nyelv némely utasításairól s *Brózik* Károly a szemléltető eszközökről a földrajz tanításában — értekeznek. A diszes füzet irodalom, lapszemle, közoktatási szemle stb., rovata gondos tartalmu.

A „Magyar Háziasszony“ czimű hetilap pályázatot hirdet egy cikre, melynek tartalmá bármely, a nővilágból merített, a nőket kiválóan érdeklő társadalmi, háztartási, gazdasági, nevelési kérdés. A pályamű terjedelme ne haladjon meg száz sort. A kéziratok könnyen olvashatók és csak egyik oldalára legyenek írva: Előnyben részesülnek oly művek, melyek tárgyakat a társadalomból merítik. Első díj: két cs. k. arany, második díj: egy diszkötésű iradalmi mű. Határidő: 1885. márczius 31. A jellegű munkák a szerkesztőséghez, Budapest, vaczi-körut 20. küldendők.

„**Soh'se halunk meg**“ czim alatt adta ki Táboroszy és Parsch dr. Komlódy Gyula eredeti dalát. „Igazat szoktam beszélni“, zongorára alkalmazva Ábrányi Cornél által. Ára 1 frt.

A radnóthi uj harang.

Radnóth, márcz

Tekintetes szerkesztő ur!

Szívesen kérem, legyen jó, — ha csak teheti — becses lapjában az alább irtakat megörökítve, köztudomásra hozni, — annyival is inkább — hátha ezen sorok nyilvánosságra hozatala által még használhatunk a hozzánk hasonló szegény egyházközségeknek s példánk követőkre talál.

Folyó év január havában a can. visitációt várva, 14-én a régi — s tán jó szokás szerint — radnóthi ev. ref. egyházközségünk szegény hivei teljes számmal összegyűltek, hogy három éves számadó egyházi (kurátor) *Váradi* Dániel számot adjon ismét egy évi sáfárságáról. A számadás felolvastatván, legkisebb megjegyzés nélkül helybenhagyatott, — a gondok újra megválasztatott — bárha fáradságba került is, mert nem akarta tovább viselni a szép hivatalt. A többi teendőnk is a legszebbrendben s törvényszerűleg végeztetett. Nem is csoda, mert a radnóthi szállásmód szerint: „A jó számvetés a fő dolog.“ Nincs más hátra — az idő ugy is előre haladt — mondjunk egymásnak jó éjszakát. Nem tiszteletes uram! Hozassunk egy harangot. Jó édes embereim, ha kigyelmeitek indítványozzák, én ugyan örvendek s rég akartam, de indítványozója nem akarok lenni, a multon okultam, s különösen az 1877-ben készült szép kis orgonánkigen sokamba került. No különben legyen! Önkéntesen ki, mit ad? Kezdje meg tiszteletes uram! Jó, én megkezdem, adok 5 frtot, s a mellett magamra vállalom az utánna való járást és költséget. Példámat követték, s hogy az 1848. évi romboló mozgalmoknak áldozatul esett harang helyett mást hozassunk, — önkéntesen ígértek és meg is adták:

Mocré Domokos 5 frt., hallgatóim közül: Molnár János 5 frt., Nagy Sándor, huszár 3 frt., Hamarbuglya Márton 3 frt., Molnár Dani, ifj. Váradi Dani, Papp János, Nagy Dani idősb, Borbé József, Nagy Miklós, Hamar Zsiga Mihály, Nagy Dani kuli, Hamar József, Molnár Sándor, Holczér Ferenczné mind közpolgárok 2—2 frt. 50 család 1—1 frt. 54 szegényebb sorsu 50 krral 27 frt., összesen 117 frt.

Ezen kívül adtak: ref. tanító Kis Elek 2 frt., gazdatiszt, tekintetes Márkos Ferencz 5 frt., patikárius tkts. Jenei Jenő 5 frt, tkts. Izmael Mihály 5 frt., szülésznő Csog Márczella 5 frt., posta-segéd tkts. Molnár Károly

ur 2 frt., szolgabíró. tkts. Horváth Albert ur 2 frt., szolgabíró-segéd tkts. Perlaki Albert ur 2 frt., Bányai Gábor ur 2 frt., tks. Komáromi György ur 2 frt., tks. Katona Mózes ur 2 frt., malommester László Péter ur 2 frt., tks. Segesdi János ur 1 frt., kereskedő Márk-testvér urak 2 frt., kereskedő Papp-testvér urak 2 frt., tks. Hájek Nándor megyei orvos ur 1 frt. tkts. Zsidó Károly ur 1 frt., Komáromi József ur 1 frt., tkts. Silló István ur 1 frt., Vitus Béla ur 1 frt., Gergely Sándor ur 1 frt., Farkas Pál ur 1 frt., Mátyás András ur 1 frt., körjegyző tks. Kovács Sándornó urasszony 1 frt., Belle Mózes ur 1 frt., Balogh György 1 frt., özv. Barabás Lajosné 1 frt., Barabás István 1 frt., Váradi Sándor 1 frt., Nyílesán György frt., Milicz Szándy 1 frt., Vlász Vaszilika 1 frt., csendőrvezető Czir'ea Mihály 50 kr., gépész Pap János 50 kr., Szőcs János 50 kr., Ruz Ignác 50 kr., Pap Joákhim 50 kr., Onekton József ur 50 kr., Bilián Stefán 50 kr., Grif József 50 kr., Ötvös Zoltai 50 kr., Csákyán György ur 50 kr., Dosa Tivadarné 50 kr., Störn Nándorné 50 kr., Vlász Lutyán 50 kr., Váradi Daniné 50 kr., Gorgány Juon 50 kr., Vlász György 50 kr., Váradi János 40 kr., Smitt Lajos 30 kr., Okos Filoné 20 kr., Hágó Demeter 20 kr. Összesen 68 frt 10 kr.

Összesen 185 frt 10 kr, a mi bejött; — de fájdalom! van még hátra is. Ugy látszik *„vanak emberek, kiknek szájuk mindig tele van, de kezük többnyire üres, — nyelvök a közjót szüntelen pengeti, s midőn áldozatra kerül a dolgot, csalárdul hátra rovnak.*

Hogy a tekintetes Szerkesztő ur becses engedelmével lapjában ennyi helyet kértem, azt egyfelől magam iránti — hogy a nyilvánosság előtt számoljak el — másfelől azon — hitfelekezetünkhöz nem tartozó — nagylelkű kegyes adakozók iránti kötelességem parancsolja, kik vallás és nemzetiségi, szóval a felekezetiességi kérdéseken felül emelkedve, kétszeresen és jóindulattal adták önkéntes adományaikat.

A nemes szívű adakozók fogadják egyházam kiváló háláját és forró köszönetét. Nemkülönben tkts. *Katona Mózes* ur, ki két cserefa gerendát is ajándékozott; valamint ref. helybeli tanító *Kis Elek* ur és *Váradi Dániel* gondnok, kik a pénz felgyűjtését kitartó, lankadást nem ismerő, fáradhatatlan munkásságuk által eszközölték s ma is eszközlik, — úgy vállalkozó *J. Andráschofszky* harangöntő testvér urak, kik kötelezettségüknek dicséretesen megfelelő, egy a régi harangunkkal tökéletesen zenészetit összhangot képező harangot öntöttek.

Szintén kolozsvári egyházmegye főjegyzője tiszteletes *Baló Sándor* ur, — ki sajátkezű aláírásával nyugtatótt meg a harang nagysága felől, fogadja forró köszönetemet.

Legyen jutalmuk, jó tetteik édes érzése mellett, azon tiszta öntudat, hogy elősegítették szegény egyházközségünk szent czélú törekvését.

Éltesse az Isten mindnyájokat ott Kolozsvártt soká. minket Radnóthon, hogy hallhassuk számos éveken át a már márczius 1-én használatnak átadott *új harangot*, — kívánja egyháza nevében!!!

MOORÉ DOMOKOS,
radnóthi ev. ref. pap.

NYILVÁNOS SZÁMADÁS ÉS KÖSZÖNET.

A m.-régeni ev. ref. egyház kepe megváltási alapja javára f. évi február hó 14-én Sz.-Régen városa díszter-

termében rendezett zártkörű tánczestély összes bevétele volt: 754 frt; kiadás 228 frt 17 kr; tiszta jövedelem 525 frt 83 kr.

Felülfizettek:

Br. Kemény Kálmánné ő méltósága, mint Lady-patronesse 150 frt; Éltető Albertné és Wagner Edéné ő nagyságaik, mint helyettes védnők 50—50 frt; özv. Éltető Józsefné 50 frt; Krauss János 50 frt; Hügel Leopold id. 20 frt; Farkas Mihály id. 16 frt; Farkas Albert 10 frt; Urmánczi Jánosné 8 frt. özv. Br. Bánffy Jánosné 5 frt; Papp György, körjegyző 5 frt; br. Kemény Kálmán 4 frt; Csernátoni Sándor 4 frt; Mara Sándor 4 frt; dr. Hellvig Ede 4 frt; Schuller Dániel József 4 frt; Fromm Traugott 4 frt; Wermescher Dániel Wermescher 3 frt; Kaiser János 3 frt; Balogh Ferencz 3 frt; Czoppelt Hugó 3 frt; nt. Szász Domokos h. ref. püspök 3 frt; Bodó Károly 3 frt; br. Kemény György 2 frt; Farkas Mihály ifj. 2 frt; Farkas József 2 frt; Papp Sándor 2 frt; Márk Endre 2 frt; Viski Elek 2 frt; Lutsch József 2 frt; Márk Simon 2 frt; Ratiu Basil g. kath. esperes 2 frt; Finna Samu 2 frt; br. Konradsheim Oszkár 2 frt; nt. Bankó János görgegyi ref. esperes 2 frt; Hügel Leopold ifj. 2 frt; Barbu Pátriciusz 2 frt; Wermescher Emil gyógyszerész 2 frt; dr. Göllner Sámuel 2 frt; Sándor Lajos 2 frt; Kapuri Dániel 2 frt; Kovács Károly 2 frt; Boeszkai Géza 2 frt; László Miklós 2 frt; Vitályos Samu 2 frt; Izrael Schwarz 2 frt; Boka György 2 frt; Gálly Sándor 1 frt 50 kr; Farkas Kálmánné 1 frt 50 kr; Wagner Dániel, Vadasdi Márton, Csiki Károly, Árkosi Sándor, Rosnyai Lőrincz, Urmánczi Jenő, Kovács János, Farkas Kálmán, dr. Frits Károly, ifj., Konapka Ferencz, Molnár Károly, Sebes János, özv. Szász Istvánné, Balla Gyula, Kerekes Sámuel, Sceopul György, Keintzél Dániel, Nösner Ernő, Popp György pénzügyi titkár (Gy.-Fehérvár), Gölner Mihály, Hegyessy Öljön, Pall Mihály (Szamosfalva), Veress Károly, Leonhárd Ödön, Leonhárd Arnold, Adlershausen Károly, Wagner Ede százados 1—1 frt; összes felülfizetés 534 frt. — Elmulaszthatatlan és kedves kötelességemnek ismerem egyházközségem nevében forró köszönetet mondani a nyilvánosság terén is a fennírott kegyes felülfizetőknél, hogy felekezeti és nemzeti különbség nélkül áldozatkész szívvel ily szép eredményt segítettek elérni a szent ügy érdekében. — Fogadják mély köszönetemet általán mindazok, kik személyes megjelenésükkel nemes czélú tánczestélyünknek úgy anyagi, mint erkölcsi szép sikere elérésére befolytak. — Köszönetet mondok végül a rendező bizottság minden egyes tagjának önzetlen buzgóságáért, fáradhatatlan tevékenységéért.

A szerezet, a béke, az egyetértés legyenek velünk továbbra is s akkor Istennek áldása is rajtunk leend.

M.-Régen, 1885. febr. 25.

BALÁZS JÓZSEF,
ref. pap.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1885. márcz. 14.

— Nagy Péter nagyon sikerült könyomatu arczképe megjelenvén, az egyházi uton megrendelt példányoké az egy forint beküldésével megszerezni óhajtok részére megküldettek. Ajánljuk olvasóink figyelmébe, hogy az állandó igazgató-tanács irodájában (belkirály-utca status-ház) mind levél útján, mind személyesen a megrendelések elfogadtatnak.

— Az erdélyrészi magyar közművelődési egyesülethez szomorú adatok érkeznek be minden oldalról. Megyéken át nincs egyetlen egy óvoda, iskolák hiánya és kezdetleges volta mindenfelől, nemzeti-ségi izgatás a nem magyartanító által, eladósodott nép: ezek az adatok. A szervezkedő egyletnek milliókkal kell bírnia, hogy láthatót lendíthessen. Igazán szomorú!

— Egyházunk a felső házban. Az alsóház által elfogadott reform-törvényjavaslat e héten átküldetett a főrendiekhez, hol vita nélkül átadták azt a hármass bizottságnak, mely általánosságban elfogadta a javaslatot s jelenleg a részletek fölött tanácskozik. A javaslat elfogadása biztos, miután a kormány és a főrendiházi ellenzék közt compromissum jött létre melynek főbb pontjai állítólag a következők: A census ugyan nem szállítatik le, de azok, a kik e miatt kimaradnak, maguk közül ötven tagot választanak a felsőházba. A kinevezettek száma ötvenre redukáltatik; ezek közül harmincz most, husz pedig négy év alatt neveztetik ki. A mostani *czimzetes* püspökök életfogytig a felsőház tagjai maradnak: utódiak azonban már nem lesznek felsőházi tagok. A *protestans* egyházak képviselőinek számaránya megmarad; ellenben a zsidó képviselő elcsik.

— Gróf Angelo de Gubernatis olasz főúr és hazánk nagy barátja Kolozsvárt időzvé, csütörtökön meglátogatta a ref. collegiumot is. Jelen volt dr. Hegedűs István óráján a 8-ik osztályban. Épen Plautus „Trinummus“ czimű vigjátékának értelmezése folyt. Az óra végén egyik tanuló latinul bucsásván el a vendégtől, emez a következő szöveggel felelt: „In Budapestino Athenaeo Johannem Télfium, mi fallor, praeceptorem tuum docentem audivi; nunc mihi gratulor te docentem discipulum audivisse. Sicut in coelo nova sidera micantia fucum non faciunt sideribus prius fulgentibus non modo praeceptoris gloriam non obscurus sed auges et portendis. Vos autem juvenes humanissimi beatos dixerim, quibus in hoc aevi spatio vivere contigit; majoribus vestris totis viribus ad patriam erigendam contendere necesse fuit; nunc vires vestrae tantum ad patriam augendam atque illustrandam adhibendae; quare etiam atque etiam gratulor, et, ut Plautinis verbis utar, deum rogo ut vobis vita“ „Bona, fausta, felix, fortunataque evenat.“ — Tudós vendégünk iskoláink szervezéséről, a tanrendszerről nagyon kedvezően nyilatkozott, hasonlónak találta azokat a francia- és olaszországi felsőbb iskolák szervezetével. Különös meglepetésére szolgált, — a mit külföldön ritkán talált, — hogy itt a collegiumok könyvtárral, olvasószobával rendelkeznek.

— A nagyenyedi Bethlen-főtanoda theologiai dalkara, márczius 14-én, szombaton, felerészben a „Kápolnán“ állítandó emlék-oszlop, felerészben saját alapja javára, táncczal egybekötött hanversenyt rendezett. Tehát a „közérdek“-nek múlt számunkban említett felhívása nem maradt visszhang nélkül.

— A gör. keleti templomokban múlt hó utolsó napján gyász-istentisztelet tartatott Hóra, Closka és Crisán emlékeiért, kik ezelőtt 100 évvel mint lázadók kivégeztettek. A görög egyház fejei, Román Miron és Váncsa körlevélben tiltották meg a tüntetést, de a következő nap épen vasárnap levén, nem állhatták útját,

hogy ez nap ne tartassanak gyászbeszédék a „vértanukért, kik egyformák a naptár szentjeivel.“

— A polgárháboru felé, czim alatt röpirat jelent meg Cajus Graehus név alatt, mely hevesen támadja meg az arisztokráciát és az ecclesia militanst. Állítja az állam jogát a secularizációhoz. Mikor (az 1885-ik előirányzat szerint) — ugymond — Magyarországon az állam összesen csak 323,648 forintot fordíthat közművelődési célokra; mikor a közel 14 millió lakossággal bíró tulajdonképi Magyarország összesen csupán 5 millió és 948,668 forintot fordíthat a vallás- és közoktatásügyi tárca szükségleteire: vajjon nem-e kiáltó elletét, hogy egyetlen főpap, a primás, 1 millió forintot megütő, vagy tán meghaladó jövedelemmel bír? — A röpiratot a sajtó röviden ledorongolta.

— A vő hadmentessége. Dr. Kunharth József budapesti ügyvéd a sajtóhoz fordul s támogatását kéri ama kérvényére nézve, melyet a képviselőházhoz nyújtott be az 1868. XL. 17. §. 1. pontjának ama magyarázata ellen, mely szerint a „keresetképtelen apának, vagy özvegyanyának egyetlen veje“ csak azon esetben hadtes, ha a keresetképtelenség a vő megnősülése után állott elő. A magyarázat — láthatólag — a kijátszásnak akarja elejét venni, midőn t. i. a vő csak azért nősült, hogy hadmentességet nyerjen. — Igen, de szabad-e a törvény végrehajtóinak a törvény világos szavaiba egyebet magyarázni be, mint a mi irva áll? s szabad-e néhány gaz kópéért csak egyetlen, valóban keresetképtelen apóst, vagy anyóst is esetleg ártatlanul sujtani?! Ez a mi megjegyzésünk a hozzánk is beküldött felkérésre.

— Jön a tavasz! figyelmezteti a Gyertyánffy „Néptanítók lapja“ a tanítókat, s emlékezteti a... méhkasok idejekorán való beszerzésére. Egyszersmind felsorolja a legjobb kaptárok czimeit. Mi sem tartjuk hiábavalónak megemlíteni, hogy országrészünkben legjobb a Bodor László törvszéki bíró kaptára Kolozsvárt. Olcsó álló kaptár, 30 kerettel, trágyakeverékü burkolattal, három emeletes. Ára 1 frt 50 kr. — Keverék nélkül 1 frt 45 kr. Kapható a kolozsvári feyházi iparüzletben.

— A legczélszerűbb sokszorozó táblázat. Számítási és sajtóhibák nélkül. Összeállította Bernardi István, a m. kir. állami vasutak hivatalnok, czim alatt kaptunk egy táblázatot, mely k. b. másfél méter szélességben s negyed méter magasságban magában foglalja a 100 × 100-ig menő szorzatokat. B. Számtalanszor átvizsgálta és átvizsgáltatta alapot, melyet tabella, könyv, vagy forgatható készülék alakjában lehet, a fenforgó szükséghez képest azoknak, kik sokat számítanak, használni. Szerzőtől a „Losoncz és Vidéke“ kiadóhivatala útján 35 krnak levélbélyegben vagy készpénzben való beküldése után bérmentesen kaphatni meg.

Szerkesztő postája.

D. L. M—ly. Akaratához képest; habár óhajtottuk volna közölni. — Sz. K. Kérjük czikke folytatását. — Udvarhely. „A köszönet és elismerés“ csak jövő számunkban jöhet. — Fehéregyháza. s. e. Szintén. — Kálmán T. Elküldtük.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI SZÁLLÁS:

b.-farkas-utca 16. szám, hova a lap szellemi ügyeit illető küldemények a szerkesztő nevére címzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt, félévre 3 frt, évnegyedre 1 frt 50 kr.

HIRDETÉSI DIJ:

Egy négyszög centiméternyi tér egyszeri hirdetésnél 3 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

KIADÓHIVATAL:

„Magyar Polgár“ nyomdája, b.-közép-utca 1. sz., hova az előfizetések és hirdetési díjak küldendők.

FELELŐS SZERKESZTŐ: SÁNDOR JÓZSEF. — KIADÓ: AJTAI K. ALBERT.

Tartalom: A „vadházasság“ kérdéséhez. (Révay Páltól.) — Egy kis belmissió. (Berde Sándortól.) — Felnőttek oktatása. (Puskás Lajos.) — Tárca: Örtüzek. (Szalay Károlytól.) — Szász Domokos M.-Vásárhelyt. — Az udvarhelyi egyházmegyéből. — Köszönet és elismerés. — Az áll. igazgató-tanács üléséből. — Külfélék.

A „vad-házasság“ kérdéséhez.

II.

Azt kérdezem én már most: országos bajjal szemben, országos törvény ohajtása sopánkodás-e? és ha az, minek nevezzem én az országos bajt helyhatósági szabályrendeletekkel és alispáni intézkedésekkel gyógyító orvosok nézetét és ténykedését?

Miután a kérdéses ügy kényes természete, államra és egyházra egyaránt fontos volta követeli, hogy nyitlak legyünk; kötelességem a kérdés lényegeig, a bajok forrásáig hatolni, s úgy mondanom itéletet ama szavakra: „a ki a vadházasság tényét kimondani nem meri, az ne legyen pap.“

A történelem azt tanítja, tényekkel igazolja, hogy a vadházasságok nem a nép alsóbb rétegéből, a kunyhók-ból felfelé; de a felsőbb régiókból: a palotákból lefelé terjednek; a Keresztelő Jánosok és Morus Tamások feje nem a kunyhókban, de a palotákban kötött vadházasságok miatt hullt a porba; a „balkézre“ kötött házasságok, a hercegi palotákból indultak világgá; és VII-ik Gergely — Péter apostol utóda — a „celibatus“-sal nem a szent Péter templomának küszöbétől indult-e szét a keresztény világba, hogy midőn elérkezik a baranyai kunyhók küszöbéig és látja ott az ő áldása nélkül létrejött házasságokat: vadházasságok keresztelje? Pedig Péter apostolnak is volt anyósa, a kit látott Jézus a Péter házában, hideglelésben feküdni, az ágyban. (Máté 8. 14.)

Ha Péter apostolnak lehetett neje, utódainak, — minden tisztelet a kivételeknek — miért nem lehet törvényes házasságban élni.

Az igazságnak egy mértéke van csupán! Ezzel keli mérni, fel és le egyaránt. A ki nem ezzel mér: hamis mértéket használ és a ki ezt meri tenni: az ne legyen prot. pap!

Bizonyára nem fogja kétségbe vonni senki: hogy vad-házasság nemcsak Baranya- és Udvarhely-, de a többi megyékben is nemcsak a nép alsóbb rétegében: a kunyhókban, de a felsőbb rétegekben: a palotákban is létezik. És ha igen: tessék most ennek a szegnek egy helyhatósági szabály-, illetőleg alispáni rendelettel, ha az — kollega szerint — még oly „valóban nevezetes és hatalmas“ is, tessék ugy a fejére ütni, hogy a vad házasságok a kunyhókban és palotákban egyaránt érezzék!

Nem lehet ugy-e? mert országos, általános, bajt, országos törvény — a király felséges személyétől le az utolsó polgárig, minden embert egyformán kötelező — törvény helyett, municipálisszabály-rendeletekkel és alispáni intézkedésekkel orvosolni, gyökeresen kiirtani nem lehet; és ha mégis vannak, kik az országos baj orvoslását helyhatósági szabályok által vélik eszközöltetni és tényleg orvosolják is: vélekedésük és ténykedésük egyaránt kétséges.

Nem volnék igazságos, ha ilyen állításban bizonyítani is nem tudnék.

Álljon itt tehát bizonyítékképpen a czikk által is ismertetett baranyai rendelet.

„Az illető lelkész van hivatva — ugymond Baranyamegye alispánja a szolgabirákhöz intézett rendeletében — a vadházasság tényét kimondani, azért ennek kipuhatólása, vagy ez iránti vizsgálatok teljesítése nem tartozik a tkts. szolgabíró ur tendői közé, eljárása csak az illető egyházi hatóság megkeresése után kezdődik: az a községi jegyző pedig, ki ily szövetkezések létesítésére ... bármi módon segédkezet nyújt, hivatalától azonnal felfüggesztendő, s a továbbiak eszközlése végett, hozzám bejelentendő.“

Ez a rendelet előir a papoknak egy kis modern inquisitiót; míg a pap, a vadházasság tényének kimondásig ér: szükség egy kis puhatólódzás, vizsgálatok eszközlé-

se és az így kipuhított, kivizsgált vadházasságot jelen-
ti be aztán a szolgabírói hivatalnak.

Hol mozog ez a rendelet? Megmondja ő maga:
a nép között, kinek községi jegyzője van, s ez a jegy-
ző bizonyosan a vadházaselek bünszövétsége, azok vi-
szonyainak, szövetkezéseinek értelmi szerzője; kit azon-
nal fel kell függeszteni hivatalában stb.

Aztán még világosabban igazolja ezen rendeletek-
nek csak a nép között elterjedett vadházasságok ellen
irányult voltát az, hogy a szétválasztásnál *eltolonczolás-
ról* beszél, a büntetés mértékénél, az 1879-ik évi XL. t.-
cz. 70. §-ban megszabottat rendeli alkalmazni és a cse-
léd-viszonyokra vonatkozó 1876 ik évi XII-ik t.-cz. 1, 14,
30 és 52. §§-ok és ez utóbbinak c és g pontjainak
szem előtt tartását rendeli.

RÉVAY PÁL.

Egy kis belmissió.

(Vége.)

Lehetne ezen talán az által segíteni, hogy — mit
bizonyára minden lelkiismeretes pap meg teszen — az
oktatáshoz magyarázatot csatolunk, melyben a magasabb
fogalmakat kifejtjük s egyszerűbb szavakkal a gyermek
lelkéhez, felfogásához közelebb hozzuk és netalán előfor-
duló ismeretlen tárgyakat, eseményeket megismertetjük,
részletezzük stb. Hogy sok fogékony lélek ezáltal gazda-
gon megtermékenyül, az bizonyos; de a megtanulásnál
azért a magyarázat legtöbbször egészen háttérbe szorul;
nem foglalkoznak a hallottak felelevenítésével, annyira,
hogy a felmondáskor azokra sokan nem is emlékeznek,
vagy a más részének csak mint egy álomban hallott
dolog úgy jut eszébe. Az így kombinált oktatás sem bizo-
tosít állandó sikert.

Nem oskolázott növendékeknél a kátétanítás mint
nem czélszerű, nincsen is szokásban. Az ilyeneknek az
előkészítés alatt elméjébe igyekszünk nyomni egy pár
főbb vallásos és erkölcsi fogalmat, néhány szükséges rö-
vid fohászt, s valamit a szenttérténet vázából. Az igaz,
hogy a szokásos rövid idő és oktatás mellett többet nem
is lehet, sőt igen sok esetben ezt is nagy utána járás-
sal, mert a nép gyermekeinek nagy része szokatlan az
elméleti munkában, figyelni nem tud, annál kevésbbé
jegyz meg az előtte — bár érthető szavakban — elmon-
dottakat. Ezeknél, hogy sikeresebb legyen a konfirmáció,
eléggé nem ajánlható a már említett vasárnapi vallásos
oktatás. A legtöbb iskolázatlan ember azért hajlandó a
vallás iránti közönyösségre, hogy a keresztyén vallásból
nehány, összefüggetlen fogalomnál, történeti eseménynél,
imádságnál egyebet nem ismervén, ezek hidegen hagyják
lelkét. Én úgy gondolom, hogy az ilyeneknél is úgy az
Idvezítő gazdag, tanulságos, vonzó élettörténetének, mint az
általa hirdetett magasztos vallásnak lehetőleg teljes, ösz-
szefüggő képét kellene, nem ugyan hat-hét, hanem a fog-
ékony gyermekkor hosszú évei alatt lassankint lelkükbe
vésní; mert a mit ekkor és így elsajátítanak: az Idvezítő
felséges alakja, égi tanításai, kitörülhetlenül megmarad,
s az élet minden körülményei között előltük fog állani
vonzóan, hogy azt kövessék, hogy a kísértések és a té-
velygések óráiban igaz utra, az élet útjára vezérelje.

S épen ez az, a mit én a konfirmándusokra nézve
— úgy a tanultakra, mint az iskolázatlanokra nézve —

legsikeresebbnek vélek. Adjuk elé nekik felfogásukhoz
mért, könnyen érthető nyelven, vonzóan Jézus élete tör-
ténétét és az ő tanításainak összefüggő, minden keresz-
tyén embernek egyiránt szükséges tartalmát; nem feled-
keztél meg természetesen az ó-szövetségi kijelentés főbb
vonalairól, valamint a környezetünkben levő vallásfeleke-
zetek ismertetéséről, ezek egymás között való főbb kü-
lönbségekről sem.

Az így elbeszélteket kérdezzük fel többször, hol
egyiktől, hol a másiktól, megtevén a szükséges igazítást,
ha valamelyik nem jól fogta fel a dolgot, s azon figyel-
meztetéssel bocsássuk el őket, hogy a mit hallottak és
tanultak, azt a jövő alkalommal mulhatatlanul felkérjük,
azért gondoljanak arra, hogy el ne felejték. A kérdés
aztán valósággal meg is legyen.

Az előadásoknak természetesen rendszeres egészet
kell képezniök — mit egy paptól meg is követelhetünk.
Felkérdezőskor a tanultabbaktól többet, az iskolázatlan-
tól kevesebbet várunk, de úgy, hogy az előadás főbb vo-
nalait mindkettő felfogja és megértse. Lehet, hogy így fo-
lyékony, kerekded feleleteket nem fogunk kapni, de hogy nö-
vendékeinknél a lényeg sokkal jobban megragad és meg-
marad, az bizonyos.

Vezérfonalul aztán használhatná a kátét a pap, ha
nem venne fáradságot magának a keresztyén hit főbb
vonásait az akadémián hallgatott hittan utmutatása sze-
rint — természetesen alkalmas, népszerű modorban —
előadni. Részemről ez utóbbit választanám, sőt már a
mult évben tartott konfirmációk alkalmával községeim-
ben több ideig pap nem lévén, több helyt kellett részint
husvétban, részint pünkösztben konfirmálnom, gyakorlatba
is vettem.

Ez az én szerény nézetem a konfirmációra való
előkészítés módjára nézve, mely által úgy vélem, hogy a
vallásos erkölcsi életet jobban és állandóbban be lehet
serdülő növendékeink szívébe oltani. Ha t. lelkesztársaim
valami jót és sikerre vezetőt találnak benne: azon örven-
deni fogok; ha jobbat ajánlanak: örömet elfogadom. A
nagy apostol, Pál, mondja, hogy mindeneget megpróbál-
junk, s a mi jó, azt tartsuk meg.

*

Az előadott mód szerint berendezett vallásos okta-
tások alatt — kivéve a tisztán konfirmációra való elő-
készítést, mert ez csak vallásos dolgokkal foglalkozhatik
— kell érvényesíteni befolyásunkat a serdülő nemzedék-
nél a hazafias érzélem ébrentartása érdekében is. Mert
én, leendő belmissiónk elé feladatul *avallás-erkölcsi, nem-
zeti megújulásra* való ernyedetlen munkálkodást szeret-
ném tűzni. Tegye azt az egyház — mi nálunk legvaló-
színűbb, — vagy egy ettől külön álló szervezet: én mindig
híve fogok lenni az ezen irányban kezdett mozgalmak-
nak, nemcsak híve, hanem munkása is. Forgott egykor
az én elmémben is, mikor a baseli missió-intézettel sze-
mélyesen megismerkedtem, hogy messze, keletre induljak:
tenni valamit a vallás-szent ügyéért és terjedéséért, de egy
hang visszatartott: itthon is szükség van reád. De hogy
nemcsak reám, hanem minden kis munkaerőre szüksége
van e honnak és egyházunknak: azt eléggé fülembé ki-
áltják már is megszerzett szomorú tapasztalataim itthon.

De nem elcsüggedésnek okaért mondom ezeket, ha-
nem azért, hogy annál nagyobb buzgalommal fogjunk a
terhes bajokat megorvosolni. Elején, az igaz, csak szóval,
szellemi eszközökkel, de majd, ha valami uton képesek
leszünk oly belmissiót is teremteni, mely nagy czeljait
anyagi eszközökkel is elő tudja segíteni: annak csak ör-
vendeni fogok. Nem hiszem, hogy a fának ne legyen gyü-

mölcse. A változó idők némely áramlatának fagyos szele leforrázhatja koronkint az anyaszentegyház nemes fájának reményteljes hajtásait; de e miatt kétségbeesni nem kell, mert a fában élő krisztusi élet és szellem azért minden időben meg fogja termeni a maga szükséges és áldásos gyümölcseit. Ez az én hitem, mely erőt ad, ez az én reményem, mely meg nem csal!

Kaczkó, 1885. január hó.

BERDE SÁNDOR,
ref. kör. lelkész.

Felnöttek oktatása.

Mind egyházi, mind politikai lapokban sok jó eszme hangzott el az iránt, hogy a köznép felnőtt ifjúságára, fiakra és leányokra nézve, kik már a mindennapi és ismétlődő iskola kötelezettsége alól felmentődtek, jó lenne azutánra is, különösen a téli hosszasan estekre valami utat-módot találni, hogy oktatásban részesüljenek tovább is, a midőn sok jót, hasznosat tanulhatnának, a minek később az életben nagy hasznát vennék s ez uton sok ártalmas és rossz szokástól lehetne megmenteni az ifjúságot.

Ezen nemes eszme megtestesítésére tétetett indítvány egy iskolaszéki gyűlés alkalmával, arról, vajjon nem lenne-e hajlandó az ifjúság és szülék arra, hogy egy héten legalább kétszer megjelenének az iskolahelyiségben, hogy ott felolvasásokat, valláserkölcsei megbeszéléseket hallgatnának, úgy vallásos egyházi énekeket és világi dalokat tanulnának. Az eszme közhírré tétetett a templomban, miután az iskolaszék által a nemes indítvány elfogadtatott s az lett az eredménye, hogy az ifjúság a felhívást magáévá tette, megértette s tömegesen jelentkeztek, hogy készek egy héten kétszer a téli hosszasan estéken s máskor is feljárni tanulni.

Igy jött létre a nyéni ev. ref. egyházban a felnőtt ifjak oktatása múlt év november 1-sőtől és foly a jelen ideig. A tanítást elfogadta a két községi tanító Mátyás Lajos, Lőrincz Lajos és alatt irt.

A tanulás foly a legjobb kedvvel és jóakarattal s még a szülök is feljönnek gyermekeikkel néha-néha. Az erkölcsi elbeszélésekhez nagy kedvük van s odahaza szülőiknek, ismerőseiknek örömmel beszélnek el. A népdalokat is erősen kedvelik s szorgalommal tanulják; az eddigi trágár énekek, a mi a nép közt folyt, kimarad.

Minden kezdet egy kis nehézséggel jár, a mig egy néhány értelmesebb megnyerődik a nép közül. Erre pedig hivatottak a lelkészek és tanítók; lelkesíteni, társalogni mentől többet a néppel, nagy béketűrőssel és lan-kadatlan kitartással, a siker megiesz.

A vallásos hit előmozdítására az ilyen összejövetelek végtelen hasznosak — az egyházi és népdalok tanítása nagy előny: a szívnek az ekéje a szép ének, a mi e népet előkészíti a nemes eszmék befogadására s megóvja az eloláhosodástól és babonától.

Bár a nemes eszme mentől több községben létrejönne! Eljő, csak munkaszeretet legyen ott, a hol kell, akkor a nép nem vesz el tudomány nélkül.

Nyéni, 1885. márcz. 12.

PUSKÁS LAJOS,
ref. lelkész.

TÁRCSA.

ŐRTÜZEK.

XII.

Közelebb lépve tárgyunkhoz, napjainkban erősen élére állították azon kérdést, hogy: vajjon lehet-e még hinnünk egy olyan Istent, mint a minőt a biblia tanít nekünk s hogy várhatunk-e még valamit, midőn a physical processus, melyet életnek neveznek, bevégeződik; más szókkal: egyéb-e életünk, mint egy lépés a bölcső és koporsó között; vagy talán a halál után még egy más élet is következik? Ha az előbbi az eset, úgy az ember valóban egyike a legszerencsétlenebb lényeknek; A természet legtökéletesebb productuma, felruházva általa öntudattal, az igazság után való olthatatlan szomjjal, értelemmel, melynek segélyével a természet legelrejtettebb titkait is kikémlélheti, napot, holdat, csillagokat mérlegébe helyezhet, egymással való csodás összefüggéseket, multjok s jövőjüket kimutathatja; oly értelemmel, mely őt képessé teszi a legcomplicáltabb számítások, következtetések megtételére s fegyverzett szemével átröpülve a végtelen tért, a legtávolabb és legnagyobb égitesteken kezdve, a föld legkisebb férgéig kifürkészheti a mindenség titkait. De különösen adott neki egy szívet, melynek gyöngéden érző hurjai minden észrevétel által megrezegtetnek, a szeretet által épügy, mint a gyűlölet által. Természet! Önmagadat multad felül, midőn az embert létrehozta kutató értelmével, érző szívével; de ha életét csak a bölcső s koporsó közötti rövid lépésre határozta, úgy e legmagasabb teremtményeddel egy hasonlithatlan visszaélést követett el. Ha az embert, ki életében szenvedett annyit, a mennyit egy ember csak szenvedni képes, megsemmisited a nélkül, hogy bármi elégtételt szolgáltatnál neki: úgy jobban tetted volna, ha neki másféle értelmet s különösen más szívet adtál volna! Vagy talán úgy hozta volna létre a természet az embert, hogy nem tudta mit csinál? Talán az ő öntudat nélküli erőiből állott volna elő az öntudatos lény? Lehető-e, hogy a ki oly tökéletesen alkotá szemeinket, ő maga ne lásson; a ki füleinket oly művészien berendezé, meg ne hallja teremtményeinek panaszait? A ki oly csodálatosan formálta idegeinket a gondolatok létrehozására, ő maga ne gondolkozzék.

Nehéz és komoly kérdések ezek, a melyekre való feleletadástól függ jórésben korunk társadalmi s egyházi zavarainak megszűnése s annyi milliók lelki nyugalma. Mai napság oly gyakran halljuk emlegetni a modernizmust, a realismust, mint a létező visszás állapotok első szülő okát, keserves panaszokat hallánk a kor romlottsága, felületessége, eszmenélkülisége felett, melyek ellen oly sok panaceát hallunk ajánlatni, mint biztos el-lenszert, de a melyek a gyakorlati életre alkalmaztatva, leggyakrabban olyan hatást eredményeznek, mint azok a hajnövesztő szerek, melyektől a még meglevő egészséges

haj is biztosan kihull. Épen e sokféle javítást célzó javaslatok győztek meg engemet régóta afelől, miszerint a legmunkaszeretőbb, ügybuzgóbb emberek nagy része sinez teljesen tisztában azzal, hogy mi az korunk vallásos világnézetében — ha ugyanilyen csakugyan létezhetik — a minek okvetlenül le kell számolnia a modern u. n. természettudományi műveltséggel; azzal a világnézettel, a mely nem ismerhet el ugyanazon egy emberben külön érző és ismerő lényt, mely a tudat és érzelem összhangja után vágyakozik; mely biztos ismeretek alapján akarja megteremteni lelkének nyugalma s nem elvont, az értelem által fel nem fogható, az u. n. hitbeli nézetek által, a melyekről előre el kell fogadnia, hogy az értelemmel fel nem foghatók. Számosan vannak, kik szinte előszeretettel nevezgetik a tudományokat, a modern világnézetet a vallás ellenségének. Sokan egész köteteket összeírnak annak bebizonyítása végett, hogy a vallás sohasem ellenkezett azzal, a mit az értelem, a tapasztalat helyesnek, igaznak ismert el s jelentett ki; ismét mások egész az izzadásig munkálkodnak a két ügy vélt ellenség kibékítésén, míg mellettük egy tekintélyes rész ma is görbe szemmel néz minden olyan törekvést, mely mint mondják, lealacsonyítani akarja a vallást az által, hogy holmi kézzelfogható igazságok után törekvő tudományocskákkal való megalkuvást céloz. Pedig hát ez egymással farkasszemmet néző irányzatok ma is elég makacsok s elszántak még, s hogy jogaikból, igazságukból legkevesebbet sem hajlandók engedni: ebben nagy része van hiúságoknak is. Az emberek igen gyakran csak szájukkal vallják, hogy szeretnek tanulni s a legkisebb ellentmondás — az igazi tanulás e valódi köszörüköve — kihozza őket sodrúkból, kivált ha ez ellentmondás arra figyelmezteti őket, hogy mily kevés az, a mit tudnak s mily sokat kell még tanulniok. Hogy a vallással azonosított theologia oly sok századon keresztül mennyire lenézte tudománytársait: felesleges említeni is; de hogy nem volt egészen olyan konok ellensége ma legveszedelmesebbnek nevezett ellenének a természettudományoknak, mint a minőnek sokan gondolják: az is kétségtelen. Az egyház maga nem is volt ellensége soha a természettudományoknak s ha bizonyos természettudományi nézetek ellen a theologusok kifogást tettek, ez ellenvetést inkább is a szentírásra való hivatkozás nevében tették s nem a vallás nevében; s azon, már az ó korban élt felvilágosult emberek nézetét, hogy nem a föld körül forog a nap, hanem megfordítva — mely nézettel a samosbeli Aristarchus s a babyloni Seleucus a lengyel Kopernikus dicsőségét voltak elnyerendők: nem az egyház üté agyon, hanem első sorban a görög bölcsészet, az égnek Aristoteles s Ptolemaeus által kifundált theoriája, mely utóbbi nemcsak Luther tartott igaznak, hanem a nagyhirű Tycho de Brahe sem tudott vele teljesen szakítani. S általában a mint számos nagynevű természettudósok számosan csatlakoztak már a multban is az egyház hitéhez: épen úgy számos theologus is halhatatlan érdemeket szerzett magának a természettu-

dományok terén s előbb vitte e tudományt. Samuel Dörffel plaueni ref. lelkész még Newton előtt megkísérlé a kométák pályáját kiszámítani s a jezsuiták a tudományoknak csaknem minden ágában kiténtek.

SZALAY KÁROLY,
papjelölt.

Szász Domokos Marosvásárhelyt.

A „Kolozsvári Közlöny“ márcz. 18-ki számából vetjük e tudósítást:

A marosvásárhelyi református egyházközségnek két ünnepies és kiválóan érdekes napja volt. Szász Domokos h. püspök személyesen jött el, hogy az egyházközség pályázat alatt álló papi állomására a tiz folyamodó közül az arra hivatott bizottságban elnökölvén, a kijelölést (candidatio), továbbá a képviseleti gyűlésen a főgondnoki állásra a hármas kijelölést keresztülvigye.

Bár a kitünő vendég előre kifejtte, hogy a jelen körülmények között minden feltünőbb fogadtatást mellőzni óhajt, mégis tegnap az indóházhoz a consistorium csaknem teljes és a képviselet is jelentékeny számmal, ugyszintén a városi tanács is, élén Györfi polgármesterrel megjelent, — az érkezőt a polgármester meleg szavakban üdvözlé, mire a megtisztelt láthatólag meghatottan, ékes szavakkal köszöné meg a kitüntető fogadtatást, melyet nem anyira magának, mint az általa, bár ideiglenesen is elfoglalt állásának tulajdonita. A mintegy harmincz kosiból álló menet szállására kísérte Mentovich Elekhez a főpapot, hol Vas Tamás lelkész üdvözlé a tisztelt vendéget az egyház nevében, a mire a h. püspök érzelmesen válaszolt, főlemlítve, hogy mennyi édes, gyermekkori emlék és kegyelet fűzi őt e városhoz, melynek földében atyjának drága hamvai is nyugosznak. Ebéden báró Kemény Domokosnál volt néhány kiválóbb egyházi férfival együtt.

Délután megtörtént a papi pályázatra a kijelölés, a tiz ismert folyamodó közül 7 jelöltetett ki és pedig Szócs Sándor dévai, Tavaszi József vajai, Szentkirályi Sándor m.-madarasi, Gönczi János koronkai, Molnár Albert sámsondi lelkészek, Ugrai Gyula helyi segédlelkész és Bodor Géza püspöki titkár.

Este barátságos lakomára gyűlt össze az egyházi képviselet jelentékeny része a városi polgármesterrel (ki róm. kath. vallású) és a főkapitánynyal, jelen volt báró Kemény Domokos collegiumi derék főgondnok is. Azt mondanunk is szinte felesleges, hogy a népszerű vendég minden oldalról meleg óvatiókban részesült és hogy az estélyen számos jeles és szellemes felköszöntő mondatott, legtöbb a püspökre és a kiválóbb jelenvoltakra; az estélyről azonban a tisztelt vendég korán távozott, tekintettel arra, hogy a mai napra számos fölkérésre megígérte, hogy a nagy templomban ő fogja végezni az istenítiszteletet, a mi csakhamar kedves hírként befutván a város nagy részét, mára óriás és kiváló közönség tölté be a hatalmas imaházat minden felekezeti hívek részéről.

A kitünő egyházi szónok Pál apostol korintusbeliekhez intézett egyik leveléből vette az igéket. Gyönyörű ima után az érintett igékről emelkedett szellemű, mély vallásos érzelemtől és benső ihletettségtől áthatott remek szónoklatot tartott, melybe a mester tapintatosságával és ügyességével szötte belé egyfelől a mai márcz. 15-iki nagy nemzetiünnepjelentőségét, másfelől az egyházközségben nem régfelfolyt kedvetlen körülményeket és kérte Istentől a hi-

vek gyülekezetére a minden áldást magában foglaló kegyelemnek és békességnek lelkét. A kitünő főpásztor valóban áldást és emelkedett szellemet árasztott a jelen volt hívek sok százaira, kik mindanyian egy feledhetlen nap emlékével gazdagabban és hitben erősödve távoztak el az Urnak házából.

Istententisztelet után az egyházi képviselőlet egybeülvén, a h. püspök bizottság által hivatott meg az elnökségre, melyet szép szavakkal elfoglalván, a főgondnoki állására titkos szavazás útján Vályi Károly, Bihari Sándor és Nagy Sámuel jelöltettek ki, azután pedig bejelentették a tegnapi papi kijelölés. A gyűlés után Szász Domokos néhány látogatást tett s azután Vas Tamásnál volt szűkebbkörű ebéd, mely után ismét a polgármester, főkapitány és számos consistor által kísértetett ki az indóházhoz, hol meleg bucsuszavak váltattak s azzal az egyház két szép ünnepnapja véget ért; mi pedig azon benyomást merítettük a leirt mozzanatokból, hogy fölötte kívánatosnak és magasabb egyházi érdekek állónak találnók, miszerint egyházunk mindenkor kitünő főpásztorai bár elég bokros teendőiket vajha aként osztanák be, hogy a gondoljaikra bizott egyházkerületnek legalább kiválóbb községek minél gyakrabban felkeresnék és ott a vallásos érzelem erősítésére a mostanihoz hasonló módon hatnának kiváló tehetségükkel.

Marosi.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

1885. márcz. 10-én.

Mély és őszinte gyászról tanuskodó temetési ünnepélye volt a *héjasfalvi* reformált egyházközségnek a folyó hó 7-én, a mikor legnagyobb jöltevéjét, a *szó szoros értelmében vett patronáját*, tekintetes özv. *Cseh Józsefnét*, szül. *Szőcs Juliánna* urasszonyt kísérte ki a temetőbe.

A 83 évet élt, boldogult urnő, a 48-iki forradalom alatt elveszítvén szeretett férjét: tisztos özvegyiségben töltött életét egészen az Urnak szentelte s legtöbb gyönyörűsége volt, ha egyházáért s embertársaiért valami jót tehetett. S tett is sokat, vagyoni helyzetéhez képest igen sokat! A romokban fekvő templomot diszes templommá változtatta, kizárólag saját költségén. Annak csaknem összes felszerelése az ő nemes szívről tesznek tanubizonyságot; arról a nemes szívről, a mely nemcsak *felesleges* vagyonát fordította e célra, hanem utolsó fillérért is kész volt letenni a vallás oltárára. Legfőbb olvasmánya a biblia volt, melyből ő szenvedései között, mindig tudott magának vigasztalást, megnyugvást meríteni. A szegényeknek és betegeknek állandó vigasztalója, gyámolítója volt, kiket sohasem bocsátott el magától segély nélkül. Ugyannyira, hogy alig van a községben valaki — és pedig vallás és nemzetiségi különbség nélkül — ki az ő tényleges segélyében nem részesült volna.

Maga az egyházközség pedig, minden szükségleteiben egyenesen a boldogultra — kit igen jellemzően, a nép „*nagyasszony*”-nak nevezett — számított, s mint a gyermek édesanyjával szemben jogot formált az ő kifoghatatlan szeretetéhez.

Ily körülmények között nem szokásos hizelgést, hanem a viszonyok ismeretén alapuló teljes igazságot tartalmaznak a gyászjelentésnek eme szavai: „*a megboldogult hosszú életén át az önfeláldozó tevékenységnek, a vallásos buzgóságnak, a felebaráti szeretetnek annyi szép és ne-*

mes példáját mutatta, hogy halálával nemcsak közvetlen szeretteinek szívét borította gyászba, hanem a szegény és elhagyottaknak nagy száma fogja benne a soha ki nem fáradó jöltevéjét siratni.“

De legnagyobb vesztesége mégis csak az egyházközségnek van a soha ki nem fáradó *jöltevében!* A veszteség egész nagyságának átérzéséről tanuskodott a mély meghatottság s a temetési ünnepélyen való szokatlanul tömeges részvét, a milyen e községben, a most élő nemzedék életében elő nem fordult. Nemcsak helybeliek, de a vidékről is olyan számosan voltak jelen, hogy a diszes és tágas templom ez alkalommal szűknek bizonyult a gyászoló közönség befogadására.

A templomban gyászbeszédet Kovács Mózes szederjesi lelkész ur tartott; a sirnál a helybeli lelkész mondott oratiót. Ennek végeztével lefektették a 83 évet élt, de életét nem *nyomtalanul* eltöltött, az utóbbi években sokat szenvedett *keresztény nő* nyugalma helyére, hogy ott kinyugodja az élet fáradalmait. Nyugodjál is csendesen idvezült öreg nő! Emléked soká fog élni kesergő gyermekeid, számos unokáid, dédunokáid, az általad szeretett egyházközség és a megszámlálhatatlan jótéteményeidet élvezett szegények és szűkölködők szívében!!

s. e.

KÖSZÖNET ÉS ELŐSMERÉS

a sz.-udvarhelyi ev. ref. collegium előjárósága által 410—1884. szám alatt kibocsátott *főlhívásra* befolyt adományokért.

A kibocsátott aláírási ivenek eszközölt gyűjtések eredményének közlését ezennel megkezdjük:

1. Az adakozók sorát dr. Felméri Lajos egyetemi tanár nyitotta meg 5 frttal.

2. Bod Károly igazgató tanár ivén: Solymossi János 2 frt, Solymossi István esperes 1 frt, Kelemen János 1 frt, br. Orbán Balázs 10 frt, Kovács Gábor mérnök 1 frt, Zathureczky Károly alezredes 5 frt, Gyertyánfy Gábor 1 frt.

3. Nagy Gábor ivén: Gróf Haller József 5 frt, Nagy Elek 20 kr, Molnár 10 kr, Mántó György 20 kr, Veres István 20 kr, Péter Ferencz 20 kr, Kovács Imre 20 kr, Horvát Miklós 10 kr, Felméri Mózes 1 frt, Varga Domokos 50 kr, ifj. Vitályos Albert 20 kr, Kis Mózes 20 kr, Lengyel Árpád 50 kr, özv. Duka Jánosné 30 kr, Horvát Károly 20 kr, Ráduly Mihály 20 kr, Keresztes János 50 kr, Nagy Miklós 20 kr, özv. Horvát Dánielné 10 kr.

4. Szabó Dénes ref. pap 40 kr.

5. Márk Imre ivén: Zsigmond Sándor 20 kr, Mátyás Albert 30 kr, Száva János 20 kr, özv. Pap Ferenczné 10 kr, Rápolti Ferencz 20 kr, Deák Lajos 10 kr, Kovács József 10 kr, Csutak Domokos 10 kr, Zsigmond Tamás 10 kr, ifj. Deák Károlyné 20 kr, Bogdán Ferencz 10 kr, id. Vencz István 10 kr, Deák Sámuel 20 kr, Izay Anna 10 kr, Finta János 10 kr, Csutak József 10 kr, Butyka Józsefné 20 kr, Csorja Ferencz 10 kr, Gazda Gyula 20 kr, Csia Károly 30 kr, Márk Mihály 30 kr, Márk Imre 10 kr.

6. Zágoni Mózes ivén: Zágoni Dávid 10 kr, Csiszér Miklós 5 kr, Sándor József 4 kr, Major Ferencz 4 kr, Orbán József 5 kr, Jó Ferencz 5 kr, Kovács Antal 10 kr, Farkas György 6 kr, Bálint Ferencz 6 kr, Nagy András 5 kr, Nagy György 10 kr, Nagy Mózes 5 kr,

Molnár Márton 6 kr, Bedő József 5 kr, Nyisztor Sándor 5 kr, Kovács János 10 kr, Jó János 5 kr, Orbán Mihály 5 kr. Bálint Ferencz 5 kr, Sándor Mózes 10 kr, Kovács József 20 kr, N. N. 10 kr, id. Ábrán Ferencz 5 kr, özv. Pap Istvánné 5 kr.

7. Kis Sándor ivén: Kis Sándor tanító 50 kr, Zoltáni Elek 1 frt, Salamon Ferencz 20 kr, Gyárfás Gábor 20 kr.

8. Karácson Béla ivén: Nemes Samu 50 kr, Nemes József 40 kr, Szász János 25 kr.

9. Almesán János ivén: Almesán János gör. kel. pap 1 frt, Görög Sándor 50 kr.

10. Simonfi Ákos ivén: Simonfi Samu 1 frt, Kassai Samu 2 frt, Benedek Sándor 40 kr, Molnár Albert 20 kr, Gyertyánosi Károly 50 kr, Kovács János 60 kr, Maksai József 50 kr.

11. Szabó Ákos ivén: Szabó Gábor 30 kr, Szalonka György 10 kr, Ugron Lajos 40 kr, Ugron János 5 frt, Ugron Gáspár 1 frt, Máthé Pál 1 frt, Solymosi Károly 50 kr.

12. Nagy Vilmos ivén: Csulak Dániel 10 kr, Kósa Dániel 3 kr, Incze András 10 kr, id. Incze Károly 10 kr, ifj. Német József 5 kr, Bartha László 5 kr, Kálnoki Ferencz 10 kr, Incze János 5 kr, Dávid Ferencz 5 kr, Dávid Sámuel 4 kr, Német András 10 kr, Incze Károly 10 kr, Szép Gergely 5 kr, Dévai Antal 18 kr, Bartha Gábor 40 kr, Gál János 40 kr, Nagy Lajos 10 kr, Incze Alajos 5 kr, Csulak Lajos 5 kr, id. Incze Lajos 20 kr, Józsa György 4 kr, Szép György 4 kr, Nagy Ferencz 5 kr, Schwarcz Farkas 10 kr, Incze Dániel (középső) 20 kr, Józsa Gergely 20 kr, ifj. Incze Károly 8 kr, Német György 5 kr, Dávid Mózes 5 kr, Bartha Péter 6 kr, Nagy János 20 kr, Nagy Vilmos 13 kr.

13. Csiki Kálmán ivén Csiki József 1 frt, Simon Endre 20 kr, Veres Ferencz 20 kr, N. N. 20 kr.

(Folyt. köv.)

AZ ÁLL. IGAZGATÓTANÁCS ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvártt, 1885. márcz. 8.

Elnökölt Br. Bánffy Albert egyházkerületi főgondnok ur ő mlga. Jelen voltak Benkő János, Gyarmathy Miklós, Dr. Jenei Viktor, Dr. Kolozsvári Sándor, Dr. Kovács Ödön, Dr. Szász Béla, Székely János igazgató-tanácsosok, Parádi Kálmán tanügyi előadó, Szabó Ádám számvevő, Szász Domokos h. püspök és Bodor Antal titkár.

Az ülésen kívül ellátott ügydarabok bejelentése és helybenhagyó tudomásul vétele után tárgyalatott nt. Szász Domokos h. püspök jelentése, melyben előre bocsátja azt, hogy fogarasi egyházközségünkben az első papi fizetés felemelését tárgyzó igazgató-tanácsi határozattal szemben azon egyházunk hívei egy része által tanusított engedetlenség s zavargások lecsendesítése végett a helyszíneére kiszállott, sikerült a híveket meggyőzni a határozatban jelzett eljárás méltányos voltáról s a határozaton nemcsak megnyugodtak a közgyűlés tagjai, hanem a többi egyházi hivatalnokok fizetését is felemelték együttesen 110 forinttal. Miután az egyházközség tekintélyes összeget tevő évi rendes bevételi többlettel rendelkezik: a felküdött módosított díjlevelek helybenhagyattak s h. püspök afiának ügybuzgó s sikerdus fáradozásáért köszönet nyilvánított.

Helyettes püspök afia előterjesztést teszen a központi kezelés alatt álló magyar vasuti kötvényeknek 5%-os magyar papírjárdék papírral becserélése esetében el-

érendő eredményről, melyben számadatokkal s a conversiora tett ajánlatokkal támogatva kimutatja, hogy a főkeátváltoztatás által nemcsak a névértéket felülhaladó árfolyammal bíró vasuti kötvények kisorsolásával felmerülő veszteségek kerülhetők el, hanem az érték mind tőkében, mind pedig kamatjövedelem tekintetében növekedni fog. A jelzett conversio elvileg kimondatott s annak fogantatására elnök ur ő mlga és nt. h. püspök afia felkértek.

A kolozsvári collegium előjárósága kérésére engedély adatott arra nézve, hogy Szolnok-Dobokamegye Giról községében a Boér-testvérek tulajdonát képező 796 hold birtokot 52000 frt. vételári összegen megvásárolhassa a megállapított szerződvényi feltételek értelmében.

A püspöki özvegy árvai javadalom kiterjesztésére vonatkozó bizottsági javaslatban felemlített alapok nem nyujtván elégséges biztosítékot a javadalom tervezett fel-emelésére: a bizottság felkérte más alapon javaslat-tételre.

r. l.

Kolozsvártt, 1885. márcz. 15-én.

Elnökölt ngs. dr. Jenei Viktor igazgató-tanácsos, mint h.-elnök. Jelen voltak dr. Kovács Ödön és Székely János igazgató-tanácsosok, Parádi Kálmán tanügyi előadó, Szabó Ádám számvevő, Deák József pénztárnok és Bodor Antal titkár.

Az ülésen kívül ellátott ügydarabok bejelentése és helybenhagyó tudomásul vétele után titkár jelenti, hogy nt. Szász Domokos h.-püspök afia bemutatta Stein János könyv-kiadó által nyomda alól kibocsátott 40 kros olcsóbb kiadású új énekeskönyvet, mely ugy a hangjegyek czélszerűbb beosztása, mint általában a kiállítás minősége és csínja tekintetében az előző kiadást meghaladja s a kötött szerződvény értelmében elfogadhatónak találta.

A most kibocsátott új énekeskönyv elfogadtatott s az egyházmegyék, collegiumok és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek azon felhívás mellett értesítettnek, hogy az énekes-könyvek megszerzésére és terjesztésére buzgón működjenek közre.

Titkár ajánlatára az egyetemes convent által megállapított új rovatos ívek szerint vezetendő anyakönyvek életbeléptetésére, az átmeneti intézkedésekről s az új anyakönyvi kivonatok tervezetéről javaslat-tételre nt. Szász Domokos h.-püspök, nt. Benkő János és dr. Kolozsvári Sándor afiai személyökben bizottság neveztetett ki.

Csiszér Gábor esperes az igazgató-tanács azon kérdésére, hogy a lisznyói egyház két tagja által kepe-tartozásuk ügyében a presbyterium által hozott határozat ellen beadott felfolyamodvány felett minő indokból ítél az egyházmegye köztörvényszéke, felfeji, hogy azon egyházmegyében a kepe tartozás megállapítását tárgyzó ügyekben régi gyakorlat szerint a köztörvényszék volt illetékes másodfoku intézkedésre. Nem tartja illetékesnek kepe-ügyben a közigazgatási hatóságok beavatkozását, s tiltakozik az igazgató-tanács illetékessége ellen. Mivel a közigazgatási biráskodás egyházkerületünkben a közigazgatási hatóságokat illeti: utasított esperes, hogy a felszerelendő felfolyamodványt terjeszse azon egyházmegye közgyűlése, vagy tanácsa elé másodfoku illetékes eliatás végett, s ha ezen határozatot sérelmesnek véli, szabadságában áll az egyházkerületi közgyűléshez felfolyamodványt intézni.

A dr. Gecse emberszereteti intézet igazgatósága ajánlata folytán ezen bizottság rendes tagjától Ilyés Károly m.-vásárhelyi collegium algonnok és kir. táblai itélő-

biró neveztetett ki, s a belügyminiszter ur önmlga egyidejűleg értesítették, hogy az intézet elnöki teendőit az alapítványi intézkedés értelmében m.-vásárhelyi collegiumok főgondnoka ifj. br. Kemény Domokos a fia átvette.

Ezekon kívül ellátatott még kevésbé fontos több ügydarab.

B. A.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1885. márcz. 21.

— **A megújított énekeskönyv** olcsóbb kiadása Stein János helybeli könyvkereskedő által kinyomatván, igazgató tanácsunk annak kiadására vonatkozólag kötött szerződvény feltételeinek teljesen megfelelőnek s elfogadhatónak találta. Az olcsóbb kiadása énekeskönyv a kiadó könyvtáránál példányonként itt helyt 40 kron, 50 példányban, vagy tömegesebb megrendelések esetében pedig még minden 10 példány után egy ingyen példányt számítva — bármikor megrendelhetők. Tömegesebb megrendelések eseteiben kész igazgatótanácsunk nevezett könyvkiadónál megrendelendő példányoknak hivatalos uton leendő leküldését eszközölni, a postai viteldij megtakarítása végett, mely előnyt igénybe venni szándékozik, nevezett könyvkiadóhoz intézendő megrendeléssel egyidejűleg tegyenek ide jelentést a megrendelendő könyvek átvétele és leküldése érdekében. A vallásos hit és buzgóság felkeltésére s fokozására s ez uton hiveinknek anyaszentegyházunk iránt való meleg érdeklődése s ragaszkodása öregbítésére kétségbevonhatlanul legnagyobb befolyással levén a vallásos énekek ismerése: ismételve is kiváló figyelembe ajánlja igazgató tanácsunk népiskoláinkban ennek pontos tanítására való gondos felügyeletet s annak előmozdítását, hogy a tanköteles gyermekek lehetőleg kivétel nélkül szerezzék meg ezen kötelezett tantárgy kézi könyvét, az énekes könyvet. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1885. márczius 15 én tartott üléséből. Az elnök helyett: Dr. Jenei Viktor, igazgató-tanácsos. Bodor Antal, titkár.

— **Vallási türelmetlenség.** Szászvároson e hó első napjaiban halt meg a görög kath. egyház volt kántora, Stojan J., ki halála előtt meghagyta, hogy sirja felett a ref. lelkész is tartson beszédet s hamvait a reformátusok temetőjébe helyezték örök nyugalomra, mivel nejevel, ki ref. vallású, egy sirban óhajt pihenni. Stojan neje, férje végakarátát teljesítendő, felkérte a ref. lelkészt halotti beszéd tartására s egyszersmind jelentést tett erről a görög kath. esperes-lelkésznek. Ez azonban ellenszegült annak, hogy a ref. lelkész beszédet tartson, s midőn a nő a polgármesternél e miatt panaszt emelt, következőleg válaszolt a polgármester megkeresésére: „ha a ref. lelkész a temetőben megjelenik, ő onnan kiveri!“ Az esperes urat *Moldován Justinnak* hívják.

— **Román Miron metropolitáról** román körökben az utóbbi napokban állandóan kolportáltatott az a hír, mintha ő állásától való felmentését kérte volna azon okból, mert daczára főpásztori körlevelének, sőt épen a metropolita székhelyén is gyászistentiszteletet tartottak Hóra és Kloska rablógyilkosok kivégeztetésének százados évfordulója alkalmából. A metropolita lemondási szándékáról illetékes helyen mit sem tudnak, nem is szabad tudni. A mi némely román lelkészek tüntetését illeti, az az *állami* közigazgatás hatáskörébe tartozik s az

illető hatóságok nem fognak késni a szükséges intézkedések megtételével.

— **Az eperjesi ev. ker. collegium** pártfogósága és tanári kara mélyen megszorodott szívvel jelentti Otrókócsi *Végh* Dániel, coll. tanárnak és jegyzőnek folyó évi márczius 7-én, déli 12 órakor, életének 43 ik, tanári működésének 17-ik évében bekövezett kimúltát. A megboldogult buzgó munkása volt a protestáns tanügynek. Áldás emlékére!

— **Angelo de Gubernatis**, a kitünő olasz nyelvtudós, e hó 15-én Szászvárostra érkezve, megtekintette a Kuún tanodát, bejárta a termeit, könyvtárt s egy I. középszálybeli tanulóval latinból magyarra fordítottatott.

— **A közoktatási miniszter**, tekintettel Brasó geographiai fekvésére, az ottani állami polgári iskolát főreáliskolává szándékozik átalakítani, s mellé önálló kereskedelmi akadémiát állítani, mely hivatva volna keleti kereskedelmünket előmozdítani.

— **A jogakadémiák tanáraihoz** felhívást intéztek a *kecskeméti* jogakadémia tanárai, hogy sziveskedjenek lehetőleg márczius hó végéig értesítést küldeni arról: vajjon helyeslik-e egy, az összes hazai jogakadémiák tanáraiból egybehívandó nagy gyűlés tervét? Együlés megtartására melyik helyet és melyik időpontot tartják legcélszerűbbnek? Ezenkívül az esetleges tervek és nézeteik a gyűlés programja tárgyában, valamint bármely más egyéb észrevételek is közlendők. A nyilatkozatok beérkezése után és alapján a felszólítók eszközlik a további kezdeményező lépéseket.

— **Dr. Ballagi Mór**, csütörtökön ünnepelte 70-ik születésnapját. Ez alkalmából testületileg tisztelgett a sugáruti állami tanítóképző-intézet tanári kara. Az ünnepelt meghatóttan köszönte meg a megemlékezést és jókívánatokat, s visszatekintve 70 éves életpályájára, melynek java részét a nevelés terén töltötte, úgy nyilatkozott, hogy élete bajokkal és küzdelmekkel teljes volt ugyan, de ő azokat nem érezte, mert mindig ellensúlyozta azokat optimismusa, s a folytonos munkálkodásnak felemelő hatása.

— **A dunántuli ev. ref. egyházkerület** pápai főiskolája világi gondnokának a szavazatok nagy többségével Kerkápoly Károly egyetemi tanár választotta meg.

— **Figyelmeztetés.** A sz.-udvarhelyi ev. ref. collegium előjárósága által 410—1884. sz. alatt kibocsátott „Adakozásra hívó szózat“, s illetve gyűjtő-iv beküldésének határideje folyó évi márczius hó elsején lejárt. Ez okból tisztelettel kérem mindazokat, kik az ivot még nem adták be, sziveskedjenek azt, a gyűjtött összeggel együtt, vagy üresen is minél előbb visszaküldeni, hogy a szabályszerű elszámolás megtörténhessék. Örömmel jelezhetem, hogy fölhívásunk — daczára a nyomasztó anyagi körülményeknek — nem volt kiáltó szó a pusztában s kivált iskolánk volt növendékei igen szépen adakoztak. Épen azért fogadják ez alkalommal is, ügyünk és iskolánk iránt tanusított kegyeletes jó indulatjukért s nemes áldozatkészségükért hálás köszönetünket. Sz.-Udvarhely, 1885. márczius hó 10-én. Bod Károly, igazgató-tanár.

— **Uj e. m. képviselők.** A perecseni és t.-szántói egyházközségekben a világi képviselők közelebbi választása alkalmával, az első község ngs. br. Bánffy György országgyűlési képviselőt, a második tek. Kovácsy Miklós t.-szántói birtokost választotta meg.

— A gör. keleti konzistorium küldöttsége márczius 5-én Bécsben volt legfelsőbb kihallgatáson, hogy átnyujtsa panaszát az állami szubvenczióknak a vallás- és közoktatási miniszter általi szétosztása ellen. Popea Miklós archimandrita e beszédet mondá: „Cs. és kir. apostoli Felség! Legkegyelmesebb király! Erdély görög-keleti román érseki zsinata, illetve a nagyszabeni g. kel. érseki konzistorium megbízásából bátorkodunk legmélyebb hódolattal Felséged előtt megjelenni és az említett egyházi hatóságnak a zsinat nevében tett legalázatosabb fölterjesztését átnyujtani a papságunk számára szolgáló államsegély szétosztásának módja tárgyában. Ez a segély ugyanaz, melyet Felséged a boldogult, hűséges és előtünk felelhetetlen érsek és metropolita, báró Saguna András forró kérelmeire, 1861. május 29-én Laxenburgban kelt legfelsőbb elhatározásával az államkinestárból kizárólag a mi érseki megyénk papsága javára legkegyelmesebben engedélyezni kegyeskedett. A 24,000 frtos évi segélyt a legutóbbi időnkig a legfelsőbb elhatározás értelmében és világos határozatai szerint az érsek és az érseki konzistorium osztotta ki. De a kiosztás ezen módját akként változtatták meg, hogy jövőre nem az érsek s a konzistorium, hanem a miniszter ur maga közvetlenül ossza ki az összeget. Felséges urunk! Ez a módosítás, mely a törvény által egyházunknak biztosított önkormányzatot súlyosan károsítani és egyházunk tekintélyét és méltóságát lealázni, sőt legszélsebb következményeiben Felséged atyai szándékait meghiusítani is alkalmas — szíveinkben a legfájdalmasabb aggodalmakat ébresztené egyházunk java és virulása iránt, annál inkább, minthogy az egyházi hatóság a legkegyelmesebb adományoknak az alája rendelt papság közti őt illető szétosztásban szigoru lelkiismeretességgel járt el s a módosításra legcsekélyebb alkalmat sem adott és minthogy ilyen rendszabály egyetlen más egyháznál sem alkalmaztatott s mi Isten és felséged előtt tudatában vagyunk annak, hogy mi éppen úgy jó, mint rossz napokban, a mint számtalan tény bizonyítja, törhetetlenül megóvtuk a hűséget dicsőséges uralkodónk és szeretett hazánk iránt. De minthogy az ez ügyben a zsinat részéről a magyar vallás- és közoktatási miniszter urnál tett lépések siker nélkül maradtak, kénytelenítve látjuk magunkat, Felséged kegyéhez és kegyelmességéhez menekülni s a legalázatosabban esedezni: Felséged méltóztassék legkegyelmesebben elrendelni, hogy az államsegély szétosztását illetőleg a legalázatosabb fölterjesztésben kifejtett okokból az 1861. május 29-iki legfelsőbb elhatározás jövőre is fentartassék! Király ő felsége a tisztelgő küldöttségnek következéssel felelt: „El fogom rendelni, hogy jelentést tegyenek nekem s a mennyire lehetséges, az egyház kérését tekintetbe fogom venni.“ Bécsből visszatérve a küldöttség, Tisza miniszterelnöknél s Trefort vallásügyi miniszternél is járt, hogy az ügy állásáról közelebbi jelentést tegyen.

— Az esztergomi érsek beszéde. A Szent-István társulat csütörtökön közgyűlést tartott, melyen Símor János esztergomi érsek nem kisebb themáról olvasott föl, mint a *munkás-kérdésről*. Fejtegette a munka nyomorát s a socialismus gyógyszeréül a catholicismus hatalmát ajánlja. Ma a társadalmi veszélyek ugyanannyi ostorozó hitküldérek az eltévedt elmék megtérítésére. A nagy angol lap, Times, ismerik, hogy nem katholicus lap, e napokban írta: „mai nap a catholicizmust a közrend érdekében nem lehet nélkülözni.“ Thiers 1830-ban, Quelon párisi érsek palotájának rombolója, öreg napjaiban kényszerült bevallani: „Catholicizmus nélkül Európa borzalmas chaoszba menne át.“ — Ta-

nulhattunk, tanulhatunk — végre — ezután is sokat a külföldtől, de viszont a külföldnek oktatást is adhatunk, minden nemzeti és társadalmi intézményeket a keresztény religió, a keresztény erkölcs alapjára fektetvén. Nemzetünknek élettereje lesz és legyen az egyházi és az állami hatalom bizalmas, testvéries együttműködése. Az állami hatalom — mondá — nem oldja meg e kérdést, mert a munkások kérdése magában vallásos, erkölcsi kérdés. Az egyház egymaga nem oldhatja meg, mert az erkölcsrontó helyzetek anyai szavának hatását eltompítják. (Helyes.) Egyes ország erre gyenge, mert a baj egyetemes, rövid időszak nem elég, mert majdnem egy század tévedései szülték e rémületes kérdést. (Élénk helyeslés.) Intés ez, hogy az istennek művét rombolni büntetlenül nem lehet. Anyagi erő nem segít. Muszkaország a példa. (Ugy van!) Engedmények, a vesztett előrelátás gondatlanságának szülöttjei mit sem enyhítenek, mert Franciaország, a legnagyobb beteg, már egészséges volna. (Igaz!) Pénz nem segít, Angolország, ha igaz, a csaták győzelmeit pénzen vásárolhatja, de az ő ötszázmillió franknyi évi szegényadója csak egy csepp víz a homoktengerben. Muszkaország nem javít; mert ép ez a nyomor szülője. Kormányzasi ügyesség, vagy szigorú csendőrség mit sem kérlek, mert Poroszországnak nyakán a veszély. (Helyeslések.) Méltán mondhatja a szent atya: „az emberi bölcsesség önmagában nem talál védvet, nem talál orvosságot.“ A főczél, mi itt főszköz is, egyszermind az: hogy az ipartulajdonos és az iparmunkás, szóval a munkaadó és a munkás közt az erkölcsi, a vallási kötelék visszaálltassék, mind a kettőnek érdeke követeli ezt. Mi óvja meg a tulajdonost az önérdék nem nemes, de csábító tanácsaitól? Mi tartja meg türelemben, feláldozó szeretetben némely munkásainak hálátlanságával szemközt? — Mi fogja a munkásnak lelkét az izgatások ellen vértetni, mi fogja önmegtagadásban tartani, hogy a gyártulajdonosban minden esélyek közepette legnagyobb jötevőjét, és ennek gazdagságában saját jóltevőjének biztosságát ismerje el? (Helyes.) (Csak a ker. hit, csak a ker. erkölcs; nagy tévedés, nagy bűn volt a törekvés az egyházat a társadalom minden pontjain akadályozni, mellőzni s nélküle, sőt ellene mindent alkotni akarni. (Élénk tetszés.)

— Márczius 15-ike Nagyenyeden sem folyt le minden ünnepélyesség nélkül. A Bethlen-főtanoda ifjúsága ülte meg e napot. Ferencz Samu végzett theologus tartotta a szokásos emlékbeszédet s erre következtek a szavatok és theologiai dalkör, valamint az iskolai nagy rész-zenekar kiváló működése. Nagy Árpád theologus, Petőfi „Talpra magyar“-ját, Farkas Sándor (szintén theologus) saját, ez alkalomra irt ódáját szavalta.

— A székelyudvarhelyi ev. ref. collegium ifjúsági önképző köre márczius 15-én ünnepélyt tartott. A változatos műsor szerint az alkalmi beszédet Solymossi Endre r. tanár tartotta.

— A budapesti ref. theologia diszünepélyt rendezett márczius 15-ike megünneplésére. Az ünnepély reggel 9 órakor kezdődött; a theologusok először a Szózatot énekeltek, ezt követte Lutár Sándor alkalmi ódája; ezután Pap János lépett a hallgatók elé és elszavalta Petőfi „Nemzeti Dal“-át, majd Papp István tartott kitünő alkalmi beszédet és György László elszavalta Ábrányi Cornélnak márczius 15-ére irt költeményét. Ezután még Liptai Imre Petőfinek „Egy gondolat bántengemet“ című költeményét szavalta s végül az énekkar elénekelte Kölcsey Himnuszát.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI SZÁLLÁS:

b.-farkas-utca 16. szám, hova a lap szellemi ügyeit illető küldemények a szerkesztő nevére címzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt, félévre 3 frt, évnegyedre 1 frt 50 kr.

HIRDETÉSI DIJ:

Egy négyszög centimetryi tér egyszeri hirdetésnél 3 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

KIADÓ HIVATAL:

„Magyar Polgár“ nyomdája, b.-közép-utca 4. sz., hova az előfizetések és hirdetési díjak küldendők.

FELELŐS SZERKESZTŐ: SÁNDOR JÓZSEF. — KIADÓ: AJTAI K. ALBERT.

Tartalom: A codificatio előkészületei. (Bodor Antaltól.) — A „vadházasság“ kérdéséhez. (Révay Páltól.) — A codificatio kérdése a 3-as bizottság jelentése szerint. — Tárca: Örtüzek. (Szalay Károlytól.) — Az egyházkerületi értekezlet. — Köszönet és elismerés. — Különfélék.

A codificatio előkészületei.

I.

Oly óriási munka-anyag felölélése és feldolgozása tüzetett ki egyházkerületünk által az eddigelő alkotott törvényeknek a zsinati törvények keretébe célba vett beillesztése által, hogy anyaszentegyházunk ezen legfontosabb és legnehezebb feladata sikeres megoldásának könnyítése végett szükségesnek tartom annak egyes fontosabb alkotására nézve, a munka részletes kidolgozása előtt hirlapi uton a nézetek nyilvánítását s ezáltal a kérdések megvitatását.

Egy ily kérdésnek tartom a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek jelen szervezetükben való fentartásának, vagy az egyházmegyékhez való beosztásának előnyei és hátrányai kifejtését.

Nem szándékom a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak keletkezésének történetét leírni s fejtegetni azt, hogy mennyiben volt értelme annak, mikép midőn egy egyházközség papja püspökké választott, azon egyházközség nemcsak azon püspök élete tartamára vétetett ki az illető egyházmegye administrációja alól, hanem tán annak emlékére, mert ott egykor a püspökszékel, ez által jogot nyert azon egyház, örök időkre a többinél nagyobb méltóságra; hanem csak azon meggyőződésemet kívánom indokolni, hogy miért tartom szükségesnek a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeknek az egyházmegyékbe kebelezését.

Presbiteri szabályainkat összehasonlítva a zsinat által alkotott törvénynek az egyházközségek szervezésére vonatkozó részével, mindenekelőtt a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeink szembetünő eltérései ötlenek szemünkben s önkénytelenül merül fel előttünk a kérdés, hogy ha a széles Királyhágón túl, a legnépesebb egyházközségeinknél is aránytalanul népesebb és tekintélyesebb egyházközségek az egyházmegyei hatóságok alatt elég tevékenységi körrel bírnak s elismerésre érdemes pezsgő egyházi életet tudnak kifejteni, vajjon szükséges-e vagy előnyös-e egyházkerületünkben a minden rendszer nélkül, sőt mondhatni, véletlen által alakult püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeket, akár a jelenlegi szervezetükben fenntartani, akár a többi egyházközségektől eltérő bármi más külön szervezettel ruházni fel?

Ha az egyházi életre nézve szükséges ily szabadabb mozgásu egyházak teremtése, ám ruházunk fel avval a joggal minden oly nagyobb városi egyházat, a melyekben megvannak azon criteriumok pl. a zilahi, tordai, gy.-fehérvári stb. egyházakat is; ha pedig nem szükséges és nem előnyös, szüntessük meg a már létező kiváltságosok előjogait is.

A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek administrációját legalább a jelen szervezetek mellett az egyházközségre nézve hátrányosnak tartom mindenekelőtt azon okból, mert ezek ügyei felett való felügyelet és ellenőrzés kevésbé gyakorolható, mint az egyházmegyei egyházközségek felett. Ha elfogadjuk az egyházközségek meglátogatásának szükségességét — már pedig canonaink irván elő, el kell fogadnunk — a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak ezen szükséges vizsgálatba s ellenőrzésbe hosszasan s néha egyes egyházak évtizedeken át nem részesültek, mert a püspök sokoldalú és fontos teendői miatt nem szakíthat időt

távoli utazásokra s vizsgálatokra, s vagy ha erre, s azonfelül még évenként egyes egyházmegyék vizsgálatára szakít időt azon esetben a püspöki irodái, esetleg még igazgató-tanácsi elnöki teendők végzése szenved hátrányt.

A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek fontosabb határozatai — számadási ügyekben közvetlenül más közigazgatási ügyekben a püspöki hivatal közvetítésével — az igazgató-tanáchoz jutván, rendesen az egyházközség határozata mind csak is oly kezeken átmenve láttatik el, kiknek egyike sem bír sem helyi, sem személyi ösmereettel; már pedig kivált közigazgatási eljárásnál nagy súlylyal bír a körülmények s viszonyok ösmereete. De mert kellő tájékozottság épen ezen okokból még magán uton, s utólag sem szereshető s az ügyet el kell intézni, bizony kényes kérdésekben hozott határozatoknál csak a jóakarát öntudata szolgálhat megnyugtatóul, nem pedig az átérzett meggyőződés. Már pedig ha higgadtan elgondoljuk, hogy egyes ügyes szónoiki fogás, vagy különben nem rossz szándéku, de téves alapra fektetett okoskodás mily hatással bír egyes gyűlések vezetésére, s határozatai meghozására, nem vonhatjuk kétségbe annak mulhatlan szükségét, hogy legalább a másod fokban intézkedő közigazgatási hatóságok az egyházközség ügyeit alaposan ösmérjék, évenként legalább egyszer személyes tapasztalatukból meritett közvetlen kútforrásból.

Jóllehet a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek a fennebbiek szerint az egyházmegyei hatóság alól teljesen függetleneknek látszanak lenni, mindamelllett oly szövevényesen össze van fűzve az egyházmegye, a p. egyházközség képviselőjével, vagyis inkább a p. v. egyházközség képviselője az egyházmegye szervezetével, hogy sok tekintetben épen nem, más tekintetben pedig csak mélyebben ható megfigyeléssel lehet ezen és az egyházmegyébe kebelezett más egyházak között különbséget tenni.

BODOR ANTAL.

A „vad-házasság” kérdésehez.

III.

De hátha a palotákban is van vadházasság fél — a puhatólódzás és ez iránt megejtett vizsgálatok szerint — a palota urát, vagy asszonyát hová toloncsolják? vagy bizonyos portákon belől, a vadházasság tényeit szemlélvén, nem kell-e beérni azzal a szelid fenyegetéssel, melyet boldog emlékü róm. kath. püspök: Kovács, hívek feljelentése következtében, egy különben derék tudós plébánoshoz intézett: „Frater! dabo tibi Boriskam”?!
Vajjon nem volt és nem leendő példa rá, mig Ma-

gyarországon, a tulajdon feletti szabad rendelkezés jogával minden állam-polgár élhet: hogy a kir. körjegyző megírja azt az ajándékozási okmányt, melylyel A. B-t, mint vadházasságát és ettől származott gyermekeit — nem kelthetvén vele törvényes házasságra, de ez uton sem akarja hagyni — jövőre biztosítani akarja s a vadházassági viszonyt ezzel még szorosabbra fűzte.

Azt vethetné föl ezen példa ellen valaki, hogy a köteles-részből a törvényes örökösök nem tagadhatók ki. Jó, de a többiekből ki, és a kinek nincs törvényes örököse, nem rendelkezhetik-e szabadon tulajdonával?

Van más példa is.

A-nak B.-től született — törvénytelen ágyban — egy kis fia; B. A.-t nem vette el törvényes feleségnek, mert csak egyszerü cselédje, szolgálója; de ágyasa is; ám műveltségi állapotuk különböző volta, társadalmi állapotuk s talán az előítéletes világnézet is közbül állt. B. folyamodott a gyermekkel szemben, az *apaság* kimondásáért s a *legfelsőbb kegyelem* ezt neki megadta; de azért A. nem lett törvényes neje B.-nek, hanem C.-nek, miután ez lehetetlen volt; de önként és nem kényszer utján lett C.-nek a felesége.

Az ily vadházasságok keletkezését a baranyai rendelet nem fogja megakadályozni soha; s a fennebb jelzettek szerint, mig csak a kunyhókban üldözheti őket és a palotákba ha akarna se tudna menni: addig ismételve állítom, *felületes* intézkedés.

Hiszen ismerem fényes hivatalban álló, művelt, uri embereket, politikai és más kitünőségeket, kik neveik előtt, tekinteres, nagyságos, méltóságos czímet hordanak és vadházasság-életet élnek: pedig annak a perditus községi jegyzőnek semmi része nem volt az ezek közötti viszony létesülésében.

Mit ér itt tiszteletes kollega uréknak inquisitoris szerepe? a baranyai dinamitnak lehet-e a portákon belől dobva, valami romboló hatása? Én nem hiszem. És ha nincs semmi hatása, legyenek meggyőződve, hogy mig a nép előtt példák fognak állani arra, hogy *egy és ugyanazon bűn* miatt, mig ötöt büntetik és a nála hatalmasabbnak még a haja szála se görbül meg, egy napon az intéző köröknek fejére fogja olvasni ez a nép az irás szavait: „*aj nektek képmutató papi fejedelmek, irástudók és farizeusok, a kik színén hasonlatosak vagytok a megjehertett koporsókhoz, melyek kívül ugyan szépeknek tetszenek, de belől halottak tetemei és minden undoksággal teljesek!*”

A ki Jézus tanának hamisítlan hirdetője, oly kényes természetű, de annál fontosabb társadalmi bajt orvosol, minő a vadházasság kérdése: *engedjen lelke igazságérzetének szabad folyást, legyen őszinte, nyílt, mint egy nyitott könyv; óvakodjék elfogult, egyoldalú és felületes alaprólindulni ki, mert ha nem így tesz, lehet pap, de nem fogja a szíveket „foglyul” vinni „az istennek: lélekben és igazságban imádására.”*

RÉVAY PÁL.

A codificatio kérdése

a 3-as bizottság előterjesztése szerint.

Az 1884-iki főt. egyházkerületi közgyűlés, az állandó igazgató-tanács indokolt véleménye alapján, 18. j. k. sz. alatt kimondotta, hogy a codificatio folyamatba indított munkáját a végelöntésre megérettnek nem találja s ennél fogva e nagyfontosságú kérdés tárgyalását elhalasztja. Együttal azonban utasította:

a) a kollegiumokat tervezetet készíteni aziránt, hogy az egyház testéhez való tartozandóságukat és saját autonóm szervezetüket, valamint beligazgatásukat, tekintettel az 1883—XXX. törvénycikkre, valamint a conventi s egyházkerületi erre vonatkozó határozatokra, mikép óhajtanák a törvénykönyvbe iktattatni?

b) a püspöki vizsgálat alatti egyházközségeket, véleményét nyilvánítani aziránt, hogy helyhatósági szervezetüket saját belkörükben, valamint az egyházmegyék irányában miként kívánják a törvénykönyvben szövegeztetni? Továbbá

c) felkérte a néhai főt. Püspök urat és a püspöki vizsgálat alatti egyházközségek és az egyházmegyék előjáróit, hogy a püspöki jogoknak, a fennálló gyakorlat szerinti körvonalozására, valamint a püspöki szék hatáskörének körülírására vonatkozólag adjanak véleményt. Végül:

d) utasította az igazgató-tanácsot, hogy mindez adatok alapján egészítse ki a codificationalis munkálatot, hogy az az 1885-ik évi közgyűlésen érdemleges tárgyalás alá legyen vehető, elkészítvén egyszersmind a megalkotandó törvénykönyv függelékének tervezetét is, egybefoglalva mindazon szabályrendeleteket, melyek egyházkerületünk különböző szerveinek jog- és működése körét részletesebben megállapítják s egyszersmind készítsen javaslatot arra nézve is, hogy az állandó igazgatótanács összealkotása tárgyában, az eddig szerzett tapasztalatok alapján, minő módosítást látna szükségesnek.

Midőn a főt. kerületi közgyűlés e végzését meghozta s annak értelmében az igazgatótanács a jelzett testületeket s a néhai főt. püspök urat a nagyfontosságú kérdésekben véleménynyilvánításra s ezáltal azok sikeres megoldásának előkészítésére fölkerlte, sejtelmével sem bírhatott annak, hogy alig pár hó múlva, egészen váratlanul, egy szempillantás alatt, lehanyatlak azon erős kéz, mely egyházkerületünknek kormányát vezette, s kialszik fénye annak az elmének, melytől első sorban várhattuk azt, hogy a legkényesebb természetű függő kérdések nyitját megtalálja. A súlyos csapás, mely közvetlenül ugyan egyházkerületünket, de közvetve az egyetemes ref. egyházat is egyik vezérfiától fosztotta meg, egyházkerületünkben kivételes átmeneti helyzetet hozott létre, a melyből való kibontakozás nehézségei uralják természetesen s minden más kérdések felett az elméket, s mig egyfelől a véletlen veszteség miatti megdöbbenés, másfelől a jövőndő miatti aggályok terhe nyomja a szíveket. Ily kivételes és válságos helyzet teljességgel nem látszik előttünk alkalmas időpontnak arra, hogy a codificatioval kapcsolatban fölmerült s a miatt a részben beérkezett véleményekből kitűnik, felette szétágazó s eddigi egész egyházi alkotmányunk beléletét érintő kérdések, az azokat méltán megillető tárgyilagos higgadtsággal és a részletekbe beható alaposággal megvitatta, oly megoldásra jussanak, hogy egyházkerületünk alkotmányos szervezete, kellő tekintettel a több százados fejlődés rendén életre kelt és sajátlagos viszonyaink által igazolt elvekre és intézményekre, nagyobb mérvű rázkódás, a szerzett vívmá-

nyok veszélyeztetése s mindenek felett pedig egyházkerületünk békés fejlődésének kockáztatása nélkül legyen a zsinat által megállapított egyetemes alkotmány keretében beilleszthető. A beérkezett vélemények tömkelegéből ugyanis, meliőzve a kisebbrendű, bár hasonlóképp nem csekély fontosságukat, egész legiója magaslik ki oly elvi fontosságú kérdéseknek, melyeknek megoldása egyházi egész alkotmányunk ilyen, avagy amolyan irányu jövőndő alakulására döntő befolyást gyakorló. Ilyenek például:

1. Azon felfogás, mely szerint a zsinati törvény 9. §-ában foglalt föntartások, a mi egyházkerületünk részére kizárólag a házassági ügyekben való eljárásra, illetőleg az ily ügyekben eljáró birói fokozatos szervek meghatározására vonatkoznak. Ez álláspontból kifolyólag a codificáló bizottság egész tervjavaslata elvetendő zsinati törvények, néhány apróbb részlet kivételével, egész teljességükben életbe léptetendők. E felfogással közeli rokonságban álló azon vélemény, mely szerint az 1868-ik interconfessionalis s az 1882-iki zsinati törvények az eddigi összes jogbiztosítékoknál nagyobb garantiát nyújtanak egyházi életünkre nézve s ennél fogva a decentralisatio elvének szem előtt tartásával alkotmányos szervezetünk egészen átalakítandó. Továbbá:

2. A társelnökség intézményének életbeléptetése és pedig némely vélemény szerint nemcsak az egyházkerületi közgyűlésen, hanem a presbyteriumokban és egyházmegyei köz- és tanácsulésekben is. Maga után vonná ez 3. a paritas elvének keresztülvitelét egyházi szervezetünk minden fokozatán. Ennek folyamánya lenne

4. a gondnoki és pedig nemcsak az egyházmegyei, hanem az egyházkerületi főgondnoki kar létszámának ad minimum reducatiója.

5. A képviselő elvének teljes alkalmazása és pedig olyformán, hogy a felsőbb testületek az alsóbbak által végrehajtandó választások útján alkottassanak, a szabad választás megszorításával, a paritas szerint. Ez elv alkalmazásának következménye lenne

6. a tanárok — mint hivataluknál fogva közgyűlési tagok — létszámának reducatiója s az egyes tanodáktól meghatározandó számban részvétele és pedig az illető tanártestület választása útján.

7. A püspök jog- és hatáskörének szabályozása. Erre vonatkozólag némely vélemény szerint megállapítandó, hogy az állandó igazgatótanácsnak permanens elnöke a püspök, s csupán ennek akadályoztatása esetében a világi főgondnok. A püspök-jog és hatáskörére vonatkozó, továbbá az általa gyakorlandó fegyelmi hatalom nagyfontosságú kérdése. Erre nézve megjegyezzük, hogy az 1883. évi egyházkerületi közgyűlés. 23. j. k. sz. alatt a zsinati törvényhozás alkotásai közül a fegyelmi esetekre vonatkozó részleteket teljtartalmulag kihirdetetteknek s hatályba léptetteknek jelentette ki, figyelmen kívül hagyva, hogy e szabályok értelmében a püspöknek fegyelmi jogköre az eddiginél sokkal szűkebb tere van szorítva. E fegyelmi szabályokban ugyanis meg van állapítva, hogy a fegyelmi kereset elrendelésének, esetleg az illető egyházi hivatalnok hivatalából való felfüggesztésének joga azon bíróságot, illetőleg azon bíróság elnökségét illeti meg, mely a fegyelmi keresetben első fokon ítél. E szerint (245. §.) az összes egyházmegyei tisztviselők, rendes és segédlelkészek az egyházközség és megye által fenntartott intézetek tanárai, a tanítók, énekvezérek és az egyházközségi főgondnokok ellen a kereset elrendelésének joga az egyházmegyei bíróságot, illetőleg annak elnökét, az esperest illeti meg s a püspök — mint a másodfoku bíróság elnöke — e jogot csupán az espere-

sekkel, illetőleg az egyházkerületi tisztviselőkkel szemben gyakorolhatja (249. §.). Megjegyezni kívánjuk, hogy a néhai főt. püspök ur, tudomásunk szerint, tekintettel arra, hogy a püspöki jog és hatáskör az 1883-iki közgyűlési végzés által érintetlen hagyatotti, s annak szabályozása ez idő szerint is megoldásra váró függő kérdés, a fegyelmi kereset elrendelésének jogát tényleg gyakorolta a jelzett közgyűlési végzés kelte után is. A kodifikáló közgyűlésnek feladata leendő nagyfontosságú kérdésben is határozott megállapodásra jutni. Ugyancsak a püspöki jog- és hatáskört közelről érintő kérdés, mely megoldásra vár.

8. A püspöki vizsgálat alatti egyházközségek eddigi autonomikus jogállásuk fönntartása, avagy módosítása.

Ez utóbbi kérdésekre nézve vélemény-nyilvánításra föl volt kérve a néhai főt. püspök ur, de mielőtt bölcshavát hallathatta volna, kiesett kezéből a toll, s elnémult ajkán a szó.

Megjegyzendő továbbá az is, hogy a tanodáktól beérkezett vélemények nem terjeszkednek ki részletes véleménynyilvánításra a tekintetben, hogy a készítendő törvénykönyvbe az egyház testéhez való tartozandóságukat és saját autonom szervezetüket, valamint beligazgatásukat, miként ohajtanák beigtattatni? Tesznek ugyan e kérdésre nézve is pár futólagos észrevételeit, de nem jelölik ki a mult évi közgyűlés által e tekintetben megállapított szabályok közül azon főbbeket, melyek a tervezett törvénykönyvbe, mint elvi jelentőségűek, fölveendőek. Így p. o. a sepsi-szent-györgyi csupán annak nyilvánítására szorítkozik, hogy a tanodák és az egyház közötti viszonyt szabályozó 3 ik § e a zsinati törvényeknek recipiálandó. A zilahi főiskola pedig a mult évi közgyűlés által megállapított Rendszabályokra vonatkozólag módosításokat hoz javaslatba.

A fentebbi vázlatos előterjesztésből meggyőződhetik a t. értekezlet, hogy arra a közgyűlésre, melynek feladata leendő a codificatio végrehajtása felette nehéz, a szétágazó vélemények tömkelegében a helyes ut feltalálásának hosszas és beható tanácskozást igénylő munkája vár. A bekövetkezett kivételes és válságos helyzet miatt a kodificáló bizottság sem vala eddig, legjobb akarata mellett is, azon helyzetben, hogy az élőkészület munkáját, az azt megillető alapossgal s a kérdések minden ágára kiterjedő részletességel végezze. A püspöki jogokra és hatáskörre nézve nem állott rendelkezésére a legilletékesebb véleménynyilvánítás, s e mellett a központi adminisztratio körüli teendőkből vezérlő elnök kidöltével az eddiginél is nagyobb mérvű elfoglaltatás terhe nehezült vállaira, sőt a bizottság egyik tagja a központi adminisztrationak felette sok időt igénybe vevő vezetésével is meg lett bízva. Ily előzmények után s ily kivételes helyzet közepette elkerülhetlen szükségessé vált kikérni — értekezleti uton — tájékoztató véleményét a közgyűlés t. tagjainak a tekintetben, hogy föloldhatónak tartja-e az állandó igazgatótanácsot azon kötelezettség teljesítése alól, melyet a mult évi kerületi közgyűlés vállalára rótt, midőn utasította a codificatio munkálatainak előkészítésére olyképen, hogy az ügy a f. évi májusi közgyűlésen érdemleges tárgyalás alá vétethessék, egy oly közgyűlésen, melyre egyfelől a multtal szemben egy kegyeletes kötelezettség teljesítése vár, gyászünnepeket szentelni a soraink éléről elragodtatott főpásztor emlékezetének, s másfelől feladata leendő, a feles számú folyó ügyek tárgyalásán kívül, az üresen maradt püspöki széket esetleg a kedélyeket felizgató választás útján való betöltése, sőt még ennek is végrehajtása előtt a nagyenyedi Beth-

len-főtanoda előjárósága által indítványozott püspöki fizetés-reducatio tárgyában hasonlóképp izgalmakat keltő vitatkozás és határozathozatal.

Ha a t. értekezlet a fentebbiekben jelzett indokok alapján a májusi közgyűlésről az érdemleges tárgyalást elhalasztandónak véli, tekintettel arra, hogy a megválasztandó püspök a fejedelmi confirmatio bekövetkezte előtt hivatalába nem lesz beigtatható, ennek pedig egy egész évig függőben tartása nem állhat az egyházkerületnek jól fölfogott érdekében, legczélszerűbbnek látszanék e két nagyfontosságú cselekvény végrehajtása végett ez év folyamán egy rendkívüli közgyűlés tartása, melynek kizárólagos tárgyait ezek képezvén, a közgyűlés ideje s figyelme osztatlanul lenne az egyházkerület alkotmányát mélyen érdeklő kérdések tüzetes és beható megvitatására szentelhető.

Hasonló eljárásra nézve egyházkerületünk közel multjából is van praecedens. 1878 október havában rendkívüli közgyűlés tartatott, melynek kizárólagos tárgyát azon módosítatok s fentartások körvonalozása s megállapítása képezte, melyek mellett egyházkerületünk hajlandónak nyilatkozott a testvér-egyházkerületekkel szorosabb összeköttetésbe lépni. Egyházkerületünkre nézve a codificatio kérdése nem csekélyebb fontosságú, mint vala akkor az unio feltételeinek megvitatása s egy rendkívüli közgyűlésnek mindenestre legméltóbb tárgyát képezhetné.

Kolozsvár, 1885. márcz. 25.

Dr. JENEI VIKTOR. s. k.

Dr. KOLOZSVÁRI SÁNDOR, s. k.

Dr. SZÁSZ BÉLA, s. k.

TÁRCSA.

ÖRTÜZEK.

XIII.

Jelen soroknak célja nem az, hogy történeti viszapillantást vessenek azon viszonyra, a melyben a vallás és egyház az u. n. reál-tudományokkal szemben a mult időktől kezdve korunkig elfoglalt, mert hiszen e tárgy már sokak által s alaposan feldolgoztatott; nem is a két, úgy vélt ellenség kibékítését célozzák, mivel itt ellenfelekről szó sem lehet, hanem inkább is egy egységes képet akarnak nyújtani a modern felvilágosodás, az u. n. reál-tudományok által nyert azon eredményekről, a melyekkel — mint a legujabb kor világnézetének alkotó elemeivel — multhatlanul le kell számolnia korunk vallásos nézeteinek, hitelveken nyugvó tanainak, ha csak azt nem akarjuk, hogy elveszítsük lábunk alól a talajt ha nem akarjuk odavetni az emberiséget a kétségek feneketlen örvényei közé, melyekből többé semmi hatalom ki nem huzhatja. Mindenekfelett nem szabad elfogultaknak lennünk s lenézni a fegyveres ellenfelet, a mely ma még kér, de holnap már követelni talál. Valami nagyot, még eddig nem hallott dolgokat nem fogok elbeszélni s inkább is a véleményeket, a tudományos eredményeket összegező szerepére vállalkozom, a melyekkel kapcsolatban saját, a vallásra, lényegére s jelentő-

ségére vonatkozó nézeteimet is bátor leszek elmondani, azon hitben élvén, hogy: jobban megértjük önmagunkat, fogalmaink tisztábbakká lesznek az által, ha azokat mások előtt is tisztákká igyekezünk tenni.

A nagyevü Lang Henrik dogmaticájában azt mondja, hogy „a hol a keresztyén tan megtisztítását és továbbfejlesztését a szellemnek másnemü, bár a keresztyénség befolyása által érintett fejlődése pl. a bölcsészet, természettudomány, történelmi vizsgálódás stb. eszközl: ott feltűnik, hogy az igazságban való ezen előhaladás valósággal mélyebb és találóbb felfogása a keresztyén szellemnek“, mely keresztyén szellemben, mint tudjuk, az ember mint ember érvényesül, mely szellemnek legfőbb parancsa a határtalan felebaráti szeretet, melynek célja „minden ember lelkét megmenteni, azaz szellemét felb reszteni és megszabadítani.“ Hogy a keresztyénség a szellemet és a természetet egymással erős ellentétbe állította s kezdetben nagymérvü világgyűlöletet hirdetett: tagadhatatlan, s ennek káros következményei nem is maradtak ki s hatása mai napig is érezhető, noha másfelől ama világgyűlöletet szító elvek teljesen az idők szelleméből nyerték táplálékukat. Az isten és világ, a test és lélek szigorú különválasztása, e sok tekintetben makacs dualismus okozá, hogy a keresztyénség világnézete századok hosszú folyása s a jelenkor nagymérvü felvilágosodottsága daczára is megőrzé conservativizmusát; habár s különösen a reformatio ideje óta, erős vonzalmakat is mutatott az u. n. modern világnézettel való megbarátkozásra. Ismerjük a XVII. századot mozgó, a világrendszer berendezésére vonatkozó nagy kérdést; tudjuk, hogy a Galilaei s Kepler százada mily nagy ijedelmet okozott az egyháznak s a bibliai tanokért élni-halni kész theologusoknak, a kik aztán a Kopernikus-féle világrendszer theoriának elfogadása megbizonyosodása után ép oly lázas sietséggel igyekeztek összhangba hozni a biblia tanait, sőt az új elmélet mellett mint tekintélyi bizonyítékot felhozni sem átalották. Mindnyájan ismerjük, miszerint a vallás és egyház s a modern u. n. természettudományok közötti összeütközések legelkeseredettebben a természeti tünemények törvényszerü összefüggésének kérdése felett folytak és folynak, melyet mindkét fél a saját szempontjából saját javára magyaráz s az egyház felfogása szerint épen abban áll az isteni világrend, a célszerű berendezés, hogy minden tünemény oly szorosán összefügg egymással s oly változhatlan törvényszerüséggel történik, hogy azon erők, melyeket a természetbuvár felfedez, épen azok az eszközök, melyek által az Isten kormányozza a világot.

SZALAY KÁROLY,
papjelölt.

Az egyházkerületi értekezlet.

A codificatio.

A lefolyt héten, márcz. 25-én jött össze Kolozsvártt az egyházkerületi főgondnok, br. Kemény Gábor miniszter ő exelenciája által egybehívott értekezlet.

D. e. 10 órakor kezdődött az ülés a ref. collegium nagytermében, hol mintegy 86 egyházférfiut — lelkészeket, világiakat — láttunk összejőve. A jelenlévőkről nagyjában és sorrend nélkül a következő igen hiányos névsort állítottuk össze. Jelen voltak: Br. Kemény Gábor, br. Bánffy Dániel, br. Bánffy Dezső, gr. Teleki Domokos, br. Kemény Domokos, br. Győffy Lajos, Lészay Ferencz, Lajos és Gyula, Inczedy Sámuel, Zeyk József, Zeyk Gábor, Gyarmathy Miklós és Zsigmond, Kovács Albert, Róth Pál, Kiss Károly, Nagy Sámuel, Kerekes József, Szalanczy Kőrincz, Balogh Károly, dr. Vályi Gyula, Csató János, Gáspár János, Garda József, Herepei Károly, Hegedüs János és Lajos, dr. Kovács Ödön, Keresztes József, Székely Ferencz, Makkai Domokos, Szilágyi Farkas, Bartha Lajos, Tókos Sándor, Szakács István, Ignác Károly, Timár Lajos, Deési Gyula, Miklósi Ferencz, Somkerek Miklós, Vályi Elek, Fejérvári Károly, Nagy László, id. és ifj. Dombi Lajos, Mezei Albert, Magyarosi István, Rákosi Lajos, Vass Tamás, Simó Lajos, Szász Károly, Bakcsi Sándor, Benkő János és Lajos, Szász József, Révay Pál, Demeter Samu, Kelemen János, Lázár Mihály, Kovács Károly, Benedek József, Dósa Dénes, Szakács Mózes, Horváth Gáspár; nemkülönb Kolozsvárról: Sárkány Ferencz, dr. Hegedüs István, Szathmári Ákos, Geréb Márton, Szabó Ádám, dr. Török István, Parádi Kálmán, dr. Szász Béla, dr. Jenei Victor, dr. Kolozsvári Sándor, Bodor Antal, Szász Gerő, Herepei Gergely, Baló Sándor. stb. stb

Elnök: báró Kemény Gábor éljenek közt elfoglalván az einöki széket, k. b. a következő, mély figyelemmel hallgatott s közben helyeslésekkel megszakitott szabatos megnyitó szavakat mondá:

Mélyen tisztelt értekezlet!

Öseinkről reánk maradt legdrágább örökségünk, a közügyekben való lelkes és buzgó részvétel. Valahányszor egyházunk érdekei parancsolák, mindig, mindig készen talált hívás, elannyira, hogy jellemünk, természetünk fővonása ez. De helyesen, hiszen e nélkül az öngazgatás fenn nem állhat. Az pedig erős meggyőződés, hogy valódi szabadság öngazgatás nélkül nem létezhetik. E jellemvonásunk előrebocsátása után van szerencsém üdvözölni az értekezlet tagjait, kik egészen magántermészetü felhívásomnak engedve, mai napra megjelenni sziveskedtek. Jelentettem említett felhívásomban, hogy megjelenésünk, tanácskozásunk tárgyát egy *elvi* kérdés képezi, melylyel — tekintettel a szemben álló viszonyokra — egy másik, *személyi* kérdés áll kapcsolatban.

Az utóbbiról, midőn az előbbi ügyben 70—100 érdemes férfiú épen együtt jelen van, módunkban lesz — épen nem mint pártconferenciának — eszmét cserélni: az előbbi, t. i. a codificatio kérdése iránt megállapodhatunk: megváltoztassuk-e régi törvényeinket, illetőleg ily irányban működünk-e a közelgő közgyűlésen, vagy várjuk, míg a testvér-superintendenciák veszik át a miénket, mint tökéletesebbnek elismertet? s miután ez ügy előkészítésére egy 3 as bizottság volt kiküldve, hogy egy részletes dolgozattal adjon irányt a közvéleménynek — azt hiszem — hallgassuk meg e bizottság munkáját. A tanácskozás ez ága már meghívóm értelmében is nyílt természetű bir, míg a másik részszel csak magánjellegűleg iparkodtam a megbeszélésre módot nyújtani. Üdvözlöm a diszes számban megjelent tagokat, s az ülést megnyitom.

És ha a tárgyalásnak oekonomiájához hozzászólnom szabad, az operatio és modus procedendi kedvéért, azt hiszem, legcélszerűbben járnánk el, ha akár a codificatio, akár a püspökjelölés ideje és módja felől magatartásun-

kat a 3-as bizottság jelentése körül csoportosítanók. (Helyeslés.)

Dr. Szász Béla igazgatótanácsos felolvassa a javaslatot, melyet más helyen közlünk.

Már a helyeslésekből, melyek most felhangzottak, világos volt, mikép az értekezlet határozottan a 3-as bizottsághoz csatlakozik, s még inkább kitűnt ez, midőn elnök felolvasta azok hosszú névsorát, kik levélben jelentkeztek, hogy a bizottság által contemplált irányt helyeslik.

Rövid vita mégis fejlődött ki.

Barabás József a codificatio ügyét a f. évi rendes közgyűlésen kívánja tárgyalatni, mivel már a mult évi közgyűlésről el lett halasztva a tárgyalásra az ügy eléggé elő van készítve.

Bodor Antal felfeje, hogy a mult évi közgyűlés által kijelölt irányban véleményadásra felhívott egyházhatóságok nagy része még nem adván be nyilatkozatát, kelendő tájékoztató céljából szükséges azok nyilatkozatának bevétele s csak azután egészíthető ki e részben a tervjavaslat, s mivel a tervjavaslat tárgyalására egybehívandó közgyűlés összeülése előtt legalább két hónappal közzé teendő, ezen okokból nemcsak a folyó évi rendes közgyűlésről tartja szükségesnek a tárgyalás elhalasztását, hanem annak kimondását is korainak véli, hogy ez ügy a folyó évben egybehívandó rendkívüli közgyűlésen fog tárgyalatni; most csak annak kimondását kéri, hogy a codificatio ügy tárgyalása a folyó évi egyházkerületi közgyűlésről elhalasztatik.

Benkő János a jövő évi rendes közgyűlésre óhajtja halasztatni, de némely előzmények mellett. Tart ugyanis attól, hogy ha sietünk, bakot is lőhetünk, már pedig ime maga a terv még készen nincs, az idő előhaladt s a közelgő rendes közgyűlésig elkészíteni physikai idő sincs. Óhajtja, hogy a bizottság készítse el a törvényjavaslatot; küldjék ki ezt az egyházmegekhez és a tanodákhoz, s aztán ha ezek véleménye beérkezett, ekkor alkothatják meg a közgyűlés elé.

Báró Bánffy Dezső egy evig nem akarja elhalasztatni a kérdést, mert egy év múlva is csak oly helyzetben leszünk, a minőben ma. Legyen egy rendkívüli közgyűlés, midőn más tárgy nem foglalja el e fontos tárgytól az érdeket s midőn nem leszünk kénytelenek esetleg más fontos közgyűlési teendőket e miatt félretolni. A rendkívüli közgyűlést legcélszerűbben ez év őszén lehet tartani és pedig előtte szólónak részben általa is helyeselt, de némileg módosított irányzata szerint. Az őszi rendkívüli közgyűlést amugy is szükségessé tenné majd a püspök-beigtatás halaszthatatlansága, s másfelől akkorra a 3-as bizottság, illetőleg az igazgató-tanács kinyomathatja s szétküldheti a törvényjavaslatot, nem ugyan a Benkő János által megnevezett közegeknek, hanem a képviselőknél, hogy ezek tanulmányozván a kérdést, készen, megfontolt véleménnyel jöhessenek föl.

Benkő Lajos annál is inkább óhajtja még ez évben a tárgyalást, miután most már másodszer halasztatik el. Nem szeretne pedig a dolgunkat figyelemmel kísérő testvér egyházkerületek előtt a halaszthatással tündökölni. Az ez évi — habár rendkívüli közgyűlésen való döntés a tisztességet is mentené; de másfelől végnélkül elnyulva a dolog, ha netán valamely véletlen közbejöttével még 3-szor is el kellene halasztani.

Bartha Lajos szerint nem lehet tárgya ez értekezletnek, hogy mikor tartassék rendkívüli közgyűlés s a codificatio kérdése elhalasztassék-e, vagy nem: ezt eldönteni csak a közgyűlés illetékes. Szükségesebbnek tartja, hogy ez alkalommal némi vita indíttassék meg, meg-

állapítani a főirányelveket, melyek a bizottságot a munkát elkészítésében vezetnék.

Szász Bélának és Hegedűs Istvánnak a bizottság értelmében vett felszólalásaik után elnök maga is a 3-as bizottság véleményét pártolja. Azon esetben, — mondja — ha a legközelebbi rendes közgyűlés egyszersmind a codificatiót is eléveszi, a tárgysorozat kimerítésével együtt 8—10 napnál, két hétnél előbb nem végezhet, miután elnök is a Benkő János óhaja szerint csak jó határozatot vár, már pedig az gyorsan nem hozható létre. A rendkívüli közgyűlés a püspök-beigtatás miatt amugy sem lesz kikerülhető s vajjon ez nem lehet alkalmas időpont a codificatio tárgyalására? A mi pedig az elkészített javaslatnak véleményezés végett való ismét szétküldését illeti, azt nem helyeselheti, hiszen az egyházmegeknek kell az elveket beküldeniök, hogy az igazgató tanács felhasználhassa, nem pedig megfordítva. Elég kinyomatni s a képviselőknél elküldeni. Ezt elfogadva, helyén valónak találja, ha az időre nézve az mondatnék ki, mikép a következő rendes közgyűlés határoz a rendkívüli közgyűlés időpontjára nézve, de mindenesetre lehetőleg a jelen év ősze ajánlatnék elébe.

Elnök után még hárman nyilatkoztak, u. m. Rákosi Lajos, Dózsa Dénes és dr. Jenei Victor, a 3-as bizottság tagja.

Kivált dr. Jenei Victornak a 3-as bizottság munkálási rendje, tagjainak el, vagy nem foglaltsága, stb. stb. felől való gyakorlati felvilágosításai után, az értekezlet báró Bánffy Dezső értelme szerint — elfogadta az ülés elején felolvasott javaslatot, a tárgyalást a jövő közgyűlésen nem fogja sürgetni s a kinyomatott törvényjavaslatok szétküldetnek a tagoknak.

Báró Kemény Gábor miniszter ő excellenciája szives megjelenésökért most meleg köszönetet mondva az értekezlet tagoknak, éljenzés között kimondta a határozatot, mire az értekezlet tagok — elnök távozta után — báró Bánffy Dezső által felkértek, hogy azok, kik az ő nyilvános álláspontját és irányát ismerik és vele egyetértenek, d. u. 4 órakor a püspökjelölés felől megállapodni édesatyja báró Bánffy Dániel házánál megjelenjen sziveskedjenek.

Déli 12 órakor az értekezlet eloszlott.

A püspök-jelölés.

Az értekezletnek, melyet br. Kemény Gábor egyházkerületi főgondnok és közlekedésügyi m. kir. miniszter ur ő nmlga a codificatio ügyében összehívott, délután folytatása volt és pedig a püspök jelölése kérdésében.

Az elnöklő főgondnok ugyanis mind összehívójában, mind az értekezleten kijelentette, hogy a püspökválasztás személyi ága a törvénykezés ügyében tartott nyilvános értekezleten nem tárgyalható, hanem az összegyűlekezett választók magán érintkezésének fönhagyandó.

Br. Bánffy Dezső főispán és egyházmegei főgondnok aztán a nyilvános értekezlet bezárulta és az elnöklő főgondnok eltávozása után fölkérte a jelen volt tagokat, hogy azok, a kik az ő egyházpolitikai ismeretes nézeteit helyeslik, sziveskedjenek d. u. 4 órára hozzá összegyűlekezni, hogy a püspökválasztás személyi ágára nézve megállapodásra jussanak.

E fölhívás következtében az összesereglett m. e. nyolczvan közgyűlési tag közül körül belül hetvenen fogadták aztán el a br. Bánffy Dezső meghívását, s jelentek meg az ő magánszállásán, hol a házi gazda az értekezletet megnyitva, fölkérte a jelenlevőket, hogy a f. é.

májusban tartandó egyházkerületi közgyűlésen megválasztandó püspök egyéniségére nézve nyilatkozzanak.

Erre az egyházkerület minden vidékéről és a közgyűlési tagok gondnoki, esperesi, tanári, képviselői köréből több felszólalás történt, a felszólalók egyértelműen és nagy lelkesedéssel nyilatkozván, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület üresen álló püspöki székére, az anyaszentegyház közérdekéből, az egyház nagyjelentőségű elhivatásának javára s dicsőséges multjának méltó továbbfejlesztésére püspökül Szász Domokos közfőjegyzőt tartják méltónak, érdemesnek.

A felszólalások, melyek többek részéről egész vidékek, egyházmegyék, tanodák távollevő képviselői nevében és megbizásából is történtek, általános, nagy lelkesedéssel fogadtattak s egyszersmind kiegészítést nyertek több levélben érkezett nyilatkozat bejelentése által, melyekből kitűnt, hogy a közgyűlési tagoknak, mint választó jogosultaknak, több, mint háromnegyed része egyértelműen a Szász Domokos jelölését s majdani megválasztását óhajtja, s fogja érvényesíteni.

Ily jelentések tétettek a marosi, szilágyszolnoki, görgényi, udvarhelymegyei, erdővidéki, széki, deési, kolozskalotai, orbai, kézdi, sepsi, nagysajói, kolozsvári, vajda-huuyad-zarándi, küküllői egyházmegyék, a székelyudvarhelyi, marosvásárhelyi, sepsi szt.-györgyi, zilahi tanodák, a fogarasi, kézdivásárhelyi, deési, stb. püspöki vizsgálat alatti egyházközségek, a gondnoki és képviselői kar több tagja részéről s különösen nagy lelkesedést keltett a jelentés, hogy gr. *Kán Kocsárd*, az ősz, nyugalmomba vonult egyházkerületi főgondnok s a szászvárosi tanoda fejedelmi maecenása szintén a Szász Domokos püspöksége mellett nyilatkozott.

A közmegállapodás ily fényes nyilatkozatai után az elnöklő házigazda az értekezlet zajos éljenzése között jelentette ki, hogy az erdélyi ev. ref. püspöki székre Szász Domokos, főjegyző és helyettes püspök jelöltetett ki, indítványozván egy bizottság kiküldését, hogy a jelölt az értekezletbe meghívassék s a jelöltség elvállalására fölkéressék.

A rövid időn megérkezett jelöltet lelkes, meleghangú éljenzés fogadta s az elnök a megállapodást ékes szavakban elejébe terjesztvén, fölkerete, hogy az egyházkerület általános bizalmát fogadja és a díszes, nagy felelősséggel járó tiszteletet majdan vállalja el.

Szász Domokos rövid, mélyen meghatott, fellendülő szavakban köszönte meg a jelöltséget, s szent fogadást téve, hogy hazáját, benne egyházat fogja hivatásának gáláni, kérte a gondnoki, esperesi, tanári karokat és pap-társait, hogy a reá váró nehéz feladatok közt támogatni sziveskedjenek.

A könnyekig megindult hallgatóság lelkes óvatiók között oszlott szét.

A jelölő gyűlésen — futólagos összeállításunk szerint — jelen voltak:

Báró Kemény Gábor, b. Bánffy Dániel, b. Bánffy Dezső, gr. Teleky Domokos, b. Kemény Domokos, b. Györfly Lajos, Lészay Ferencz, Lajos és Gyula, Inczedy Sámuel, Zeyk József, Zeyk Gábor, Simó Lajos, Fehérvári Károly, Róth Pál, Gyarmathy Zsigmond, Kiss Károly, Nagy Sámuel, Benkő János és Lajos, Kerekes József. id. és ifj. Dombi Lajos, Szalánczy Lőrincz, Balogh K., Vályi Elek, Szász József, Horváth Gáspár, dr. Jenei Viktor, dr. Kolozsvári Sándor, Szász Béla, Kelemen János, Bartha Lajos, Magyarosi István, Szakács István, Szabó Adám, Szakács Mózes, Ignác Károly, Nagy László, Rákosi Lajos, Szász Károly, Sárkány Ferencz, Révai Pál, Somke-

reki Miklós, Vass Tamás, Hegedüs István, Benedek József, Dézsi Gyula, Parádi Kálmán, Szász Gerő, Herepei Károly, Garda József, Nagy Lajos, Bakcsi Sándor, Baló Sándor, dr. Vályi Gyula stb.

KÖSZÖNET ÉS ELŐSMERÉS

a sz.-udvarhelyi ev. ref. collegium előjárósága által 410—1884. szám alatt kibocsátott *fölvívásra* befolyt adományokért.

(Folytatás.)

14. Sándor Károly ivén: Sándor Mihály 20 kr, Sándor Károly 10 kr, Szabó Mózes 10 kr, Csomós Mózes 10 kr.

15. Gálfi István ivén: Gálfi Ferencz 30 kr, Szabó István 50 kr. Egy ismeretlen 20 kr, Egy ismeretlen 10 kr, Egy ismeretlen 10 kr, Gálfi Endre 40 kr, Egy ismeretlen 10 kr, Apor Ilonka 20 kr, Valaki 20 kr, Ugron Lázárné 1 frt.

16. Székely Árpád 1 frt.

17. Biró Pál 1 frt 30 kr, Csiszár Mózes 20 kr, Csiszár Sándor 20 kr, Kerekes Ferencz 10 kr, Keresztes Ferencz 10 kr, Péter Ádám 10 kr, Péter Mózes 50 kr, Fülöp Sándor 10 kr, Derzsi Domokos 20 kr, Derzsi Sámuel 20 kr.

18. Borsos Benő ivén: Borsos Benő 1 frt, Borsos Sándor 1 frt, dr. Veres Sándor 50 kr, Kutsek István 1 frt, Kun Sándor 50 kr, Málnási Ferencz 1 frt, Zabulik Sándor 1 frt, Zabulik Lajos 1 frt.

19. Kis Károly ivén: Kis Károly 1 frt, Kovács Mihály 50 kr.

20. Vajna Domokos ivén: Könzei Miklós 1 frt, Csoboth András 20 kr, Fejér János 20 kr, Imecs János 1 frt, Vajna Domokos 1 frt.

21. Bartha Sándor 1 frt, Révai Pál 50 kr, Kónya Miklós 50 kr, Bedő József, igazgató 50 kr, Csutak Márton 60 kr, Czirmai Lajos 50 kr, Bartha Zsiga 50 kr, Henter Béla 1 frt, Zathureczki Gyula 1 frt.

22. Nagy György 1 frt.

23. Benkő József 2 frt.

24. Dr. Sinkovics Aurél 1 frt.

25. Benkő Gergely 1 frt.

26. J. Szánthó Samu miniszteri titkár 5 frt.

27. Földes Bálint ivén: Földes Bálint 2 frt, Bartha Ferencz 1 frt, Földes Miklós 1 frt.

28. Barthos Dénes 1 frt.

29. Farkas Károly 1 frt.

30. Kovács Sámuel ivén: Kovács Sámuel 20 kr, Egy valaki 40 kr, Domokos Gergely 1 frt, Bakcsi Boldizsár 10 kr, Rápolti F. 50 kr, Végh Ferencz 10 kr, Vajda Lajos 20 kr, Cseh Pál 10 kr, Cseh Ferencz 10 kr, Sylvester János 30 kr.

31. Nagy Sándor rákosi pap 1 frt, Bedő József 40 kr, Gábor Lajos 40 kr, Nago Zsigmond 20 kr.

32. Stefán Dániel 1 frt.

33. Varga Zsigmond 1 frt.

34. Dersi K. Ferencz 3 frt.

35. Benke István ivén: Benke István 2 frt, Zajzon Farkas 1 frt, Benke András 2 frt, Benedek János 2 frt, Simó Dénes 1 frt, Bodola Sándor 1 frt, Pál Károly 1 frt, Kónya Gábor 1 frt, Forró Béla 1 frt, Szász Izsák 1 frt, Veres Gyula 1 frt, dr. Szász István 1 frt, ifj. Császár Bálint 50 kr, Nagy Elek 50 kr, Farkas Gyula 10 kr, Séra Tamás 2 frt.

36. Baló László 1 frt, Jentsik Kálmán 50 kr, Adler Jakab 50 kr, Kondorosi Pál 50 kr, N. N. 30 kr.

37. Bonyhai János 50 kr.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1885. márcz 28.

— **A püspök-jelölés.** Lapunk mai számában egy politikai s tehát az egyházi s még inkább felekezeti élettől egészen távol álló lapból közöljük azt a tudósítást, mely a héten Kolozsvártt összejött díszes értekezlet tulnyomó nagy többsége megállapodásáról szól. Igazságot akarunk szenvedély, elfogultság és rút versengések nélkül. Akarjuk mindenekelőtt, hogy egyházunk virágozzék, akarjuk azért, hogy minden körülmények között a többség óhaja érvényesüljön s mert ezt — hála az isteni gondviselésnek — majdnem egyértelműleg nyilatkozni látjuk, szívből kiáltjuk: **Eljen Szász Domokos!**

— **Az orbai ref. egyházmegye** tavaszi közgyűlését s ezzel kapcsolatosan a b. e. Nagy Péter püspök gyászemlékünnepét április 8-án tartja meg Kovásznán. Az istenisztelet tartására T. Földes György papolczi lelkész neveztetett ki. — r. l.

— **Nagy Péter gyászemlékét Deesen** a deési ev. ref. egyházmegye a Deés városi egyházközséggel együttesen folyó hó 22-dikén tartotta meg. A gyászleppellel bevont templomnak tágas ürét vallás és nemzetiségkülönbség nélkül a résztvevő közönség nagy száma már korán megtöltötte. Az egyházmegyei papság, esperes Nagy Lajos vezetése alatt foglalta el helyét a ravatal közelében, mely a templom főterén magasan emelkedett föl gyászlobogók közt. A fekete bársonnyal takart koporsón a leöltött palást s rajta fátyolcsokorral a bezárt biblia, fölötte babérkoszorú közt a boldogult főpásztor élethű képe díszkeretben állott. A gyülekezet éneke után egy férfi és nőkar megható harmoniás énekére, deési lelkész Medgyes Lajos mondott emelkedett szellemű halotti imát, melyre felzendült a zenekar elegicus dallamu darabja. Erre egyházmegyei jegyző, lelkész Papp István correct kiviteli s előadásu beszédében hű vonásokkal rajzolta a nagy halott szellemképét, a díszes hallgatóság osztatlan figyelmével kísértetve. Végül újból az énekkar bus dala zengett fel s az impozáns ünnepélyt a zenekar meghatóan fejezte be.

— **Református püspök látogatása Baranyában.** Szász Károly a dunántuli kálmánista egyházkerület püspöke, az alsó baranya-bácsi egyházmegyében püspöki látogatását a jövő hónapban kezdi meg. Ily püspöki egyházlátogatás — mint irtuk — 1817-ben volt utoljára.

— **A főrendiház reformjáról** szóló törvényjavaslatot a főrendiház a héten végleg elfogadta. Az egyházunkra vonatkozó rész változatlanul ment át.

— **Méltóságos gróf Bánffy Erzsébet,** gróf Berchtold Richárdné ő nagysága a gyalakutai ősi ref. templom torony kívül-belől kiigazítására száz (100) forintot kegyeskedett adományozni, alólrít kezébe. Tíz év alatt második ily nemes tette ez ő nagyságának, melyet a szép munka és évi számadás végzése után nyilvánosságra hozni kedves kötelességemnek ismerek, annyival inkább, mivel ő nagysága távol lakása miatt ritkán fordul meg községünkben, hogy a dicső ur házat láthassa.

Éltesse Isten ő nagyságát soká boldogan, mindeneknek boldogítására. Gyalakuta, 1885. márcz. 24 én. Bogdán József, s. k. ref. lelkész.

— **Unitárius egyház és szervezkedés.** Az alábbi sorokat vettük: Mélyen tisztelt szerkesztő ur! Bátor vagyok egy kis helyet kérni becses lapjában ezen pár soraimnak: *Helyreigazításul Sz. ur cikkéhez!* A „Keresztény Magvető“ jelen 1885-ik év január és február havi füzetében Sz. aláírással ily című cikk jelent meg: „Unitárius egyház és szervezkedés“, melyben az 53-ik lap 12-ik sorában ez áll szó szerint: „Abrudbányán, Fiátfalván ref. atyáinkfiai már régóta a mi templomunkban tartják isteni tiszteletüket.“ Minő alapon s micsoda adatok nyomán írja Sz. ur Fiátfalváról, hogy ottan a mi templomunkban, már t. i. az unitáriusokéban tartjuk mi ref. atyafiak már régóta isteni tiszteleteinket? azt nem tudhatom. Mert itt egyik fél sem tartja, s nem is tarthatja magáénak, mert közösen építették, ugy is tartják fenn; s miután e kis prot. templomot és az abban divó isteni tiszteletnek rendjét, az azt szabályozó régibb törvényeket és az egész részletesebb ismertetést az 1874-ik évi „Erdélyi Protestáns Közlöny“ 5-ik és 6-ik számaiban szerencsém volt közölni, elégnek tartom arra hivatkozni, ha szükség még több adattal is szolgálni, melyből elég tisztán látható az, hogy Fiátfalva egyetlen temploma közös mind a tulajdon, pedig a használati jogot illetőleg a két prot., t. i. az ev. ref. és unitárius hitfelekezetek közt. Szükségesnek tartottam nyilvánosságra hozni és Sz. urat, illetőleg cikkének ama fentebbi téves állítását helyreigazítani, a t. szerkesztő urat pedig arra kérni, méltóztassék az igazság érdekében becses lapjában kiadni. Maradván a tekintetes szerkesztő urnak mély tisztelettel alázasos szolgálja. Fiátfalva, 1885. márcz. 28-án. Soós Farkas, fiátfalvi ev. ref. pap.

— **A kovásznai ref. lelkézi állomásra** pályázók kandidáló bizottsága folyó hó 18-ikán megalakult. Az egyházmegye részéről Donáth József gondnok, Magyarosi Ferencz esperes, Demeter Sámuel jegyző és Jancsó Elek lelkész urak; az egyházközség részéről pedig Csia György, Deák Sámuel, ifj. Ugron János és Butyka Károly. Ezen bizottság a Csekme Ferencz berlini egyetemi hallgató és Rác Albert erödsi lelkész visszalépésével megmaradt pályázókat mind kandidálta: és pedig Zsigmond Károly, Kiss Lajos, Bodor Géza, Földes György, Bartalus János, Kis József és Zajzon Károly urakat.

— **Simó Dénes.** sepsi szentgyörgyi polgári fiúiskolai igazgató meghalt. A temetésen megjelentek a sepsi-szentgyörgyi összes tanintézetek növendékei, tanárai, tanítói. Megjelentek a hivatalos testületek és százakra menő városi és vidéki közönség. A gyászszertartáson az intézet ifjusága, azután az ev. ref. dalárda énekelte gyászdalt, mire Révay Lajos ev. ref. lelkész tartott gyönyörű beszédet, vázolván az elhunytnak az ifjuság nevelése körül kifejtett bokros érdemeit. Nyugodjék csendesen.

Szerkesztő postája.

Nagyszámu kézirataink beküldőit kérjük, hogy a közbejött nagyfontosságú értekezlet miatt beállott helyhiány folytán cikkekük későbbi közléseért elnézéssel lenni sziveskedjenek.